

**Atskaite
par zinātnisko pētījumu**

**“ Eiropas Savienības lauksaimniecības un lauku attīstības politikas
sagaidāmās pārmaiņas – perspektīvais novērtējums Latvijai un
Baltijas valstīm”.**

2007. gada

24.augusta līgums
Nr. 240807/S327

Projekta vadītājs _____

/Andris Miglavs/

Atbildīgais izpildītājs

_____
/Guna Salputra/

2007.gada 15.decembris

Rīga 2007

Saturs

Ievads	8
1 Pētījuma pieeja un ekonomiskās un politikas vides faktoru izvērtējuma struktūra	10
2 Metodes un to pielietojums	12
2.1 Darba semināri	12
2.2 Aptaujas.....	12
2.3 Kvalitatīvā un kvantitatīvā analīze	13
3 ES iekšējās vides faktoru novērtējums	14
3.1 ES lauksaimniecības un lauku budžets.....	14
3.1.1 2007.-2013.gada plānošanas perioda budžeta raksturojums	14
3.1.2 2014.-2020.gada plānošanas perioda budžeta struktūras veidošana	16
3.2 ES KLP nosacījumi un 2003.gada reformas rezultāti	22
3.2.1 Tiešmaksājumu sistēmas atšķirības ES dalībvalstīs.....	22
3.2.2 ES KLP noteiktais laukaugu atbalsts	25
3.2.3 Atdalīto tiešmaksājumu sistēmas saistība ar MLA un Agrovīdes pasākumiem ...	26
3.3 ES KLP vidēja termiņa pārskats, jeb “Veselības pārbaude”	34
3.3.1 EK iniciatīva KLP vidēja termiņa pārskatam.....	34
3.3.2 Latvijas pozīcija par KLP vidēja termiņa pārskatu un tās kvalitatīvais novērtējums	35
3.4 “Veselības pārbaudei” izvirzīto jautājumu analīze	36
3.4.1 VPM shēmas turpināšana Jaunajās dalībvalstīs pēc 2010.gada un maksājumu atdalīšana no ražošanas	36
3.4.2 Piena kvotu atcelšana	38
3.4.3 Savstarpējās atbilstības prasību ieviešana	41
4 Arējās vides faktoru novērtējums.....	42
4.1 Pasaules un ES graudu un eļļaugu tirgus attīstības perspektīva.....	42
5 Lauksaimnieku aptaujas rezultāti	48
5.1 Saimniecību vadītāju perspektīvais skatījums uz savas saimniecības darbību	50
5.2 Attieksme pret iespējamiem KLP attīstības scenārijiem.....	54
5.3 Lauksaimnieku viedokļu salīdzinājums Baltijas valstīs.....	59
6 Politikas attīstības scenāriji	61
Secinājumi un rekomendācijas.....	62
Pielikumi	65

Tabulu saraksts

Tabula 1	Ārējās un ES iekšējās vides faktoru ietekmes uz sociāli-ekonomiskajām grupām aspekti.	11
Tabula 2	SKDS 2007. gada novembra Lauksaimnieku aptaujas tehniskā informācija.....	13
Tabula 3	Aptaujas sasniegtās saimniecību izlases ekonomiskā lieluma un teritoriālā izvietojuma struktūras raksturojums	13
Tabula 4	KLP finansējums 1.un 2.pīlāram 2007.-2013.gada periodā.....	15
Tabula 5	1.pīlāra potenciāli starp ES-27 valstīm pārdalāmās summas (ja atdalītā maksājuma likme tiek izlīdzināta vienāda visā ES), 1000 EUR, un to īpatsvars 2013.gada nacionālajās aploksnēs, %.....	19
Tabula 6	1.pīlāra potenciāli neizmantojās summas (ja atdalītā maksājuma likme tiek noteikta 100 EUR/ha) ES-27 valstīs (1000 EUR) un to īpatsvars 2013.gada nacionālajās aploksnēs (%)	20
Tabula 7	ES-15 valstu laukaugu tiešmaksājumu vidējās likmes mazās saimniecībās un komerciālās saimniecībās references 2002.gadā, EUR/ha	23
Tabula 8	VM shēmas ieviešana un ar ražošanu saistītie maksājumi ES-15 liellopu sektorā...	24
Tabula 9	Ar ražošanu saistīto tiešmaksājumu īpatsvars ES-15 valstu nacionālajās tiešmaksājumu aploksnēs, %.....	24
Tabula 10	Graudu tirgus daļa atsevišķās dalībvalstīs.....	37
Tabula 11	Faktiskai un sagaidāmais piena piegādes parstrādei līmenis atkarībā no piena iepirkuma cenas.....	40
Tabula 12	Savstarpējās atbilstības prasību ieviešanas grafiks	41
Tabula 13	Pasaules un ES kviešu bilance	42
Tabula 14	Pasaules un ES kukurūzas bilance	44
Tabula 15	Pasaules un ES miežu bilance	45
Tabula 16	Rapšu sēklu, rapšu eļļas un spraukumu bilance	45
Tabula 17	Graudu bāzes cenas struktūras un līmeņa pārmaiņas, mainoties tiešmaksājumu saistībai ar ražošanu	46
Tabula 18	Galvenie aptaujāto saimniecību darbības virzieni 2006. un 2007.gadā	48
Tabula 19	Pamatdarbības virzienu nozīmība aptaujāto saimniecību ienākumos 2007.gadā .	49
Tabula 20	Aptaujāto saimniecību plāni tuvākajiem 3 gadiem attiecībā uz to pašreizējiem darbības virzieniem (% no kopējā saimniecību skaita attiecīgajā specializācijā).....	50
Tabula 21	Aptaujāto saimniecību viedokļi, kāpēc virzieni, kuros tās plāno saglabāt vai uzsākt darbību, ir uzskatāmi par perspektīviem (% no kopējā atbilžu skaita attiecīgajā specializācijā) .	51
Tabula 22	Aptaujāto saimniecību novērtējums par to konkurētspēju attiecīgajā specializācijas virzienā (% no kopējo aptaujāto skaita attiecīgajā specializācijā)	52
Tabula 23	Aptaujāto saimniecību novērtējums par viņu darbības virzienu konkurētspēju dažādās ienākumu grupās 2007.gadā (% no kopējo specializēto saimniecību skaita attiecīgajā ienākumu grupā).....	53

Tabula 24	Aptaujāto saimniecību novērtējums par viņu darbības virzienu konkurētspēju dažādos reģionos 2007.gadā (% no kopējo specializēto saimniecību skaita attiecīgajā reģionā).	53
Tabula 25	Viedokļi par tiešmaksājumu piešķiršanas principu un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas.....	54
Tabula 26	Viedokļi par zemes deklarēšanu dažādās tiešmaksājumu sistēmās un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas.....	54
Tabula 27	Viedokļi par nosacījumu, ka tiešmaksājumiem pieteiktai platībai arī 2003.gadā bija jābūt labā lauksaimniecības stāvoklī, un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas	55
Tabula 28	Respondenti, kas izmantojuši dažādus valsts atbalsta veidus un to īpatsvars aptaujā iekļauto saimniecību kopskaitā (%).....	55
Tabula 29	Viedokļi par ar ražošanu nesaistīto tiešmaksājumu likmju noteikšanu un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas.....	57
Tabula 30	Viedokļi par to, kas būtu jāņem vērā ar ražošanu nesaistīto platībmaksājumu likmi, un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas.....	57
Tabula 31	Viedokļi par to, kādai vajadzētu būt minimālai platībai, par kuru tiek piešķirti tiešmaksājumi, un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas.....	58
Tabula 32	Viedokļi par to, kādiem mērķiem būtu novirzāms iespējamais tiešmaksājumu samazināšanas rezultātā atbrīvojies finansējums, un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas.....	58
Tabula 33	Atbalsts iespējamais tiešmaksājumu samazināšanas rezultātā atbrīvotā finansējuma novirzīšanu vietējas nozīmes lauku ceļu kvalitātes uzlabošanai Latvijas reģionos.....	58
Tabula 34	Viedokļi par zemes obligātās atmatas nosacījumu izmaiņu un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas.....	59
Tabula 35	attieksme pret piena pārdošanas kvotu atcelšanu piena ražošanas saimniecībās atkarībā no piena produkcijas īpatsvars saimniecību ieņēmumos.....	59

Attēlu saraksts

Attēls 1	KLP 1.pīlāra tiešmaksājumu nacionālās aploksnes 2013.gadam un to attiecinājums uz izmantoto LIZ ES dalībvalstīs	14
Attēls 2	KLP 2.pīlāra finansējuma 2007.-2013.gadam struktūra no ELFLA un valstu nacionālā budžeta	15
Attēls 3	KLP 2.pīlāra finansējuma 2007.-2013.gadam attiecinājums uz vienu ekonomisko vienību – lauku saimniecību.....	16
Attēls 4	ES lauksaimniecības un lauku budžeta struktūra un iespējamie pārdales principi ..	18
Attēls 5	Atdalīto maksājumu likmes ES valstīs 2007. un 2013.gadā, EUR/ha	19
Attēls 6	ES dalībvalstu lauku saimniecību vidējais ekonomiskais lielums 2003. un 2005.gadā un kopējais sektora novērtējums ELV 2005.gadā.....	21
Attēls 7	ES dalībvalstu lauku saimniecību struktūra atbilstoši saimniecības ekonomiskajam lielumam 2005.gadā.....	21
Attēls 8	ES-15 valstu laukaugu tiešmaksājumu vidējās likmes mazās saimniecībās un komerciālās saimniecībās references 2002.gadā salīdzinājums ar nacionālās aploksnes attiecinājumu uz LIZ, EUR/ha	23
Attēls 9	Laukaugu references ražība un 2004.-2006.gada graudaugu vidējā aritmētiskā ražība dalībvalstīs (100 kg/ha)	25
Attēls 10	Dalībvalstu laukaugu faktiskās platības attiecība pret references platību 2004.-2005.gadā (%) un faktiskās produkcijas attiecība pret references (platība*ražība) produkciju (%) 25	
Attēls 11	Atdalīto tiešmaksājumu sistēmai, MLA un Agrovides pasākumiem atbilstošo KLP mērķu salīdzinājums.....	27
Attēls 12	Atdalīto tiešmaksājumu, MLA un Agrovides pasākumu nosacījumu salīdzinājums	29
Attēls 13	Atdalīto tiešmaksājumu sistēmas, MLA un Agrovides pasākumu nosacījumiem atbilstošo mērķu novērtējums.....	31
Attēls 14	Atdalīto un neatdalīto tiešmaksājumu lomas salīdzinājums lauksaimnieku ienākumu vairošanā	32
Attēls 15	Atdalīto tiešmaksājumu un Agrovides pasākumu vidējā kopējā atbalsta līmeņa salīdzinājums 2007.-2013.gadā atsevišķās ES dalībvalstīs, EUR/ha	33
Attēls 16	Atdalīto hektārmaksājumu vidējās likmes EUR/ha un to īpatsvars zemes vērtībā	37
Attēls 17	ES un pasaules piena iepirkuma cenas 2007.gada augustā, EUR/100 kg, un piena piegādes kvotas ES dalībvalstīs.....	39
Attēls 18	Kviešu cenas dinamika Latvijā un Vācijā 2007.gadā un 2008.gada janvārī, Ls/tonnu 47	
Attēls 19	Novērtējums 7 punktu skalā, cik lielā mērā iepriekšējo 12 mēnešu laikā gūtie ienākumi ir izlietoti saimniecību attīstībai vai zemnieku dzīves līmeņa uzlabošanai (saimniecību skaits) kopumā kā arī atkarībā no saimniecību ieņēmumiem (% no ieņēmumu grupas saimniecībām)	56

Attēls 20	Novērtējums 7 punktu skalā, cik lielā mērā iepriekšējo 12 mēnešu laikā gūtie ienākumi ir izlietoti saimniecību attīstībai vai zemnieku dzīves līmeņa uzlabošanai (saimniecību skaits) dažādos Latvijas reģionos.....	56
Attēls 21	Kvantitatīvi analizējamie scenāriji	61

Pielikumu saraksts

Pielikums 1	Lauksaimnieku aptaujas anketa.....	65
-------------	------------------------------------	----

Saīsinājumu saraksts

EK	– Eiropas Komisija
ELFLA	– Eiropas lauku fonds lauku attīstībai
ELVGF	– Eiropas lauksaimniecības vadības un garantiju fonds
ELV	– Eiropas lieluma vienība
ES	– Eiropas Savienība
KLP	– Kopējā lauksaimniecības politika
LIZ	– lauksaimniecībā izmantojamā zeme
LTVC	– Lauksaimniecības tirgus veicināšanas centrs
LVAEI	– Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts
MLA	– mazāk labvēlīgie apvidi
VM	– Vienotais maksājums
VPM	– Vienotais platības maksājums

EE	– Igaunija
IE	– Īrija
RO	– Rumānija
BG	– Bulgārija
LV	– Latvija
PT	– Portugāle
LT	– Lietuva
ES – (valstu sarakstos) - Spānija	
PL	– Polija
AT	– Austrija
SK	– Slovākija
SE	– Zviedrija
NL	– Nīderlande
HU	– Ungārija
UK	– Apvienotā Karaliste
FI	– Somija
CZ	– Čehija
IT	– Itālija
CY	– Kipra
FR	– Francija
LU	– Luksemburga
SI	– Slovēnija
DE	– Vācija
DK	– Dānija
MT	– Malta
BE	– Beļģija
GR	– Grieķija

Ievads

LVAEI 2007.gadā ar LR ZM atbalstu¹ un, izpildot ar Lauku atbalsta dienestu noslēgta līguma² saistības, ir izstrādāts zinātnisks projekts “Eiropas Savienības lauksaimniecības un lauku attīstības politikas sagaidāmās pārmaiņas – perspektīvais novērtējums Latvijai un Baltijas valstīm”, kura vispārējais mērķis ir sniegt analītisku atbalstu Latvijas politikas veidotājiem ES lauksaimniecības un lauku attīstības politikas attīstības procesa gaitā un kopējas Baltijas valstu pozīcijas veidošanā.

Saistītu pētījuma īstenošanas kopējais laiks ir paredzēts no 2007. līdz 2010. gadam. Šajā periodā gan 2003.gada KLP reformas „veselības pārbaudes” (*Health Check*), gan turpmāk sagaidāmo KLP reformu kontekstā ir paredzēts veikt regulāru analītisku darbu, kas palīdzētu formulēt stratēģiskus politikas attīstības mērķus un racionālākos mērķu sasniegšanas risinājumus.

2007.gada projekta mērķi ir:

1. Identificēt Latvijas intereses un noteikt tām atbilstošus mērķus Eiropas lauksaimniecības un lauku politikas attīstības kontekstā;
2. Izstrādāt alternatīvus mērķu sasniegšanas ceļus kā argumentācijas bāzi valsts interešu publiskošanai un virzīšanai.

Šāds pētījums ar saskaņotiem mērķiem un uzdevumiem tiek īstenots visās Baltijas valstīs, lai, izmantojot vienotu metodoloģiju, iegūtu savstarpēji salīdzināmus rezultātus, uz kā pamata ir iespējams formulēt gan katras atsevišķas valsts, gan vienotu Baltijas pozīciju. Kopējā zinātniskā sadarbības projektā ir iesaistītas Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zemkopības ministrijas un pētnieciskās institūcijas. Sadarbība šajā pētījumā virzienā un kopējā projekta īstenošanā ir apstiprināta ar Igaunijas, Latvijas un Lietuvas Zemkopības ministriju parakstītu vienošanās memorandu³. Tādēļ darbs tiek veikts ciešā saistībā ar projekta kopējo darba aprakstu un plānu, kas projekta gaitā atbilstoši KLP attīstības procesa aktualitātēm, sagaidāmai *Health Check* procedūrai un Zemkopības Ministrijas un Eiropas Komisijas operatīviem lēmumiem var tikt koriģēts.

Sagatavotais ziņojums atspoguļo projekta gaitā no 2007.gada jūlija līdz novembrim sasniegtos rezultātus, kuri ir saskaņā ar projekta darba uzdevumiem.

Pētījumā ir izmantotas ekspertu metodes, kur informācijas savākšanai un viedokļu apkopošanai tika organizēti darba semināri, lauksaimniecības produkcijas ražotāju aptauja, kvalitatīvās analīzes metodes valsts stratēģisko politikas dokumentu un sociāli-ekonomisko procesu kā ārējās vides faktoru novērtēšanai, kvantitatīvās analīzes metodes tirgus un ekonomikas attīstības tendenču un politikas pasākumu ietekmes novērtēšanai, kā arī analītiski-konstruktīvā metode politikas scenāriju formulēšanai.

Ziņojumu veido 6 galvenās nodaļas. 1.nodaļā ir parādīta pētījuma pieeja, kā arī ārējās un iekšējās ekonomiskās un politikas vides faktoru izvērtējuma struktūra. 2.nodaļa raksturo pielietotās pētījuma metodes, 3.nodaļa apraksta un novērtē ES iekšējās ekonomiskās un politiskās vides faktoros. 4.nodaļa sniedz ieskatu graudu un eļļaugu pasaules un ES tirgus attīstības

---

1 Saskaņā ar LR Ministru kabineta 2007.gada 23.janvāra Noteikumu Nr.28 „Noteikumi par valsts atbalstu lauksaimniecībai 2006.gadā un tā piešķiršanas kārtību” 4.pielikumu “Atbalsts izglītībai, zinātnei un informācijas izplatīšanai” VII sadaļu „Tehniskais atbalsts lauksaimniecības nozarē”.

2 Līgums par valsts subsīdiju saņemšanu Nr. 240807/S327.

3 Memorandum of Understanding between the Ministry of Agriculture of the Republic of Lithuania, the Ministry of Agriculture of the Republic of Estonia, and the Ministry of Agriculture of the Republic of Latvia regarding joint implementation project: Forthcoming modifications of EU Agricultural and Rural Development Policy from Baltic perspective.

tendencēs. 5.nodaļā iekļauti sadarbībā ar SKDS veiktās lauksaimnieku aptaujas rezultāti. 6.nodaļā aprakstīti politikas scenāriji, kuri izstrādāti, lai ar kvantitatīvu metožu palīdzību novērtētu politikas potenciālo ietekmi uz Baltijas valstu lauksaimniecības sektoriem. Ziņojumu noslēdz rezultātu kopsavilkums un galvenie secinājumi, kā arī pielikumos pievienotie svarīgākie projekta gaitā izstrādātie materiāli un dokumenti – lauksaimnieku aptaujas anketa un Baltijas valstu apvienotā pētījuma pieteikums un darba apraksts.

Šī pētījuma izstrādē piedalījušies LVAEI pētnieki Andris Miglavs, Guna Salputra un Agnese Krieviņa. Informatīvo un konsultatīvo atbalstu sniedza Zemkopības Ministrijas Kopējās lauksaimniecības politikas departamenta speciālisti Zigmārs Ķikāns, Ginta Jākobsone un Ilona Kromāne. Informācija un rezultāti par Baltijas valstīm sagatavota sadarbībā ar Lietuvas Agrārās ekonomikas institūta pētniekiem *Dr.oec. Egle Stonkute* un *Erika Ribauskiene* un Igaunijas Dzīvības zinātņu universitātes Ekonomikas un sociālo zinātņu institūta pētniekiem *Dr.oec. Rando Varnik* un *Ants Viira*.

1 Pētījuma pieeja un ekonomiskās un politikas vides faktoru izvērtējuma struktūra

---

Lai novērtētu ES 2003.gada KLP reformas rezultātus, 2008.gadā Eiropas Komisija ir paredzējusi veikt politikas vidēja termiņa novērtējumu, jeb tā saucamo “KLP veselības pārbaudi”, kuras laikā jau varētu iezīmēties turpmāko reformu plāni, kā arī revidējamie un jaunie politikas instrumenti.

Pētījumā tiek pieņemts, ka reformu procesa rezultāti skar šādas **trīs sociāli-ekonomiskās grupas**:

- lauksaimniecības produkcijas ražotājus,
- zemes īpašniekus,
- lauku uzņēmējus un iedzīvotājus.

Attiecībā uz lauksaimniecības zemes īpašniekiem ir svarīgi ņemt vērā, vai tie zemi apstrādā paši, vai iznomā citiem ražotājiem, kā arī sadalījumu starp šīm abām grupām dažādos reģionos. Lauku sabiedrību (uzņēmējus un iedzīvotājus) skar tas, kā veidojas sabiedriskās naudas plūsma noteiktā teritorijā.

Savukārt **ceturrtā grupa** ir valsts politikas veidotāji, kas ir iesaistīti reformas priekšlikumu izstrādes procesā un ar saviem lēmumiem var ietekmēt ieinteresēto ekonomisko grupu biznesa stratēģiju izvēli, kā arī veicināt vai kavēt uzņēmējdarbības attīstību lauku teritorijā, saskaņojot šo attīstību ar valsts tautsaimniecības attīstības mērķiem un plāniem. Šeit ir svarīgi ņemt vērā, ka gan sociāli ekonomiskie, gan vides politikas aspekti ir aplūkojami savstarpējā saistībā.

Ārējās vides un ES iekšējās vides faktoriem ir ietekme gan uz grupu sociāli-ekonomisko aktivitāti, gan ietekme uz KLP attīstību. Ārējā ekonomiskā un politikas vide nosaka ierobežojumus Latvijas un Baltijas lauksaimniecības un lauku politikas lēmumu pieņemšanai. Galvenie ārējās vides faktori, kas ietekmē sociāli-ekonomisko grupu ekonomisko aktivitāti, biznesa stratēģiju un politikas lēmumus ir:

- pasaules un ES lauksaimniecības produktu un resursu tirgus,
- ES iekšējie politikas faktori,
- nacionālās politikas vispārējie uzstādījumi.

Šajā pētījumā tiks analizēti tikai tie aspekti, kas ir skatāmi KLP reformu un “veselības pārbaudes” kontekstā un kas ir regulējami tikai ar šīs politikas sfēras palīdzību, nevis pakļauti citām politikas sfērām.

Faktoru tiešā ietekme uz dažādām grupām ir apkopota Tabula 1.

Tabula 1 Ārējās un ES iekšējās vides faktoru ietekmes uz sociāli-ekonomiskajām grupām aspekti.

Grupas	Faktori						Nacionālās politikas vispārīgie uzstādījumi
	Pasaules un ES l/s produktu tirgus attīstība. Resursu tirgus	ES iekšējie faktori				Enerģētikas politikas nosacījumi	
		Budžeta veidošanas principi	KLP 2003.gada reformas rezultāti	KLP nosacījumi	Vides politikas nosacījumi		
1.Lauksaimniecības produkcijas ražotāji	Produktu tirgus – cenas, kopējais piedāvājums un pieprasījums. Nozaru uzņēmumu potenciālais tirgus spēks. Darbaspēka resursu pieejamība. Zemes resursu pieejamība.	ELFLA 1.un 2.pīlārs.	Atdalīto maksājumu īpatsvara pieaugums. Konkurences nosacījumu vienlīdzība.	L/s produktu tirgus politika Ar produktiem saistītās subsīdijas. Savstarpējās atbilstības prasības. Politikas mērķi – vērsti uz konkurētspējīgu ražošanu.	Savstarpējās atbilstības prasības.	Atjaunojamo resursu izmantošanas prasība. Enerģētikas programmas.	
2.Zemes īpašnieki l/s produkcijas ražotāji. Zemes iznomātāji.	Zemes cena, nomas maksa		Jauns produkts, kas rada ienākumus – zeme labā lauksaimniecības stāvoklī	Tiešmaksājumu un MLA maksājumu saņēmēji.	Atbildība par zemes uzturēšanu. Savstarpējās atbilstības prasības.		
3. Lauku sabiedrība (ieskaitot l/s produkcijas ražotājus un zemes īpašniekus).	L/s produkcija un resursu tirgus	Ienākošās naudas plūsma	L/s produkcija, tirgus ieņēmumi	Ienākumu atbalsts – l/s produkcijas un lauku (MLA) maksājumi. Lauku uzņēmējdarbība	Vide	Enerģētika	Infrastruktūra – enerģija, komunikācijas, telpa
4. Politikas veidotāji (atbildīgi arī par tautsaimniecību kopumā un sociālo labklājību)	Politikas mērķi, kas nodrošina ražotājiem vienlīdzīgus konkurences apstākļus tirgū. Tirgu kroplājoša vai nekroplājoša politika.	Es un nacionālā līdzfinansējuma novirzīšana lauksaimniecības un lauku attīstības programmām.	2003.gada KLP reformas analīze	Politikas attīstības process, Health check procedūra. Nacionālā pozīcija un nākamais politikas plānošanas periods.	Vides aspekti	Enerģētikas aspekti	Nacionālās attīstības plāns. Nacionālais lauku attīstības plāns. Nacionālā bioenerģijas programma. R&D (nodrošina pieejamību tehnoloģijām)

Avots: LVAEI

2 Metodes un to pielietojums

Pētījumā ir paredzēts izmantot ekspertu metodes, kur informācijas savākšanai un viedokļu apkopošanai tiek organizēti darba semināri, lauksaimniecības produkcijas ražotāju aptauja, kvalitatīvās analīzes metodes valsts stratēģisko politikas dokumentu un sociāli-ekonomisko procesu kā ārējās vides faktoru novērtēšanai, kvantitatīvās analīzes metodes tirgus un ekonomikas attīstības tendenču un politikas pasākumu ietekmes novērtēšanai, kā arī analītiski-konstruktīvā metode politikas scenāriju formulēšanai.

Atbilstoši šo metožu pielietošanas formai, tās iespējams sadalīt trīs grupās:

- Darba semināri,
- Aptaujas,
- Kvalitatīvā un kvantitatīvā analīze

Darba semināri tiek organizēti kā tikšanās ar ZM ekspertiem, kā arī ar Baltijas valstu šajā kopējā zinātniskajā sadarbības projektā iesaistītajām pētnieciskajām institūcijām.

Pētījuma rezultātu un Baltijas valstu šajā tēmā saistīto aktivitāšu un dokumentu publiskošanai internetā ir izveidoja <http://www.lvaei.lv/balt/>.

2.1 Darba semināri

Projekta laikā 2007.gadā ir notikuši darba semināri:

- Starpministriju tikšanās
- Pētnieku darba semināri:
  - Tartu (izstrādāts Baltijas kopējā pētījuma pieteikums un darba apraksts),
  - Rīga (aptaujas anketas aprobācija)
  - Rīga (diskusija par „veselības pārbaudi”),
  - Rīga (scenāriji izstrāde)

2.2 Aptaujas

Lai iegūtu savstarpēji salīdzināmus rezultātus, ir veikta lauksaimniecības produkcijas ražotāju aptauja visās Baltijas valstīs, izmantojot LVAEI izstrādātu vienotu anketu. Aptaujas mērķis ir uzzināt viedokļus par ES KLP attīstības procesu kopumā un vēlamās politikas īstenošanai nepieciešamiem instrumentiem, kā arī noskaidrot saimniecību vadītāju perspektīvo skatījumu uz savu saimniecību darbību. Anketas jautājumi ir sadalīti trīs grupās:

- saimniecību raksturojošie vispārīgie jautājumi – galvenie darbības virzieni, ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas, izmantotā zemes platība un darbaspēks, kā arī saņemtie valsts atbalsta veidi un atbalsta izlietojums saimniecībā;
- anketas I daļa ietver jautājumus par saimniecību vadītāju perspektīvo skatījumu uz savas saimniecības darbību un nākotnes biznesa stratēģiju;
- anketas II daļa ietver jautājumus par iespējamiem ES KLP attīstības scenārijiem un to, kā būtu jāveido lauksaimniecības atbalsta politika tuvāko gadu laikā.

Anketa ir pievienota Pielikums 1.

Aptaujā iekļaujamo saimniecību izlase sākotnēji tika izveidota 2006.gadā, 2007.gadā to korigējot, lai saglabātu statistisko attiecināmību, kā arī aizvietotu tās saimniecības, kuras ir pārtraukušas savu ekonomisko darbību. Izlase ir veidota ar mērķi iegūt aptaujas rezultātus, kurus varētu izmantot attiecinājumā gan uz visu ģenerālkopu, gan reģionu un dažādu ekonomisko lielumu saimniecību grupās.

Anketas vispārīgo jautājumu daļa, kā arī jautājumi par skatījumu uz saimniecības darbību un nākotnes biznesa stratēģiju Latvijā tika uzdoti jau, veicot aptauju 2006.gada jūnija mēnesī. 2007.gada lauksaimnieku aptauja tika veikta novembra mēnesī, un tās abas nodrošināja pētījumu centrs SKDS. Tehniskā informācija ir apkopota Tabula 2.

Tabula 2 SKDS 2007. gada novembra Lauksaimnieku aptaujas tehniskā informācija

PĒTĪJUMS	Lauksaimnieku aptauja
PĒTĪJUMA VEICĒJS	Pētījumu centrs SKDS
MĒRĶA GRUPA	Lauku saimniecības, kuru ekonomiskais lielums (ELV) ir virs 2
PLĀNOTĀS IZLASES APJOMS	405 respondenti
SASNIEGTĀS IZLASES APJOMS	412 respondenti
IZLASES METODE*	Kvotu izlase
APTAUJAS VEIKŠANAS METODE	CATI (telefonintervijas)
APTAUJAS VIETA	Visi Latvijas reģioni
APTAUJAS VEIKŠANAS LAIKS	No 12.11.2007. līdz 20.11.2007.

Avots: SKDS; * - Lauku saimniecību izlase veidota CSP, balstoties uz CSP Lauku saimniecību reģistra datiem. Lai sasniegtu plānoto izlasi (n=405), proporcionāli saimniecību skaitam katrā reģionā un EVL grupā pēc nejaušības principa kopumā tika atlasītas 1536 saimniecību adreses.

Aptaujas gaitā ir intervētas 412 lauku saimniecības, kuru ekonomiskā lieluma un teritoriālā izvietojuma struktūra ir parādīta Tabula 3.

Tabula 3 Aptaujas sasniegtās saimniecību izlases ekonomiskā lieluma un teritoriālā izvietojuma struktūras raksturojums

Saimniecību ekonomiskais lielums (ELV)	Saimniecību skaits reģionos					Kopā
	Pierīga	Vidzeme	Latgale	Kurzeme	Zemgale	
2-7,9	28	25	33	24	19	129
8-15,9	27	16	18	17	15	93
>16	42	29	21	41	57	190
Kopā	97	70	72	82	91	412

Avots: SKDS

2.3 Kvalitatīvā un kvantitatīvā analīze

Veiktās kvalitatīvās un kvantitatīvās analīzes apraksts un detalizēti rezultāti iekļauti pētījuma 3.un 4.nodaļā.

3 ES iekšējās vides faktoru novērtējums

3.1 ES lauksaimniecības un lauku budžets

Komisijas Regula 1290/2005 nosaka KLP finansēšanu.

Komisijas Regula 1698/2005 nosaka atbalstu no Eiropas lauku fonda lauku attīstībai ELFLA (angl. EAFRD).

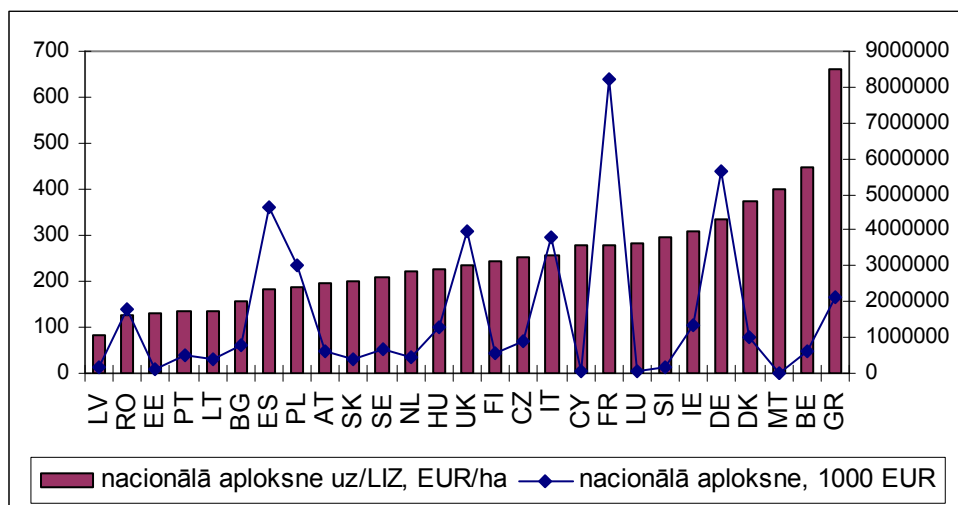
Komisijas Regula 1782/2003 nosaka KLP tiešā atbalsta shēmas.

3.1.1 2007.-2013.gada plānošanas perioda budžeta raksturojums

1.pīlāra budžetu veido finansējums no ELVGF. 1.pīlāra tiešmaksājumu budžets starp dalībvalstīm ir sadalīts uz valstu vēsturisko ražošanas rādītāju pamata vai nu reģionā (reģionāli izlīdzināta maksājumu likme), vai saimniecībā (vēsturiskā maksājumu likme), tādēļ maksājumu sadalījums ir nevienmērīgs, turklāt jāņem vērā, ka 2007.gadā Jaunajās dalībvalstīs bija pieejami tikai 40% no katras valsts 1.pīlāra budžeta. Latvijai šajā salīdzinājumā ir viszemākais rādītājs Eiropas Savienībā, Igaunijai un Lietuvai ir attiecīgi 25. un 23. rezultāts.

2013.gadam aprēķinātās vidējās 1.pīlāra maksājumu likmju uz 1 ha 2006.gadā faktiski izmantotās LIZ salīdzinājums visās dalībvalstīs ir parādīts Attēls 1.

Attēls 1 KLP 1.pīlāra tiešmaksājumu nacionālās aploksnes 2013.gadam un to attiecinājums uz izmantoto LIZ ES dalībvalstīs

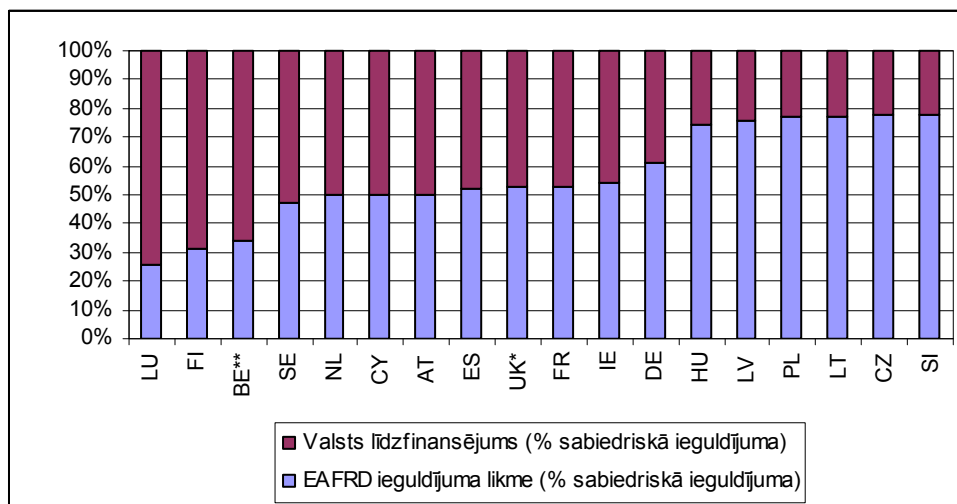
Avots: LVAEI, izmantojot R1782/2003 un EUROSTAT datus

No 1.pīlāra tiešmaksājumu budžeta, kurš izveidots uz vēsturiskiem principiem, 2007.gadā aptuveni 88% ir paredzēts izmaksāt ar ražošanu vispār nesaistītu maksājumu formā. Šādi maksājumi pēc būtības ir līdzīgi Mazāk labvēlīgo apvidu maksājumiem un būtu uzskatāmi par lauku attīstības 2.ass agrovides atbalstu.

2.pīlāra finansējumam 2007.gada novembrī EK ir apstiprinātas 18 valstu lauku attīstības programmas. Neatkarīgi no programmu finansējuma apmēra no ELFLA budžeta, valstīm ir dažādas iespējas papildināt to ar līdzfinansējumu no nacionālā budžeta, kas rada neproporcionālu ES ieguldījuma un līdzfinansējuma samēru un starp valstīm nevienlīdzīgu atbalsta līmeni. Līdzfinansējuma īpatsvars LAP finansējumos ir robežās no 22% (Slovēnijai) līdz 74%

(Luksemburgai). Lietuvas programmai valsts līdzfinansējums ir nepieciešams 23% apmērā no kopējām programmas izmaksām. Latvijas LAP paredz līdzfinansējumu 24% apmērā.

Attēls 2 KLP 2.pilāra finansējuma 2007.-2013.gadam struktūra no ELFLA un valstu nacionālā budžeta

Avots: DG-Agri http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/countries/index_en.htm; *- tikai Ziemeļīrija, ** - tikai Flandrija

Tabula 4 ir parādīts 1.un 2.pilāra budžeta apjoms **Baltijas valstīm** 2007.-2013.gadā, kā arī to attiecinājums uz 1ha 2006.gadā izmantotās LIZ. Latvijai noteiktais 1.pilāra maksājumu apjoms uz 1 ha šajā septiņu gadu periodā veido tikai aptuveni divas trešdaļas no Igaunijas vai Lietuvas apjoma un ir 418 EUR/ha. 2.pilāra finansējums Latvijai uz 1ha ir aprēķināts 785 EUR. Būtiski lielāks LAP finansējums uz 1ha ir Igaunijai – 1210 EUR.

2.pilāra lauku attīstības pasākumu budžets Baltijas valstīm parādīts arī ELFLA budžeta un nacionālā līdzfinansējuma griezumā. Salīdzinot Lauku attīstības programmu līdzekļus, kas attiecināti uz vienu ekonomisko vienību – lauku saimniecību, Latvijai tas ir aptuveni 3 reizes mazāks nekā Igaunijai, tomēr par aptuveni piekto daļu lielāks nekā Lietuvai.

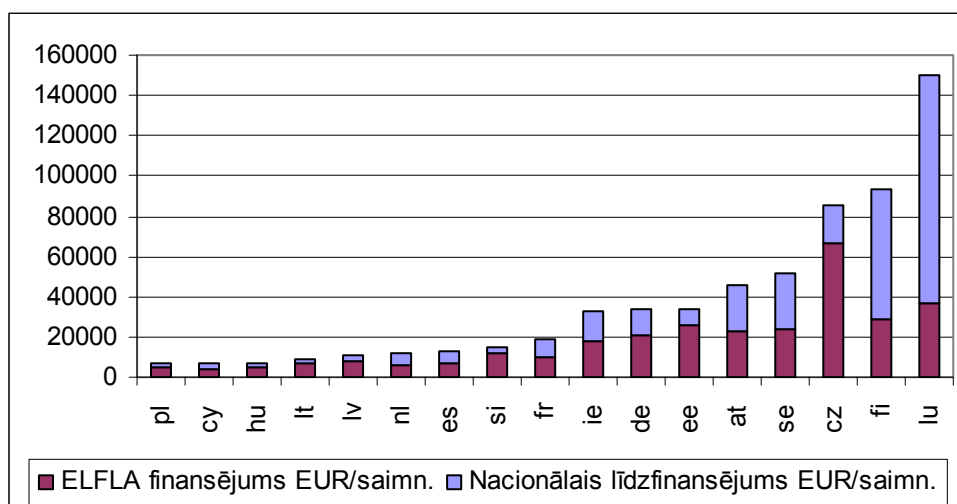
Tabula 4 KLP finansējums 1.un 2.pilāram 2007.-2013.gada periodā

		Kopā 2007.-2013.
1.pilāra budžets		
EE	1000 EUR	494400
izmantotā LIZ 2006.gadā	1000 ha	764
	EUR/ha	647
LT	1000 EUR	1867788
izmantotā LIZ 2006.gadā	1000 ha	2791
	EUR/ha	669
LV	1000 EUR	725454
izmantotā LIZ 2006.gadā	1000 ha	1734
	EUR/ha	418
2.pilāra budžets		
EE		
ELFLA budžets	1000 EUR	715000
Nacionālais līdzfinansējums	1000 EUR	209600
Lauku saimniecības 2005.gadā	skaitis	27750
	EUR/saimn.	33319

	EUR/ha ILIZ	1210
LT		
ELFLA budžets	1000 EUR	1743360
Nacionālais līdzfinansējums	1000 EUR	517014
Lauku saimniecības 2005.gadā	skaits	252950
	EUR/saimn.	8936
	EUR/ha ILIZ	810
LV		
ELFLA budžets	1000 EUR	1041114
Nacionālais līdzfinansējums	1000 EUR	320533
Lauku saimniecības 2005.gadā	skaits	128670
	EUR/saimn.	10582
	EUR/ha ILIZ	785

Avots: R1782/2003, Latvijas lauku attīstības programma 2007.-2013.gadam, CSP „2005.gada lauku saimniecību struktūras apsekojums”, EUROSTAT, DG-Agri

Attēls 3 KLP 2.pilāra finansējuma 2007.-2013.gadam attiecinājums uz vienu ekonomisko vienību – lauku saimniecību

Avots: DG-Agri http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/countries/index_en.htm

3.1.2 2014.-2020.gada plānošanas perioda budžeta struktūras veidošana

2008.-2009.gadā ir plānots EK ziņojums Eiropas padomei par ES kopējo budžetu, kas uzsāks debates par lauksaimniecības un lauku attīstības budžetu un tā izlietošanas principu pārskatīšana nākamajam plānošanas periodam 2014.-2020.gadam.

Šajās debatēs ir sagaidāma viedokļu apmaiņa arī par lauksaimniecības finansējuma īpatsvaru kopējā budžetā, kā arī iespējamo lauku attīstības mērķu sasniegšanu caur citām stratēģijām, piem., Lisabonas stratēģiju. Var pieņemt, ka pašreiz dalībvalstu vairākuma atbalstu varētu gūt vien lauksaimniecības budžeta iekšējās struktūras pārskatīšana, nevis pilnīgi radikāla kopējā budžeta pārdalīšana vispārējo Lisabonas stratēģijas mērķu sasniegšanai vai novirzīšana vides jautājumiem (ieskaitot pāreju uz plašāku bioenerģijas izmantošanu).

Latvijai, pirmkārt, ir svarīga valstu vienošanās par izpratni, vai lauku politika uzskatāma par kopēju Eiropas politiku, vai arī tā būtu atstājama katras valsts pārziņā kā nacionālā politika. Tā kā lauku attīstība ir būtisks nosacījums kohēzijas politikas mērķu īstenošanai, tad no Latvijas

viendokļa tā arī turpmāk ir uzskatāma par ES vienotu interesi. Turklāt valstu nacionālo budžetu iespējas ir dažādas, līdz ar to lauksaimniecības un lauku attīstības veicināšanai tiks novirzītas atšķirīgas summas, kas radītu tirgus izkropļojumus.

Otrkārt, vēsturiskais lauksaimniecības ražošanas līmenis, uz kura pamata šis budžetu sadalījums ir veidojies, dalībvalstīs ir mainījies, kā arī ir mainījies sabiedrības pieprasījums pēc lauksaimniecības un ar lauku vidi saistītiem produktiem, tādēļ ir jāmeklē **jaunas budžeta veidošanas „atslēgas”**, kas varētu būt interesantas vairumam dalībvalstu, kā arī budžeta sadales kritērijus, kas būtu pieņemami Latvijai. Lai neveidotu sadrumstalotu pieeju laikā, kad 2003.gada KLP reformas mērķi šajā budžeta un plānošanas periodā nav sasniegti, „jaunajām atslēgām” ir jārod iespēja turpināt uzsākto reformu procesu, aktualizējot iepriekšējos uzstādījumus:

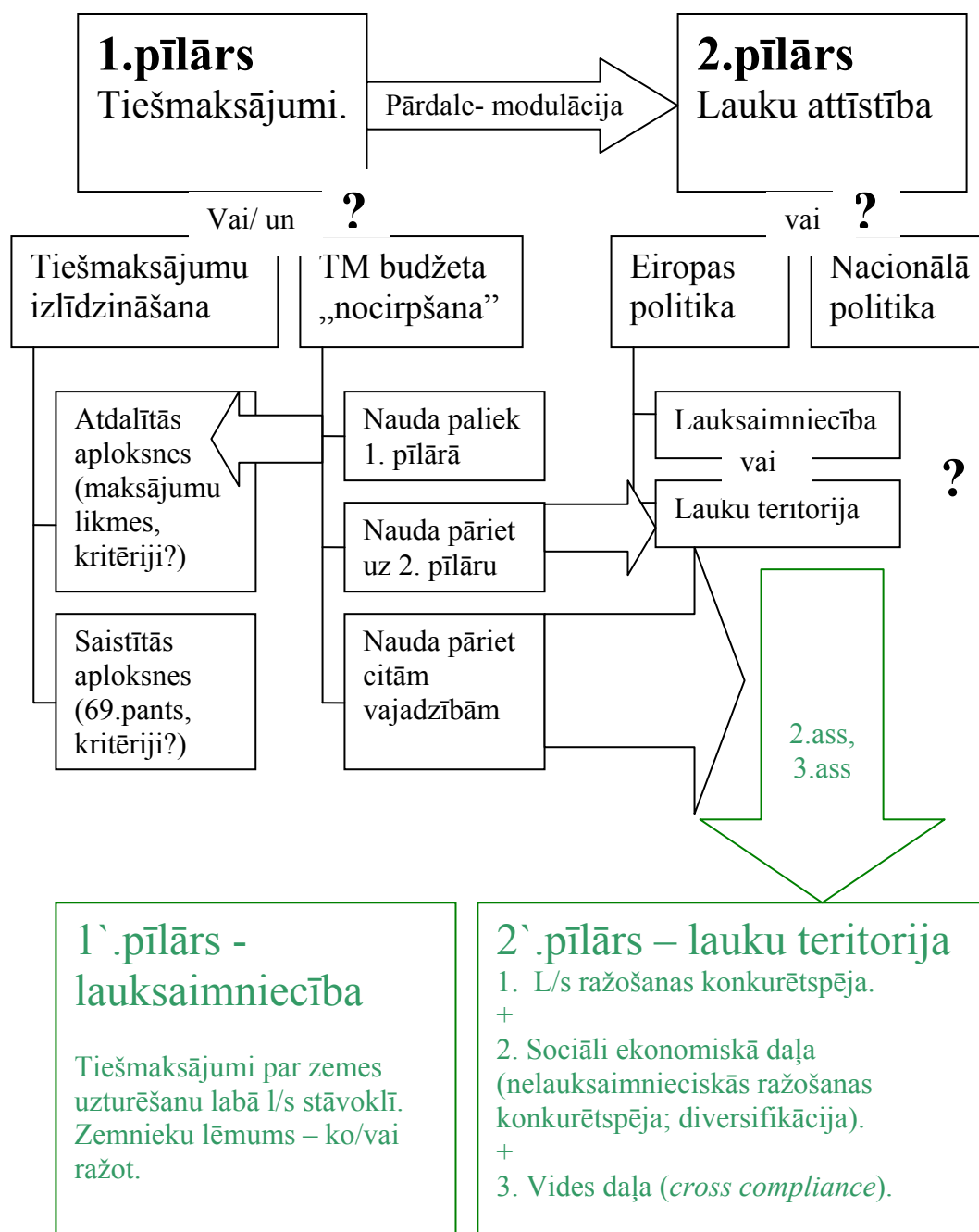
- konkurētspēja,
- lauku ekonomikas diversifikācija,
- uzlabota lauku infrastruktūra,
- lauku vides aspekti.

Jaunajā budžeta plānošanas periodā 2014.-2020.gadam lauksaimniecības un lauku attīstības budžeta sadalījumu starp abiem pīlāriem varētu rekomendēt šādā konceptuālā veidā:

- 1.pīlārs – tiešmaksājumi par zemes uzturēšanu labā l/s stāvoklī un pakāpeniski samazināts tirgus atbalsts,
- 2.pīlārs – diversifikācija, nelauksaimnieciskās ražošanas konkurētspēja, lauksaimniecības konkurētspējas paaugstināšana un vide.

Jaunais 1.pīlārs neietekmētu lauksaimnieku lēmumus par to, ko tirgus situācijā un vai vispār ražot. Jaunais 2.pīlārs aptvertu sociālekonomiskos un vides aspektus. Tā kā šobrīd 1.pīlāra atdalītie tiešmaksājumi lielā mērā atbilst LAP 2.ass agrovides atbalstam, ir nepieciešams vērtēt 1.pīlāra finanšu līdzekļu novirzīšanu uz 2.pīlāru (skatīt Attēls 4), ko varētu realizēt:

- obligātās modulācijas veidā,
- vai izlīdzinot starp valstīm nevienmērīgi sadalītos tiešmaksājumus.

Avots: LVAEI

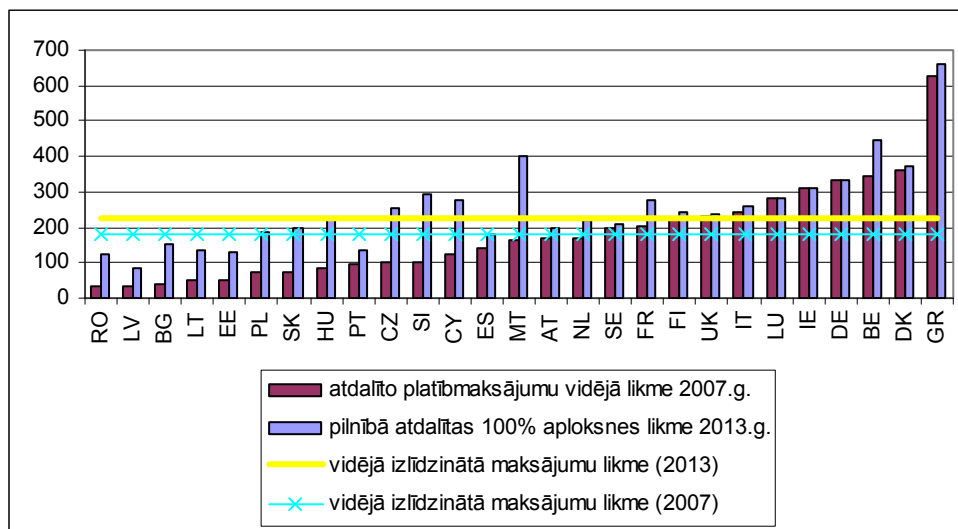
Obligātās modulācijas likmes palielināšana tiek skatīta jau šajā plānošanas periodā, taču pagaidām nav vērtēta iespēja pārskatīt, kā modulācijas rezultātā iegūtie finanšu līdzekļi tiek pārdaļīti starp dalībvalstīm. Modulācijai ir jau izstrādāts mehānisms, kura maiņa var radīt dalībvalstu papildus pretestību.

Savukārt ekonomiski pamatotas tiešmaksājumu izlīdzināšanas rezultātā var atbrīvoties daļa no 1.pīlāra finanšu resursiem, kuru pārdaļei budžetā rastos nepieciešamība pēc pilnīgi jauna mehānisma, kas jau pats par sevi ir laba iespēja racionāla risinājuma rašanai. 1.pīlāra atdalīto tiešmaksājumu izlīdzināšana starp valstīm ir iespējama 2 veidos:

- nosakot atdalīto maksājumu likmi ES vidējā līmenī,
- nosakot atdalīto maksājumu likmi līmenī, kas ir pamatots noteiktu mērķu sasniegšanai vai konkrētu izmaksu segšanai.

Nosakot atdalīto maksājumu likmi ES vidējā līmenī, daļa valstu šajā budžetā iegūtu papildus līdzekļus, savukārt daļai valstu šo finanšu resursu apjoms samazinātos. Attēls 5 parāda situāciju, kāda veidotos atbilstoši 2007.gada vidējai likmei 183 EUR/ha un kāda veidotos atbilstoši 2013.gada vidējai likmei 237 EUR/ha, pieņemot, ka 2013.gadā visi maksājumi būtu atdalīti no ražošanas.

Attēls 5 Atdalīto maksājumu likmes ES valstīs 2007. un 2013.gadā, EUR/ha

Avots: LVAEI, izmantojot R1782/2003 un EUROSTAT datus

Ar šādu pieeju nacionālās aploknes zaudētājas būtu arī četras no jaunajām dalībvalstīm – Malta, Kipra, Čehija un Slovēnija, un visdrīzāk nepiekrītu šai pieejai, turklāt būtisks aploknes samazinājums (virs 10%) skartu arī Franciju, Luksemburgu, Īriju, Vāciju, Dāniju, Beļģiju un Grieķiju (skat. Tabula 5). Tomēr jāatzīst, ka likmes vienādošana kādā vidējā līmenī bez jauniem kritērijiem ir grūti pamatojama un līdz ar to nebūtu atbalstāma.

Tabula 5 1.pilāra potenciāli starp ES-27 valstīm pārdalāmās summas (ja atdalītā maksājuma likme tiek izlīdzināta vienāda visā ES), 1000 EUR, un to īpatsvars 2013.gada nacionālajās aploknēs, %

		lv	ro	ee	pt	lt	bg	es
Aploknes iztrūkums	1000 EUR	-265634	1572687	-80313	-388948	-284653	-427851	-1386079
	%	-182%	-89%	-80%	-77%	-75%	-53%	-30%
Aploknes iztrūkums	1000 EUR	-770966	-134984	-74848	-88485	-27862	-73158	-31284
	%	-26%	-21%	-19%	-13%	-7%	-6%	-1%
Aploknes pārpalikums	1000 EUR	17865	55818	302383	6498	1218065	5992	27620
	%	3%	6%	8%	15%	15%	16%	19%
Aploknes pārpalikums	1000 EUR	314100	1626038	371006	1668	289027	1371673	0
	%	24%	29%	37%	41%	47%	64%	0%

Avots: LVAEI, izmantojot R1782/2003

Atbalsta maksājums nedrīkstētu pārsniegt tās izmaksas, kas rodas izpildot prasības vai saražojot kādu produktu. Atdalīto platībmaksājumu gadījumā tā ir zemes uzturēšana labā lauksaimniecības stāvoklī, un šī sabiedriskā produkta ražošanas izmaksas ir aptuveni 100 EUR/ha. Līdz ar to šajā pozīcijā 1.pīlārā paliek neizmantota summa (skat. Tabula 6). Latvijas gadījumā, ņemot vērā labā lauksaimniecības stāvoklī esošas zemes platību, papildus vajadzētu vēl 19% no nacionālās aploksnes. Igaunijai un Lietuvai attiecīgi 24% un 26% no 1.pīlāra finansējuma vajadzētu novirzīt citiem mērķiem. Francijai tie būtu 64%, bet visvairāk Grieķijai – 85%.

Tabula 6 1.pīlāra potenciāli neizmantotās summas (ja atdalītā maksājuma likme tiek noteikta 100 EUR/ha) ES-27 valstīs (1000 EUR) un to īpatsvars 2013.gada nacionālajās aploksnēs (%)

		lv	ro	ee	pt	lt	bg	es
Aploksnes samazinājums	1000 EUR	-27745	364429	24510	127746	98290	284335	2097041
	%	-19%	21%	24%	25%	26%	35%	45%
		pl	at	sk	se	nl	hu	uk
Aploksnes samazinājums	1000 EUR	1416544	309592	191262	350793	236023	726477	2268661
	%	47%	49%	50%	52%	55%	55%	58%
		fi	cz	it	cy	fr	lu	si
Aploksnes samazinājums	1000 EUR	332596	545147	2320899	28365	5277634	23699	94906
	%	59%	60%	61%	64%	64%	65%	66%
		ie	de	dk	mt	be	gr	total ES-27
Aploksnes samazinājums	1000 EUR	904822	3952075	743803	3075	478731	1818198	24991904
	%	68%	70%	73%	75%	78%	85%	58%

Avots: LVAEI, izmantojot R1782/2003

1.pīlāra neizmantotās summas pārdalei sākotnēji ir iezīmējami trīs varianti:

- nauda tiek novirzīta atpakaļ 1.pīlārā,
- nauda tiek novirzīta uz 2.pīlāru,
- nauda tiek novirzīta citām vajadzībām.

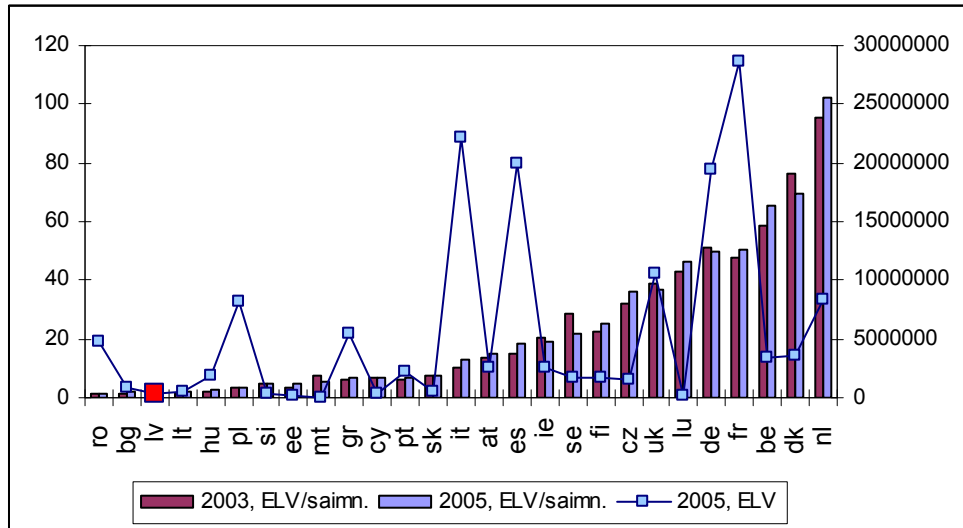
Ņemot vērā uzsākto reformu ceļu, kuras mērķis ir konkurētspējas paaugstināšana caur produkcijas ražošanu atbilstoši tirgus pieprasījumam, naudas novirzīšana 1.pīlāra saistītiem maksājumiem būtu pretrunā ar šo mērķi. Novirzot finansējumu 2.pīlāram, aktuāls ir jautājums, vai lauku attīstība joprojām tiek saistīta ar lauksaimniecību un pieejamais finansējums papildina lauku attīstības programmas pasākumus ar pašreizējiem piešķiršanas nosacījumiem, vai tomēr atbalsts sasniegs lauku teritoriju bez obligātas saistības ar lauksaimnieciskām aktivitātēm. Šīs pieejas pozitīvā iezīme, salīdzinot ar naudas novirzīšanu caur modulācijas mehānismu, ir tā, ka netiek samazināts atbalsts tieši lielākām un efektīvākām saimniecībām.

Pamatoti **kritēriji finansējuma sadalei starp valstīm** būtu valstu **lauku attīstības stratēģiskajos plānos obligāti iekļaujami indikatori**, kas tiek vērtēti visās valstīs (nepārtrauktās novērtēšanas sistēmas prasības). Šādi rādītāji ir, piemēram, lauku teritoriju iedzīvotāju blīvums, darba ražīgums, ienākumi no lauksaimnieciskās un nelauksaimnieciskās darbības.

Dalībvalstu **saimniecību struktūra un to raksturojošais rādītājs – ekonomiskais lielums**, kuru mēra Eiropas lieluma vienībās (ELV), varētu būt vēl viens no potenciāliem kritērijiem budžeta pārdalē. Saimniecības ekonomiskais lielums raksturo saimniecības ekonomisko spēku, jeb spēju radīt apgrozījumu un pievienoto vērtību, un visās dalībvalstīs to definē vienādi. 1 ELV=1200 eiro no saimniecības Standarta bruto seguma (SBS), kuru visās valstīs aprēķina pēc vienotas metodoloģijas. SBS ir reģiona cenās novērtēta no katras lauksaimniecības kultūras hektāriem vai

mājlopiem iegūtās produkcijas vērtības un tās saražošanai nepieciešamo specifisko izmaksu starpība.

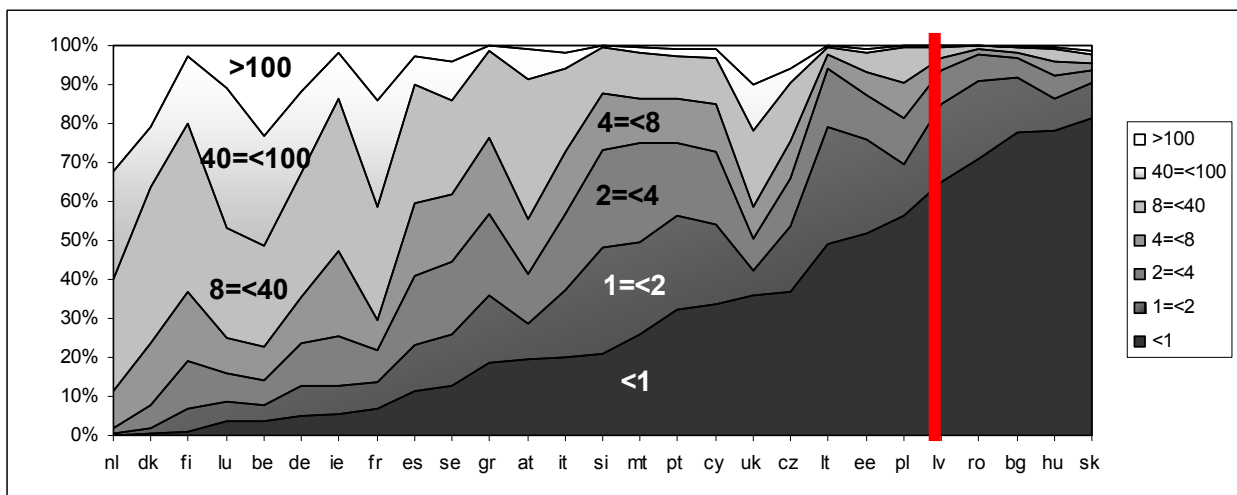
Attēls 6 ES dalībvalstu lauku saimniecību vidējais ekonomiskais lielums 2003. un 2005.gadā un kopējais sektora novērtējums ELV 2005.gadā.

Avots: EUROSTAT

Pašlaik ES gan plāno pāriet no saimniecību SBS uz saimniecību apgrozījuma rādītāja izmantošanu. Izmantojot valsts FADN un statistikas struktūrapsekojumu datus, var iegūt salīdzināmus rādītājus. Latvijas salīdzinošā situācija atbilstoši saimniecību struktūrai kā atbalsta piešķiršanas kritērijam ir attēlota Attēls 7.

Attēls 7 ES dalībvalstu lauku saimniecību struktūra atbilstoši saimniecības ekonomiskajam lielumam 2005.gadā.

Avots: EUROSTAT

3.2 ES KLP nosacījumi un 2003.gada reformas rezultāti

3.2.1 Tiešmaksājumu sistēmas atšķirības ES dalībvalstīs

KLP 2003. gada reformas rezultātā ar pakāpenisku pāreju uz maksājumu atdalīšanu no ražošanas ir radītas starp valstīm atšķirīgas tiešmaksājumu sistēmas:

- ES-15, līdz 2007.gadam ieviešot **Vienotā maksājuma (VM) shēmu**,
- Jaunajās dalībvalstīs jau 2004.gadā, jo tobrīd kā pārejas perioda sistēma noteiktā **Vienotā platības maksājuma (VPM) shēma** tiešmaksājumus no ES budžeta neparedzēja saistīt ar faktisko ražošanas līmeni.

Visas ES-15 valstis VM shēmu ieviesa jau 2005. vai 2006.gadā, neatstājot to uz pēdējo iespējamo – 2007.gadu, kad tai pievienojās arī Slovēnija un Malta, kuras, iestājoties ES, 2004.gadā bija izvēlējušās klasisko maksājumu sistēmu.

Šis pakāpeniskais process, kā arī abu shēmu (VM un VPM) iekšienē paredzētās dalībvalstu izvēles, ir radījušas stipri daudzveidīgu un ietekmes ziņā grūti novērtējamu un salīdzināmu tiešā atbalsta politikas sistēmu ES:

- ES-15 no ražošanas atdalīto platībmaksājumu likme uz hektāru, jeb **vienotā maksājuma tiesību vērtība**, dažādās valstīs ir noteikta vai nu atšķirīga katrā saimniecībā (vēsturiskais princips), vai reģiona līmenī vienāda (reģionālais princips), vai arī šie principi tiek kombinēti. Turklāt dažas valstis īsteno dinamisku pārejas procesu no viena maksājumu principa uz otru, kā arī izmanto iespēju daļu no tiešmaksājumu aploksnes joprojām saistīt ar ražošanu,
- **Vienotais platības maksājums** katru gadu tiek aprēķināts no VPM aploksnes un faktiski deklarēto hektāru skaita, nepārsniedzot limes “griestus”. Jaunajās dalībvalstīs tiek piešķirti Papildus valsts tiešmaksājumi (PVTM), un dalībvalstis var salīdzinoši brīvi izvēlēties, kuros sektoros šos maksājumus piešķirt, un, cik lielā mērā tos saistīt ar ražošanu.

Rumānijai un Bulgārijai nav spēkā nosacījums, ka zeme ir atbilstīga VM vai VPM saņemšanai tikai tad, ja arī 2003.gada 30.jūnijā tā ir bijusi labā lauksaimniecības stāvoklī¹.

Visas ES-15 valstis atdalītos maksājumus vai nu pilnībā, vai daļu no tiem piešķir pēc **vēsturiskā principa** – katrai saimniecībai atbilstoši tās ražošanas līmenim references periodā 2000.-2002.gadā un lauksaimniecības zemei. Tabula 7 ir parādīta vidējā amplitūda saimniecību platībmaksājumiem, izmantojot references 2002.gada datus par laukaugu atbalstu mazajās un komerciālajās saimniecībās. No tās var secināt, ka vislielākā atšķirība saimniecību maksājumu tiesību likmēs varētu būt Somijā, kā arī salīdzinoši liela tā varētu būt Zviedrijā, Īrijā, Lielbritānijā, Beļģijā, Luksemburgā un Grieķijā. Savukārt Vācijā šī starpība ir neliela, turklāt komerciālo saimniecību vidējās atbalsta likmes ir bijušas pat zemākas nekā mazajām saimniecībām.

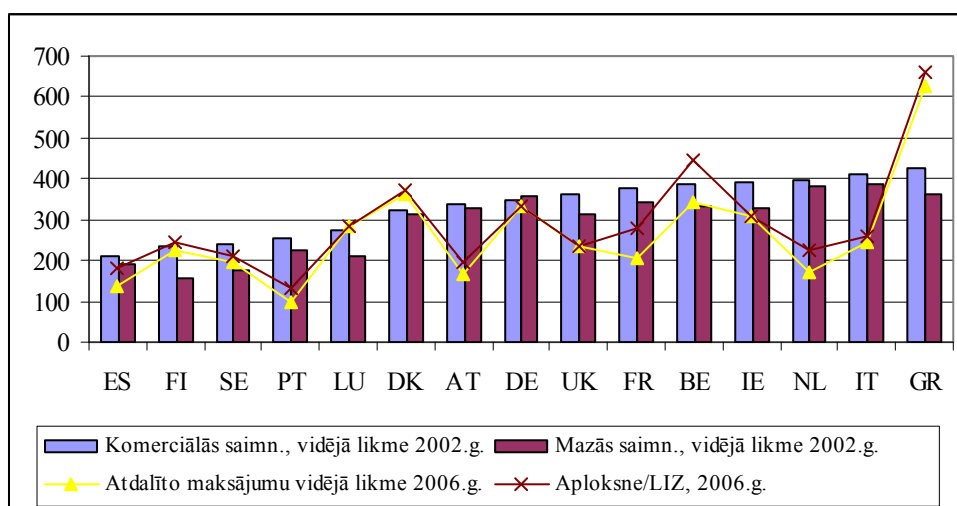
¹ R1782/2003, 143.b) pants, 4.punkts

Tabula 7 ES-15 valstu laukaugu tiešmaksājumu vidējās likmes mazās saimniecībās un komerciālās saimniecībās references 2002.gadā, EUR/ha

	ES	FI	SE	PT	LU	DK	AT	DE	UK	FR	BE	IE	NL	IT	GR
Mazās saimn., vidējā likme	189	155	178	226	212	312	328	359	313	344	331	329	381	384	360
Komerciālās saimn., vidējā likme	209	237	240	256	276	321	337	348	364	378	386	393	396	411	427
Laukaugu maksājumu likmes amplitūda, komerc.saimn.-mazās saimn.	20	81	61	30	64	9	10	-11	50	34	55	64	15	27	67

Avots: LVAEI, izmantojot DG-Agri datus 1

Attēls 8 ES-15 valstu laukaugu tiešmaksājumu vidējās likmes mazās saimniecībās un komerciālās saimniecībās references 2002.gadā salīdzinājums ar nacionālās aplokšnes attiecinājumu uz LIZ, EUR/ha

Avots: DG-Agri, http://ec.europa.eu/agriculture/markets/sfp/ms_en.pdf

Atšķirībā no Jaunajām dalībvalstīm ES-15 valstīs gandrīz visa LIZ ir izmantota. Tādēļ maksājumu tiesībām faktiski nav iespējas nonākt nacionālajā rezervē un tikt pārdalītām no jauna ražošanā iesaistītiem LIZ hektāriem. Pēc vēsturiskā principa piešķirtās dažādas vērtības maksājumu tiesības, kuru saņemšanai nav nepieciešams saglabāt ražošanu agrākajā līmenī, turklāt ir arī sarežģītāk administrējamas nekā VPM shēmas atdalītie maksājumi.

Tomēr tās ES-15 valstis, kurām ir nozīmīga lopkopības produkcijas ražošana, pārsvarā ir izvēlējušās lopkopības maksājumus saistīt ar šīs produkcijas ražošanu (skatīt Tabula 8). Ja saistītie maksājumi ir pietiekami augsti, lai veicinātu produkcijas ražošanu (un liellopu sektorā ir atļauts saistīt līdz pat 100% no atsevišķu maksājumu likmes), arī vēsturiskie maksājumi var tikt uzskatīti kā šīs nozares atbalsts laikā, kamēr tiek piešķirti saistītie maksājumi.

¹ http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/index_en.htm

Tabula 8 VM shēmas ieviešana un ar ražošanu saistītie maksājumi ES-15 liellopu sektorā

Valsts	VM shēma	Liellopu sektora saistītie maksājumi
Beļģija	Vēsturiskā	100% zīdītājgovju prēmija; 100% teļu kaušanas prēmija
Dānija	Statiski hibrīdā	75% speciālā liellopu prēmija
Spānija	Vēsturiskā	100% zīdītājgovju prēmija; 100% teļu kaušanas prēmija; 40% liellopu kaušanas prēmija, īpašas kvalitātes produkti (R1782/2003, 69.pants)
Francija	Vēsturiskā	100% zīdītājgovju prēmija; 100% teļu kaušanas prēmija; 40% liellopu kaušanas prēmija
Nīderlande	Vēsturiskā	100% teļu kaušanas prēmija; 40% liellopu kaušanas prēmija
Austrija	Vēsturiskā	100% zīdītājgovju prēmija; 100% teļu kaušanas prēmija; 40% liellopu kaušanas prēmija
Portugāle	Vēsturiskā	100% zīdītājgovju prēmija; 100% teļu kaušanas prēmija; 40% liellopu kaušanas prēmija, īpašas kvalitātes produkti (R1782/2003, 69.pants)
Somija	Dinamiski hibrīdā ar pāreju uz vienotas likmes modeli	75% speciālā liellopu prēmija, īpašas kvalitātes produkti (R1782/2003, 69.pants)
Zviedrija	Statiski hibrīdā	75% speciālā liellopu prēmija, īpašas kvalitātes produkti (R1782/2003, 69.pants)

Avots: DG-Agri

No 2006.gada ES aptuveni 12% no kopējā tiešmaksājumu apjoma tiek izmaksāti saistīti ar produkcijas ražošanu. «Līderes» maksājumu saistības ziņā ir Francija - ar 26%, Portugāle - ar 24% un Spānija – ar 24% saistīto maksājumu īpatsvaru to nacionālajās aploksnēs (skatīt Tabula 9). Nīderlande, Austrija un Beļģija ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu saista 12 – 16% no savām nacionālajām aploksnēm.

Tabula 9 Ar ražošanu saistīto tiešmaksājumu īpatsvars ES-15 valstu nacionālajās tiešmaksājumu aploksnēs, %

	2006	2007	2008	2009	2010-2013
AT	14.7%	12.6%	12.5%	12.5%	12.5%
BE+LUX	17.0%	16.6%	16.3%	16.1%	16.1%
DE	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%
DK	3.3%	3.3%	3.3%	3.3%	3.3%
ES	23.9%	23.8%	23.7%	23.7%	23.7%
FI	7.5%	7.5%	7.5%	7.5%	7.5%
FR	26.4%	26.3%	26.1%	26.0%	26.0%
GR	4.7%	4.7%	4.7%	4.7%	4.9%
IR	0%	0%	0%	0%	0%
IT	5.2%	5.3%	5.2%	5.2%	5.2%
NL	24.1%	12.4%	12.2%	12.1%	12.1%
PT	27.5%	24.3%	24.2%	24.2%	24.2%
SE	6.0%	5.3%	5.3%	5.3%	5.3%
UK	0.8%	0.8%	0.7%	0.7%	0.7%
ES-15	12.2%	11.9%	11.8%	11.8%	11.9%

Avots: R1782/2003

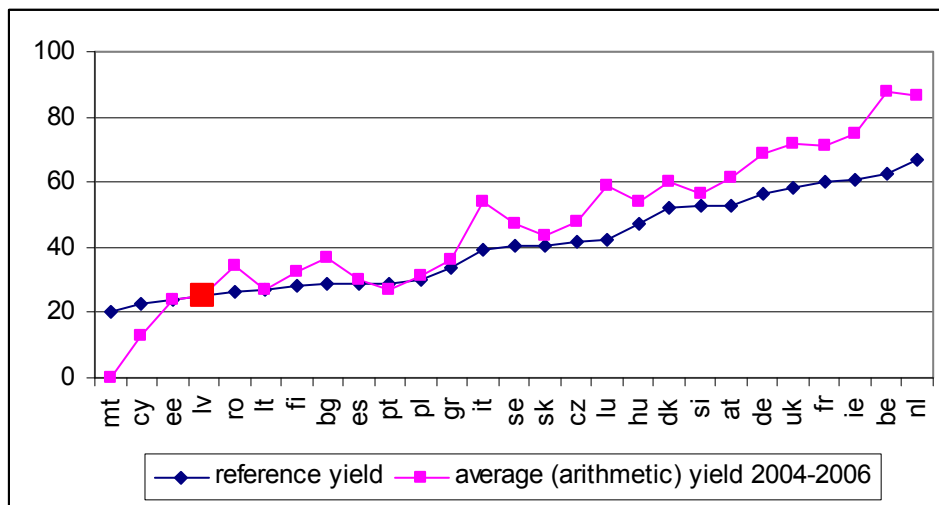

Jaunajām dalībvalstīm nacionālās aploksnes līdz 2013.gadam pakāpeniski palielinās, kā arī mainās tās struktūra – atdalīto maksājumu īpatsvars pakāpeniski palielinās, izzūdod ar ražošanu saistītajiem papildus valsts tiešmaksājumiem.

3.2.2 ES KLP noteiktais laukaugu atbalsts

Laukaugu maksājumu (ne)atbilstība faktiskajai situācijai dalībvalstīs ir attēlota Attēls 9 un Attēls 10.

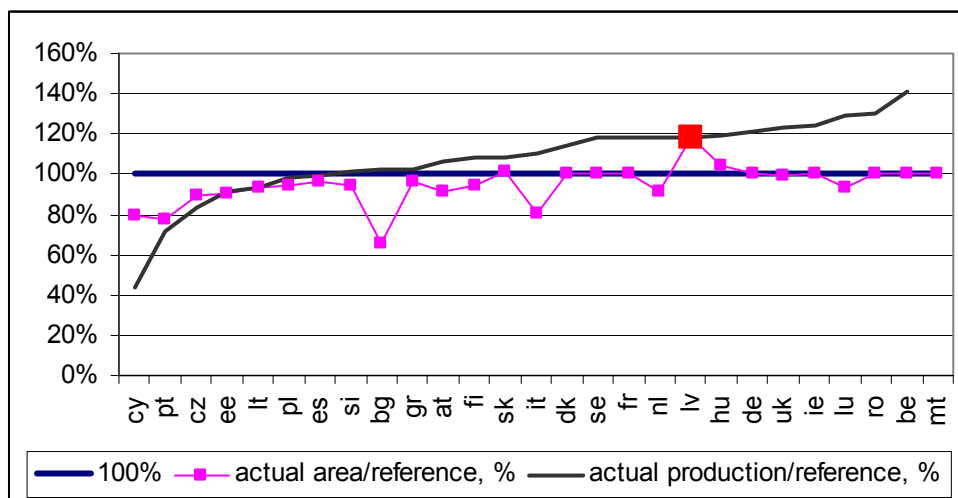
Attēls 9 Laukaugu references ražība un 2004.-2006.gada graudaugu vidējā aritmētiskā ražība dalībvalstīs (100 kg/ha)

Avots: DG-Agri http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2006/table_en/3615.pdf, EUROSTAT

Tā kā eļļu vidējā ražība pārsvarā ir daudz zemāka par graudu ražību, vidējais laukaugu ražības pārsniegums pār laukaugu references ražību varētu būt mazāks.

Attēls 10 Dalībvalstu laukaugu faktiskās platības attiecība pret references platību 2004.-2005.gadā (%) un faktiskās produkcijas attiecība pret references (platība*ražība) produkciju (%)

Avots: LVAEI, izmantojot DG-Agri http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2006/table_en/3615.pdf, EUROSTAT

Vecajām dalībvalstīm ir izmantoti dati par pēdējā pirmsreformas gadā (2004.vai 2005.) laukaugu atbalstam pieteiktām platībām. Tā kā par jaunajām dalībvalstīm nav pieejama informācija par atbalstam atbilstošām laukaugu platībām (izņemot Latviju), aprēķinos izmantotajos datos iekļauta valsts kopējā graudu, eļļaugu, linu un proteīnaugu platība.

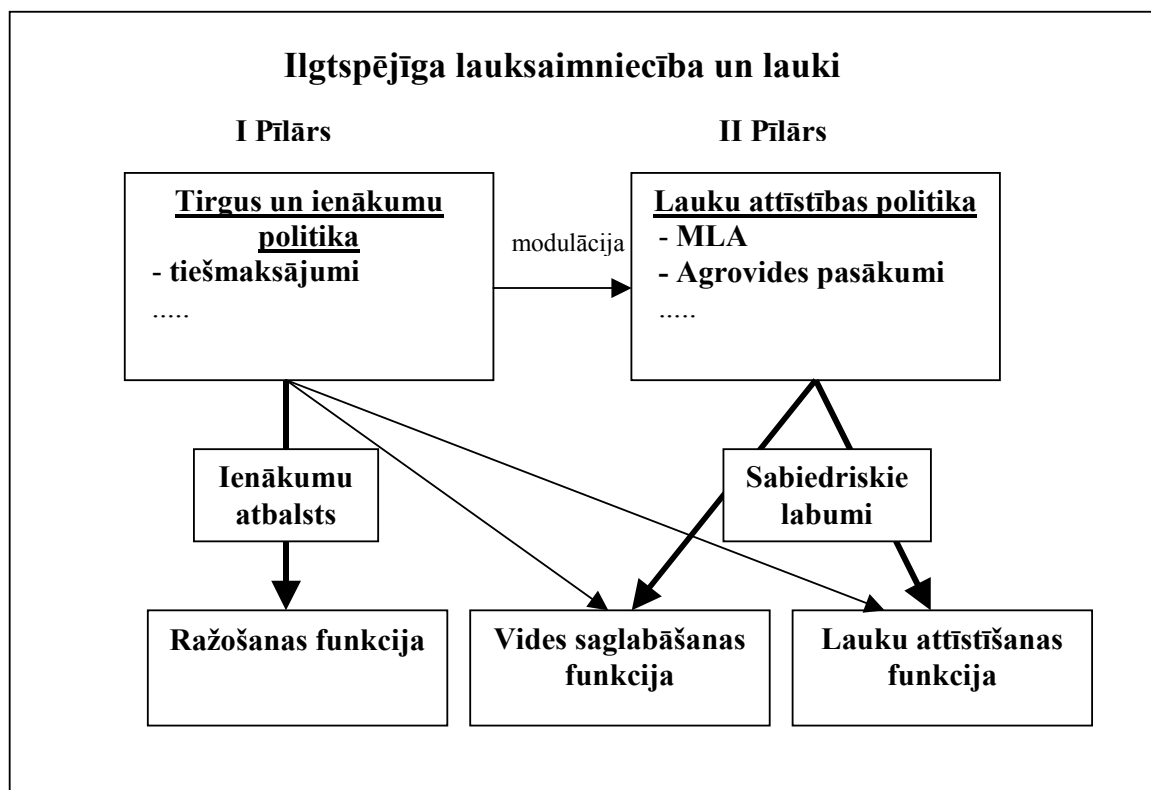
Attēls 10 raksturo atbalsta nekonsekvenci un neatbilstību pašreizējai situācijai gan vecajās, gan jaunajās dalībvalstīs. Latvija ir vienīgā dalībvalsts, kuras laukaugu platība būtiski pārsniedz piešķirto references rādītāju. Arī ņemot vērā abus laukaugu references raksturlielumus – ražību un platību, Latvija savu kopējo references līmeni pārsniedz par 18%.

3.2.3 Atdalīto tiešmaksājumu sistēmas saistība ar MLA un Agrovīdes pasākumiem

Pasākumu būtības un mērķu salīdzinājums

Saskaņā ar EK Regulas 1782/2003 2.pantu, ES tiešmaksājumi ir ienākumu atbalsta veids, kura galvenais mērķis, kā to norāda šīs regulas ievaddaļa (21), ir nodrošināt lauksaimniekiem pienācīgu dzīves līmeni. Šis mērķis ir cieši saistīts ar lauku attīstību, jo izriet no nepieciešamības saglabāt nodarbinātību laukos un uzturēt lauku vidi.

Atbilstoši Eiropas Komisijas skaidrojumam (MEMO/03/128 un IP/03/898) **atdalīto tiešmaksājumu galvenais mērķis** ir nodrošināt ienākumu stabilitāti (saņemot saprātīgu ienākumu atbalstu), tajā pašā laikā palielinot lauksaimnieku konkurētspēju un tirgus orientāciju. Lielāka konkurētspēja un tirgus orientācija izpaužas vairākos aspektos: lauksaimnieki atgūst uzņēmējdarbības brīvību, lai pilnā mērā izmantotu tirgus sniegtās iespējas; vienkāršotais maksājums ļauj koncentrēties uz galveno – ražošanu tirgum, nevis papīru aizpildīšanu; tiek sekmēta kvalitatīvas produkcijas ražošana (ievērojot vides utt. vērtības). Kā to pauž EK Regulas 1782/2003 ievaddaļa (24), atšķirībā no saistītajiem tiešmaksājumiem, atdalītie tiešmaksājumi vairs nav ražošanas, bet gan ražotāja atbalsta veids, kas vērst ne vairs uz ražošanas kvantitātes, bet kvalitātes veicināšanu (MEMO/03/128) - atbilstoši uz tirgu orientētas un ilgtspējīgas lauksaimniecības mērķiem.

Avots: pēc Eiropas Komisijas publikācijas “ES lauku attīstības politika no 2007. līdz 2013.gadam”¹

Lai nomainītu uzsvāru no ražošanas kvantitātes uz kvalitāti, ir atcelts vispārējais princips par maksājumu saistību ar saražotās produkcijas daudzumu, bet tā vietā ir ieviesti obligāti savstarpējās atbilstības nosacījumi. Arī iepriekš šīs prasības bija saistošas, jo, nodarbojoties ar lauksaimniecisko ražošanu, lauksaimniekiem jebkurā gadījumā (ar vai bez atbalsta) ir jāievēro likumdošanas prasības, kas attiecas uz šo saimniecisko darbību.

Taču savstarpējās atbilstības nosacījuma, saņemot tiešmaksājumus, nozīme ir radīts instruments, ar kura palīdzību tiek nodrošināts, ka šīs prasības tiešām tiek ievērotas. Pretējā gadījumā - ja netiek ievērota savstarpējā atbilstība - tiešmaksājumi var tik samazināti vai vispār neizmaksāti. Savstarpējā atbilstība būtībā ir bāzes jeb minimālie standarti, ko nosaka “labā lauksaimniecības prakse”. Saskaņā ar KLP “labas lauksaimniecības prakses” principu, kas jau noteikts stratēģijas dokumentā Agenda 2000, lauksaimnieciskajai darbībai jāatbilst konkrētā reģiona saprātīga lauksaimnieka saimniekošanas veidam - tas nozīmē atbilstību vismaz ES un nacionālās likumdošanas prasībām.

Līdz ar to, lai arī veiktas nozīmīgas izmaiņas maksājumu saņemšanas nosacījumos, saskaņā ar Eiropas Komisijas KLP reformētās politikas mērķu skaidrojumu tiešmaksājumu galvenais uzdevums joprojām ir ar ražotāju ienākumu atbalsta palīdzību sekmēt lauksaimniecības ražošanas funkcijas veikšanu, nodrošinot tirgū pieprasītu produkciju.

Ievērojot to, ka līdztekus tiek sniegti arī sabiedriskie labumi (galvenokārt kvalitatīvāka saražotā produkta veidā), šie maksājumi šobrīd papildus veic arī vides saglabāšanas un reģionālās attīstības funkcijas (skat.Attēls 11), kas tādējādi pastiprinājis ES KLP 1.pilāra saistību ar 2.pilāru.

¹ ES lauku attīstības politika no 2007. līdz 2013.gadam. – Eiropas Komisija, Eiropas Kopienu Oficiālo publikāciju birojs, Luksemburga, 2006.g., 5.lpp.

Tāpat šī saikne starp pīlāriem kļuvusi ciešākā arī obligātās modulācijas ieviešanas rezultātā. Modulācija paredz, ka, lai nodrošinātu sociālā taisnīguma principu ievērošanu un stiprinātu lauku attīstību, tiešmaksājumi lielajām saimniecībām tiek samazināti, novirzot modulācijas rezultātā papildus iegūtos finanšu līdzekļus lauku attīstībai. Tādējādi tiek uzlabots līdzsvars starp atbalsta veidiem, jo lielajām saimniecībām pastāv ne tikai lielāks potenciāls gūt ienākumus no tirgus, bet šajās saimniecībās ražošana ir intensīva un līdz ar to saistās ar lielāku ietekmi uz vidi.

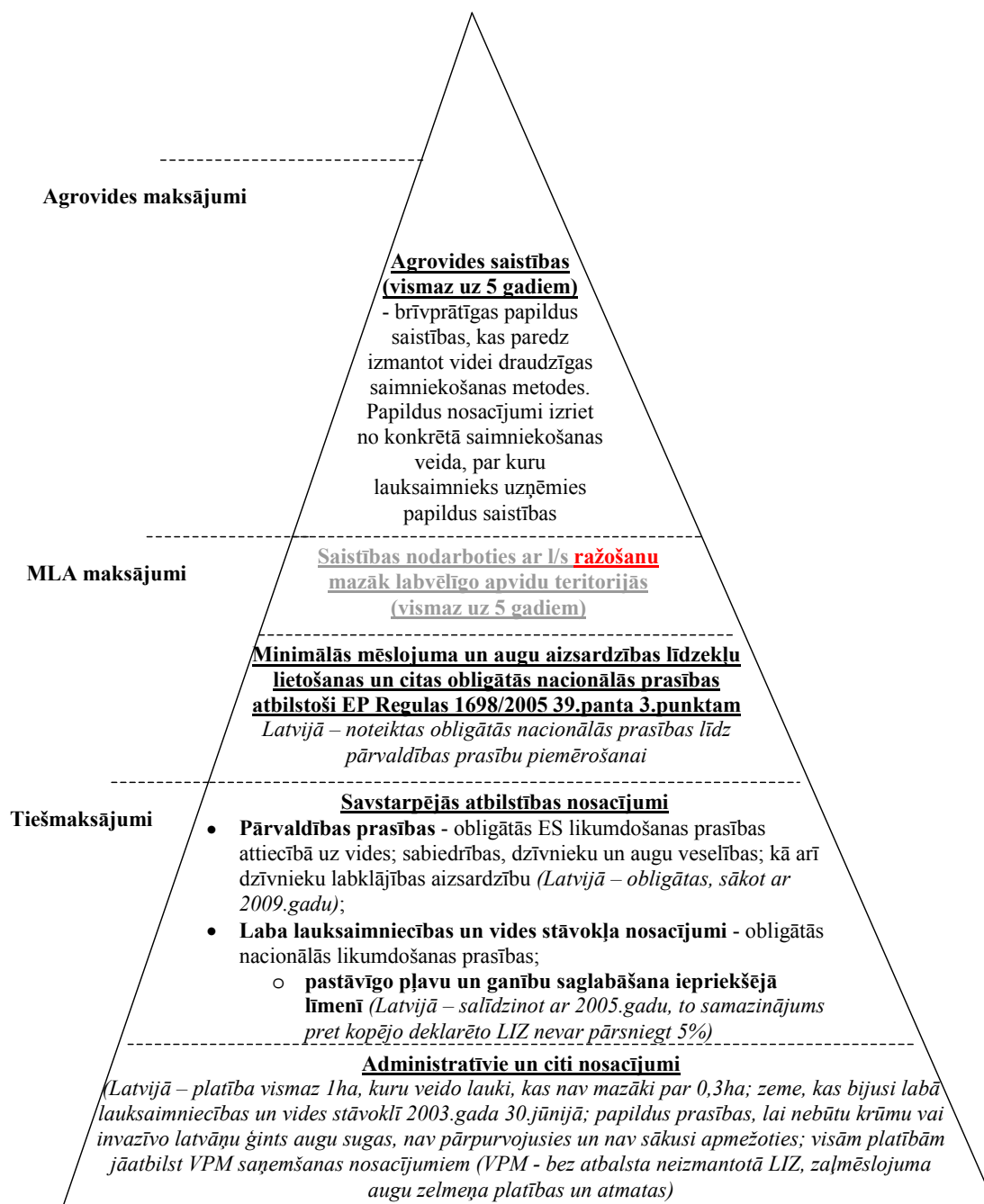
Atšķirībā no 1.pīlāra pasākumiem, kas papildus veicina arī vides saglabāšanu un lauku attīstību, **2.pīlāra pasākumiem vides saglabāšana un lauku attīstīšana ir galvenās veicamās funkcijas.** Tās vērstas uz sabiedrisko labumu nodrošināšanu sabalansētai un ilgtspējīgai lauku teritorijas attīstībai. **MLA un Agrovides pasākumi** attiecas uz lauku attīstības politikas prioritāti, ko aptver 2. tematiskā ass - vides un lauku ainavas uzlabošana. Atbilstoši EP lauku attīstības stratēģiskajām vadlīnijām 2007.-2013.gadam (2006/144/EC), šie pasākumi veicina ES mērķu sasniegšanu bioloģiskās daudzveidības, ilgtspējīgu lauksaimniecības sistēmu un tradicionālās lauku ainavas saglabāšanas un attīstīšanas, ūdens un klimata izmaiņu jomā.

Konkrēti Agrovides pasākumi tiek īstenoti, lai veicinātu lauksaimniekus izvēlēties un pielietot videi draudzīgas saimniekošanas metodes, tādā veidā sekmējot vides, lauku ainavas, dabas resursu, kā arī augsnes un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un uzlabošanu (R1698/2005 ievaddaļa (35)). Šie pasākumi nodrošina vides mērķu sasniegšanu, tāpēc tie attiecas uz tām saimniekošanas metodēm, kur lauksaimnieki brīvprātīgi uzņemas papildus saistības, kas ir virs "labas saimniekošanas prakses" nosacījumiem (vairāk nekā to nosaka savstarpējā atbilstība un citas saistošās likumdošanas prasības). Līdz ar to Agrovides maksājums ir sabiedrības kompensācija lauksaimniekam par papildus izmaksām vai neiegūtajiem ienākumiem, kas radušies, uzņemoties vairāk saistību nekā to prasa minimālie standarti.

Savukārt MLA pasākums tiek īstenots, lai veicināt arī turpmāku lauksaimniecības zemes izmantošanu teritorijās, kur pastāv dabas apstākļu ierobežojumi lauksaimnieciskajai darbībai, tādējādi sekmējot lauku ainavas uzturēšanu un ilgtspējīgu lauksaimniecības sistēmu pastāvēšanu un attīstību (R1698/2005 ievaddaļa (33)). Papildus izmaksas vai neiegūtie ienākumi, kas radušies, nodarbojoties ar lauksaimniecisko ražošana mazāk labvēlīgajās teritorijās, tiek kompensēti ar MLA maksājuma palīdzību (R1698/2005 37.panta 1.punkts).

Pasākumu nosacījumu salīdzinājums

Atdalīto tiešmaksājumu, MLA un Agrovides maksājumu detalizēts saņemšanas nosacījumu salīdzinājums apkopots Attēls 12, kam papildus sniegts arī uzskaitīto nosacījumu sīkāks apraksts.

Avots: pēc R1782/2003, R1698/2005, Lauku attīstības programmas un MK 2007.gada 17.aprīļa noteikumiem Nr.269

Vispārējais šo maksājumu saņemšanas princips paredz to, ka sabiedriskā atbalsta saņemšanai ir jāievēro savstarpējā atbilstība, kas ir bāzes jeb minimālie standarti vides, pārtikas drošības un dzīvnieku labturības jomā, ko nosaka “labā lauksaimniecības prakse”. Saskaņā ar KLP “labas lauksaimniecības prakses” principiem, lauksaimnieciskajai darbībai jāatbilst konkrētā reģiona saprātīga lauksaimnieka saimniekošanas veidam - tas nozīmē atbilstību vismaz ES un nacionālās likumdošanas prasībām.

Savstarpējā atbilstība ietver konkrētus no ES likumdošanas izrietošus nosacījumus – pārvaldības prasības, kā arī nacionālās likumdošanas prasības attiecībā uz zemes laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumiem. Ievērojot to, ka pastāvīgajām pļavām un

ganībām ir pozitīva ietekme uz vidi, ir jānodrošina arī to saglabāšana pašreizējā līmenī. Obligātās pārvaldības prasības izriet no 19 ES normatīvajiem aktiem attiecībā uz vides; sabiedrības, dzīvnieku un augu veselības; kā arī dzīvnieku labklājības aizsardzību (R1782/2003 III pielikums). Piemēram, saistībā ar vidi lauksaimniekiem jāievēro prasības par savvaļas putnu aizsardzību; gruntsūdeņu aizsardzību pret dažādu bīstamu vielu radīto piesārņojumu; vides, jo īpaši augsnes, aizsardzību, lauksaimniecībā izmantojot notekūdeņu dūņas; ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu ar nitrātiem, kuru rada lauksaimniecības izcelsmes avoti; dabisko biotopu un savvaļas dzīvnieku un augu aizsardzību.

Vecajās dalībvalstīs savstarpējā atbilstība ir obligāta jau no 2005.gada. Latvijā visas savstarpējās prasības būs jāievēro, sākot ar 2009.gadu. Šobrīd obligāti ir laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi.

Labas lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumu kopuma mērķis ir nodrošināt, lai visa lauksaimniecībā izmantojamā zeme, sevišķi, tā, kura vairs netiks izmantota ražošanā, tiek uzturēta labā lauksaimniecības un vides stāvoklī. Šie nosacījumi katrā valstī ir atšķirīgi, ņemot vērā atšķirīgās nacionālās īpatnības, tajā skaitā augsnes un klimata apstākļus, pastāvošās saimniecību sistēmas, zemes izmantošanu, augsnes seku, saimniekošanas metodes un saimniecību struktūru (R1782/2003 IV pielikuma ietvaros). Latvijā atbilstošos nosacījumus regulē MK 2007.gada 17.aprīļa noteikumi Nr.269 “Kārtība, kādā tiek piešķirts valsts un Eiropas Savienības atbalsts lauksaimniecībai tiešā atbalsta shēmu ietvaros”.

Atdalīto tiešmaksājumu saņemšanai ir nepieciešams izpildīt tikai šīs minimālās prasības. Savstarpējās atbilstības ievērošana visā saimniecībā ir arī MLA un Agrovides pasākumu atbalsta saņemšanas obligāts nosacījums.

Atšķirībā no atdalītajiem tiešmaksājumiem, kur ražošana vairs nav obligāts nosacījums, MLA iespējams saņemt tikai tādā gadījumā, ja mazāk labvēlīgo apvidu teritorijās tiek veikta lauksaimnieciskā ražošana, jo EP Regulas 1698/2005 37.panta 1.punkts paredz kompensēt ražošanas rezultātā radušās papildus izmaksas un neiegūtos ienākumus. Tāpat nepieciešamība izvirzīt nosacījumu ražošanai izriet arī no atsevišķos dalībvalstu īstenotajos Agrovides apakšpasākumos paredzēto saistību būtības (piemēram, integrētās audzēšanas metožu ieviešana dārzkopībā utt.).

Agrovides pasākumu saņemšanas nosacījumi paredz papildus arī **minimālā mēslojuma un augu aizsardzības līdzekļu lietošanas, kā arī citu obligāto prasību**, kas noteiktas nacionālajos tiesību aktos, ievērošanu atbilstoši EP Regulas 1698/2005 39.panta 3.punktam. Latvijā līdz pilnai savstarpējās atbilstības prasību ieviešanai maksājumu saņemšana ir atkarīga no konkrētu obligāto prasību, kas noteiktas nacionālajos tiesību aktos, ievērošanas (Lauku attīstības programmas 9.pielikums). Latvijā šīs ir obligātas prasības arī MLA maksājumu saņemšanai.

Savukārt, tā kā Agrovides pasākumi tieši attiecas uz vides saglabāšanas mērķu sasniegšanu, tad tie izvirza brīvprātīgu **papildus saistību** uzņemšanas **attiecībā uz vides aizsardzību, kas ir virs “labas saimniekošanas prakses” nosacījumiem**. Piemēram, bioloģiskajā lauksaimniecībā jāievēro papildus prasības, kas izriet no EP Regulas 2092/1991.

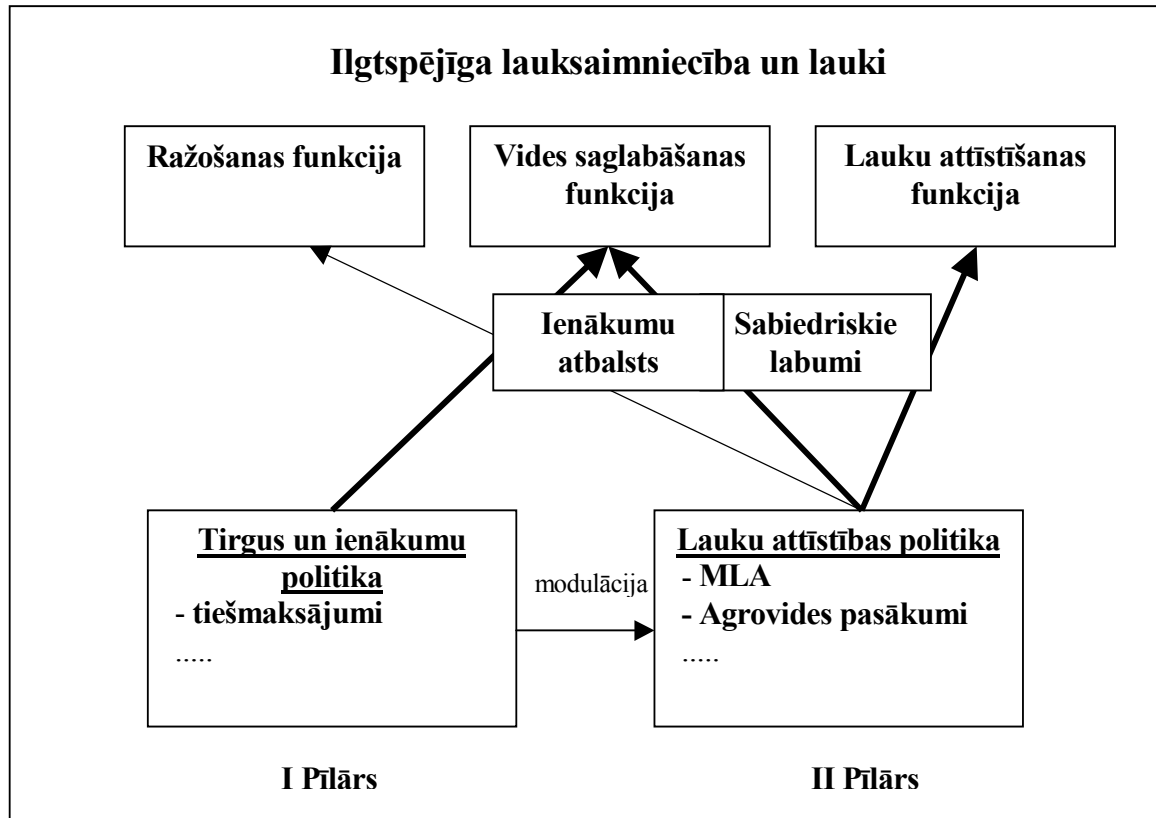
Papildus nosacījumi izriet no konkrētā saimniekošanas veida, par kuru lauksaimnieks uzņemies papildus saistības. Papildus saistības ir jāuzņemas vismaz uz 5 gadiem.

Pasākumu nosacījumu novērtējums izvirzīto mērķu sasniegšanai

Vadoties pēc vispārējā pieņēmuma, ka nosacījumu kopums ir mehānisms, kam jāveicina politikas izvirzīto mērķu sasniegšanu, ar pašreizējiem tiešmaksājumu saņemšanas nosacījumiem netiek sasniegts tiem atbilstošais izvirzītais KLP mērķis. Tiešmaksājumu, MLA un Agrovides

pasākumu mērķu novērtējums, kas izriet no to saņemšanai nepieciešamo nosacījuma kopuma aplūkojams Attēls 13.

Attēls 13 Atdalīto tiešmaksājumu sistēmas, MLA un Agrovīdes pasākumu nosacījumiem atbilstošo mērķu novērtējums

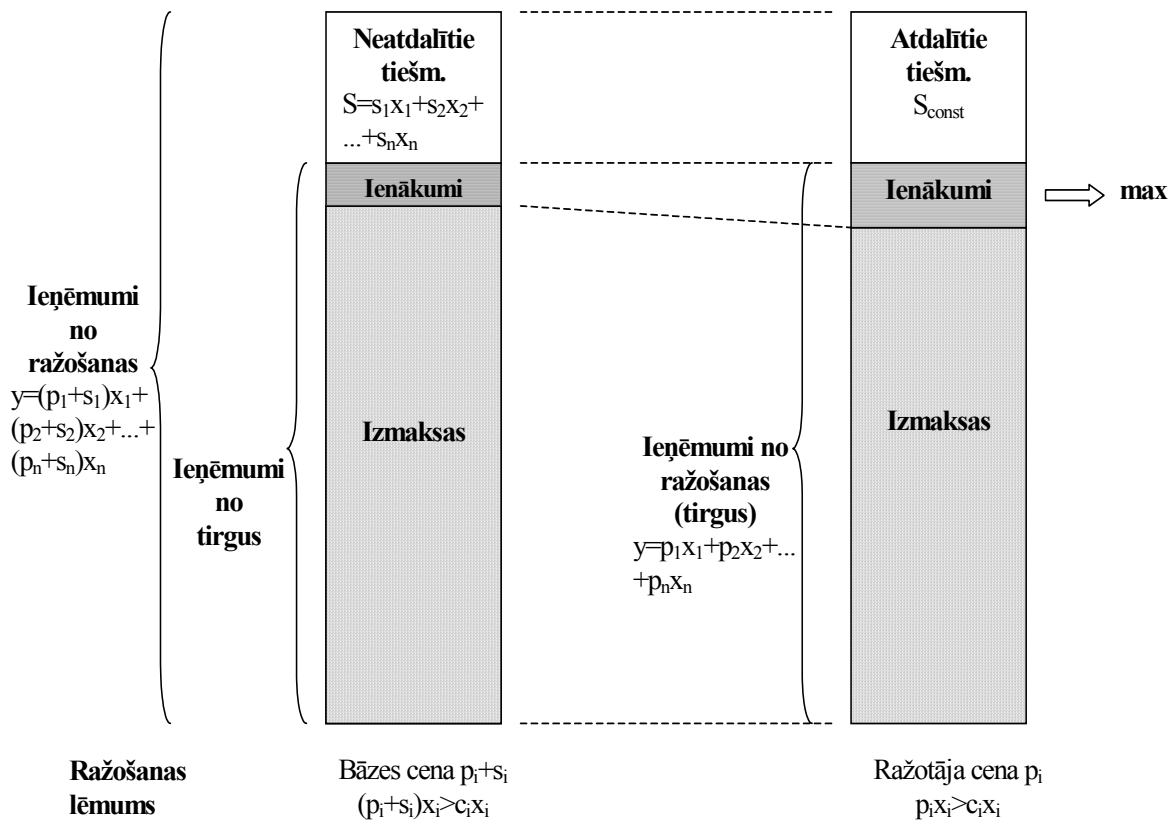
Avots: LVAEI novērtējums

Ievērojot to, ka, lai saņemtu atdalītos tiešmaksājumus, nav nepieciešams veikt lauksaimniecības produkcijas ražošanu, vairs nevar teikt, ka tie veicina ražošanas funkcijas veikšanu, jo to tiešā saikne ar ražošanu ir pārrauta. Šos maksājumus var saņemt arī par zemes uzturēšanu labā lauksaimniecības un vides stāvoklī, kas, lai arī šobrīd jau ir definēta kā lauksaimnieciskā darbība, tomēr nav ražošana, bet gan sabiedrisko labumu nodrošināšana. Ievērojot to, ka saņemšanas nosacījumi pieprasa obligātu sabiedrisko labumu sniegšanu un turklāt pieļauj, ka tas ir vienīgais sniegtais labums apmaiņā pret sabiedrības naudu, šie maksājumi tieši un pilnā mērā ir saistīti ar vides saglabāšanas un lauku attīstības funkcijas veikšanu.

Savukārt, lai arī atbilstoši politikas vispārīgajam uzstādījumam MLA un Agrovīdes pasākumi nav saistīti ar lauksaimniecības ražošanas funkcijas veikšanu, tomēr lielā daļā pasākumu maksājumu saņemšana ir sasaistīta ar nepieciešamību nodarboties ar lauksaimniecisko ražošanu. Tas ir priekšnosacījums MLA maksājumu saņemšanai, tāpat nepieciešamība izvirzīt nosacījumu ražošanai izriet arī no atsevišķos dalībvalstu īstenotajos Agrovīdes apakšpasākumos paredzēto saistību būtības. Pastāvot šādiem nosacījumiem, šie pasākumi papildus veicina arī ražošanas funkcijas izpildi. Tāpat šie maksājumi ir uzskatāmi arī par kompensējošu ienākumu atbalstu, kas uzlabo to lauksaimnieku ienākumu līmeni, kuri nodarbojas ar ekstensīvo lauksaimniecību.

Attēls 14
vairošanā

Atdalīto un neatdalīto tiešmaksājumu lomas salīdzinājums lauksaimnieku ienākumu

Avots: LVAEI novērtējums

Atdalītie tiešmaksājumi pēc to saņemšanas nosacījumiem neatbilst arī to tiešajam mērķim - ienākumu stabilizācijai. Lai arī vienotā saimniecības maksājuma ikgadējā summa, ko lauksaimnieks saņems kā ienākumu atbalstu un kas noteikta, balstoties uz vēsturisko pieeju, principā ir nemainīga, tomēr šis maksājums funkcionē nevis kā ienākumu saglabāšanas, bet gan ienākumu vairošanas instruments, jo nepastāv nosacījums attiecībā uz ieņēmumu – izmaksu struktūras saglabāšanu. Tiešmaksājumu atsaistīšana no ražošanas nozīmē izmaiņas produkcijas bāzes cenās, kas tieši ietekmē turpmākos lauksaimnieku lēmumus par konkrētās produkcijas ražošanu. Ražošanas resursi no nerentabliem produktiem, kurus lauksaimnieki nespēj saražot par tirgus cenu tiek novirzīti ienesīgāku produktu ražošanai, kas palielina resursu izmantošanas efektivitāti un ienākumu maržu. Ražošanas efektivitātes palielināšanas rezultātā pie viena un tā paša izmaksu līmeņa lauksaimnieki saņems lielākus ieņēmumus, kas noteiks to ienākumu no tirgus pieaugumu. Tiešmaksājumu nemainīgais līmenis līdzās augošajiem ienākumiem no tirgus (kas tiecas uz maksimumu) sekmēs lauksaimnieku kopējo ienākumu pieaugumu.

Attēls 14 redzams lauksaimnieku kopējo ienākumu pieauguma vienkāršots shematiskais attēlojums.

Pasākumu ietvaros sniegtā atbalsta pamatojuma novērtējums

Fakts, ka aplūkoto maksājumu saņemšanas nosacījumi neatbilst tiem izvirzītajiem politikas mērķiem, ir uzskatāms par sabiedrības maldināšanu. Tas nozīmē, ka sabiedrībai tiek skaidrots, ka publiskā nauda tiks tērēta kaut kam vienam, bet patiesībā tā tiek izlietota kaut kam citam, jo nav

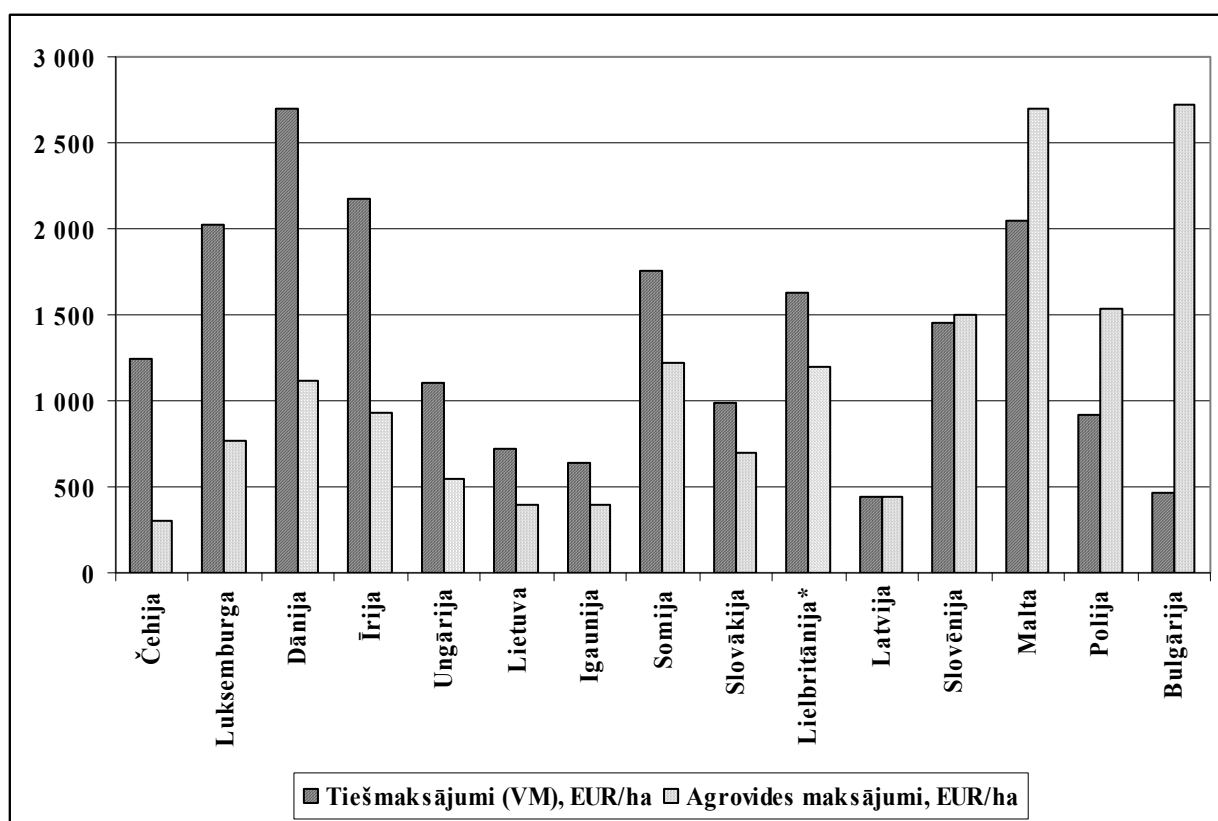
pareizs politikas ieviešanas mehānisms. No šī viedokļa šāda politika pašos pamatos nav atbalstāma no sabiedrības puses.

Tāpat mulsiņošs ir fakts, ka vienas un tās pašas politikas ietvaros netiek ievēroti vienoti principi. Atdalītie tiešmaksājumi atbilstoši to saņemšanas nosacījumiem pēc būtības neatšķiras no MLA un Agrovides maksājumiem, un tāpēc, lai saglabātu konsekvenci, tiem būtu jābūt tādām pašām kompensējošām ienākumu atbalsta veidam, kā šobrīd ir MLA un Agrovides maksājumi. Kompensācijas princips paredz atlīdzināt lauksaimniekam papildus izmaksas un zaudētos ienākumus, kas radušies, uzņemoties papildus saistības par labu sabiedrības interesēm.

Laika periodā 2007.-2013.gads vidējais kopējais atdalīto tiešmaksājumu atbalsts vecajās dalībvalstīs, par kurām bija pieejama informācija, pārsniedz Agrovides maksājumu līmeni uz ha, lai gan tiešmaksājumu obligāts nosacījums ir tikai minimālo standartu ievērošana (skat.5.attēlu).

Arī atsevišķās jaunajās dalībvalstīs, neskatoties uz to, ka tiešmaksājumi tikai aplūkotā perioda beigās (2013.gadā) sasniegs ES-100% līmeni, to kopējā summa uz ha jau šajā periodā pārsniedz kopējā Agrovides atbalsta apmēru uz ha (Čehija, Ungārija, Lietuva, Igaunija, Slovākija un Latvija).

Attēls 15 Atdalīto tiešmaksājumu un Agrovides pasākumu vidējā kopējā atbalsta līmeņa salīdzinājums 2007.-2013.gadā atsevišķās ES dalībvalstīs, EUR/ha

Avots: pēc R1782/2003 VIII pielikuma, Eurostat un nacionālajām lauku attīstības programmām; * - Agrovides atbalsts Anglijā

Tas, ka tiešmaksājumi, atšķirībā no MLA un Agrovides pasākumiem, nebalstās uz konkrētām identificējamām sabiedrības labā veiktām darbībām un ar to veikšanu saistītām izmaksām, no sabiedrības viedokļa, šobrīd liek apšaubīt tiešmaksājumu atbalsta līmeņa pamatotību. Taču atbalsta pamatojamībai vajadzētu būt galvenajam uzsvaram, lai vispār kāda atbalsta politika varētu pastāvēt. Ir saprotams, ka no savstarpējās atbilstības izrietošo vides, pārtikas drošības un

dzīvnieku labturības nosacījumu nepieciešamību nosaka sabiedrība, un tie dod saražotajam produktam papildus kvalitāti, kas neizriet tieši no produkta īpašībām, kā arī nodrošina sabiedrības vajadzības pēc sakoptas lauku vides. Turklāt šo prasību ievērošana lauksaimniekiem saistās ar papildus izmaksām, kuru kompensācijas iespējas ar tirgus palīdzību ir samērā ierobežotas, jo patērētāju uzvedība tirgū, dodot priekšroku kādai precei, bieži atšķiras no sabiedrības izteiktajām vēlmēm attiecībā uz produkcijas kvalitāti (patērētāji lielā mērā nav gatavi maksāt vairāk par šāda veida kvalitāti). Līdz ar to tiešmaksājumi tiek izmantoti, lai atlīdzinātu lauksaimniekiem par sabiedrības pieaugošo interešu ražošanas kvalitātes un lauku vides saglabāšanas jomā ievērošanu. Atšķirībā no šī sabiedrības atbalsta vispārējās būtības šobrīd tomēr nav saprotams, kādā mērā tie ir attaisnojami publiskās naudas izdevumi. Kompensācijas principa izmantošana arī tiešmaksājumiem nodrošinātu to pamatojamību sabiedrībai. Turklāt, ievērojot to, ka jau šobrīd pēc maksājumu saņemšanas nosacījumu būtības un līdz ar to arī pēc veiktajām funkcijām atdalītie tiešmaksājumi, MLA un Agrovides pasākumi neatšķiras, politikas sakārtošanas nolūkā tiem būtu jābūt viena pīlāra pasākumiem.

3.3 ES KLP vidēja termiņa pārskats, jeb “Veselības pārbaude”

3.3.1 EK iniciatīva KLP vidēja termiņa pārskatam

Lai novērtētu, kā darbojas 2003.gadā pieņemtā Luksemburgas reforma un, lai izvērtētu, kā esošā reforma var vislabāk sasniegt tās mērķus, ņemot vērā ES paplašināšanos un citas izmaiņas, Eiropas Komisija laika periodā no 2008. līdz 2009.gadam plāno veikt KLP vidēja termiņa novērtējumu.

KLP „veselības pārbaudes” mērķis ir diskutēt par tādas KLP izveidošanu, kāda tā ir nepieciešama pēc 2013.gada. Galvenie jautājumi, kuri izvirzīti KLP vidēja termiņa pārskatam ir:

1. ES lauksaimniecības sektora pārskats, īpaši tirgus izredzes pasaules perspektīvā.
2. Kā strādā vienotā maksājuma (VM) shēma un kādas ir tās vienkāršošanas iespējas:
  - Obligātās atmatu politikas atcelšana;
  - Tālāka virzība uz pilnīgi atdalītu maksājuma shēmu dalībvalstīm, kuras nepiemēro vienoto platības maksājuma shēmu (VPM);
  - Obligātās modulācijas likmes palielināšana, lai nodrošinātu finansējumu, kas nepieciešams lauku attīstības politikai;
  - Savstarpējās atbilstības sistēmas vienkāršošana.
3. Jaunu iespēju uztveršana un orientācija uz tirgu:
  - Izvērtēt dažādus tirgus instrumentus, piemēram, intervence,
  - „soft landing” sagatavošana piena kvotu atcelšanai – kvotu palielināšanas piedāvājums līdz to atcelšanai 2014./2015.gadā, nepieciešamo izmaiņu apzināšana pārējos piena politikas instrumentos, pasākumu piedāvājums sagaidāmās negatīvās ietekmes mazināšanai kalnu apvidos
4. Stabils II pīlārs lauku attīstības politikai, lai turpinātu atbalstīt konkurētspēju, rūpētos par apkārtējo vidi, ekonomisko dažādošanu un nodrošinātu augstas kvalitātes dzīvi lauku apvidos (I pīlāram varētu tikt saglabātas atsevišķas funkcijas).

3.3.2 Latvijas pozīcija par KLP vidēja termiņa pārskatu un tās kvalitatīvais novērtējums

Zemkopības ministrija ir izstrādājusi Latvijas Republikas pozīcijas dokumentu, reaģējot uz EK izvirzītajiem jautājumiem, kurus paredzams diskutēt KLP vidēja termiņa pārskata laikā. Kā galvenie pamatprincipi, pēc kuriem turpmāk būtu jādarbojas KLP, Latvijas pozīcijā tiek izvirzīti „aktivitāte”, „vienlīdzība” un „vienkāršošana”, kā arī tas, ka KLP vidēja termiņa pārskats nedrīkstētu priekšlaicīgi ietekmēt diskusiju par vispārējo ES budžeta pārskatīšanu.

Latvijas nostāja diskutējamajos jautājumos ir:

1. Pārskatīt VM shēmu
2. Pagarināt VPM shēmu.
3. Atbalstīt maksājumu atdalīšanu no ražošanas.
4. Atcelt VPM shēmas nosacījumu par labu lauksaimniecības stāvokli uz 2003.gada 30.jūniju.
5. Pārskatīt savstarpējās atbilstības sistēmas nosacījumus.
6. Pārskatīt modulācijas principus.
7. Pārskatīt un izvērtēt enerģijas kultūraugu atbalsta shēmas efektivitāti.
8. Pārskatīt agrovīdes atbalsta nosacījumus.
9. Skaidra un vienkārša riska vadības sistēma.
10. Pārskatīt galvenos ražošanu ierobežojošos elementus.
11. Vienlīdzība ES dalībvalstu starpā.

LVAEI ir veicis Latvijas pozīcijas kvalitatīvo novērtējumu, ņemot vērā, ka ir nepieciešama prioritāšu noteikšana arī valsts pozīcijas iekšienē. Debatēs ar EK ir mērķtiecīgi uzsvērt tikai dažus svarīgākos jautājumus, kā arī jānovērtē viedokļu saskaņošanas iespēja ar citām dalībvalstīm.

Kvalitatīvais novērtējums.

Attiecībā uz VM shēmas pārskatīšanu minimālās platības palielināšana būtu skatāma no 2 aspektiem:

- No administratīvo izmaksu viedokļa - izmaksājamā atbalsta summa nedrīkstētu būt mazāka par tās administrēšanas izmaksām (indikatīvi - tie varētu būt 200 EUR), kas ir pamatojums vēl lielākam minimālās platības palielinājumam;
- No vides viedokļa - minimālās platības palielinājumam virs 1 ha varētu būt negatīva ietekme uz vidi nekontrolēta piesārņojuma dēļ.

Maksājumu atdalīšana no ražošanas ir atbalstāma kontekstā ar kopējā budžeta pārskatīšanu, līdz ar to Latvijai ir nepieciešams formulēt savu nostāju arī budžeta pārskatīšanai pēc 2014.gada. VPM shēma būtu jāattīsta, visās valstīs piemērojot vienādus obligātus maksājumu atdalīšanas nosacījumus.

Latvijai būtu izdevīgi noteikt, ka vienīgais kritērijs tiešmaksājumu piešķiršanai ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme, kuras uzturēšanai labā lauksaimniecības stāvoklī visām valstīm tiek piešķirts viena veida un vienāds atbalsts. Tā kā šajā gadījumā 1. pīlārā atbrīvotos ievērojama aploksnēs resursu daļa, kuras pārdalei un piešķiršanai pagaidām nav nekāda mehānisma, nākamais etaps būtu debašu uzsākšana par šo finanšu resursu sadalījumu atkarībā no citiem objektīviem kritērijiem, iekļaujot to budžeta pārskatīšanai pēc 2014.gada.

VPM shēmas nosacījumu par labu lauksaimniecības stāvokli uz 2003.gada 30.jūniju atcelšana kā pamatojums būtu minama nepieciešamība rūpēties par sakārtotu lauku vidi visās platībās.

Savstarpējās atbilstības sistēmas nosacījumu pārskatīšanā būtu jāņem vērā, ka izmaksām tās uzsvērto nosacījumu ieviešanai būtu jābūt samērojamām ar tiešmaksājumu apjomu. Tā kā šīs prasības ir iekļautas citos normatīvos dokumentos un ir jāievēro pašas par sevi, būtu lietderīgi piedāvāt savstarpējās atbilstības sistēmu balstīt tikai uz zemes uzturēšanu labā lauksaimniecības stāvoklī, tādā veidā izvairoties no sarežģīti pamatojamas un skaidrojamas dažādās valstīs atšķirīgu izmaksu noteikšanas citu prasību ievērošanai. Pretējā gadījumā netiek panākta sistēmas vienkāršošana, tiek mudināts pēc iespējas minimizēt saimniecisko darbību, kā arī joprojām saglabājas iespēja noteikt atbalstu, kas nav saistīts ar pašreizējo ražošanas līmeni.

Prasība par pastāvīgo pļavu un ganību saglabāšanu būtu atceļama, pamatojot to ar šobrīd pastāvošām pretrunām starp dažādu jomu politikām (lauksaimniecības un enerģētikas), kā nepieciešamība efektīvi izmantot zemes resursus.

Enerģijas kultūraugu atbalsta shēmas efektivitāti pārskatīšanu tiek piedāvāts nevirzīt kā Latvijai aktuālu diskusiju jautājumu un tādējādi nesamazināt prioritāru jautājumu nozīmi. Tirgus situācijas attīstība laukaugu nozarē, papildus valsts tiešmaksājumu pagaidu raksturs, kā arī nepieciešamība uztvert bioenerģijas ražošanu kā efektīvu biznesu, tādēļ šis jautājums savā pašreizējā redakcijā varētu būt zaudējis aktualitāti.

Kā Latvijas pozīcijas prioritātes vidēja termiņa pārskatam tiek formulētas:

1. VPM shēmas turpināšana pēc 2010.gada, piemērojot visās valstīs vienādus tiešmaksājumu piešķiršanas nosacījumus,
2. maksājumu atdalīšana no ražošanas, bet, vienlaicīgi izstrādājot jaunus principus un kritērijus 1.pilāra finansējuma pārdalei starp dalībvalstīm un 2.pilāru.

3.4 “Veselības pārbaudei” izvirzīto jautājumu analīze

3.4.1 VPM shēmas turpināšana Jaunajās dalībvalstīs pēc 2010.gada un maksājumu atdalīšana no ražošanas

VPM shēma tiek turpināta Jaunajās dalībvalstīs arī pēc 2010.gada, visās valstīs piemērojot vienādus obligātus maksājumu atdalīšanas nosacījumus:

- Precedents – vienreiz jau shēma ir pagarināta, kā arī Rumānija un Bulgārija to drīkst piemērot līdz 2011.gada beigām
- PVTM – 20% 2011.gadā un 10% 2012.gadā. Ja VM shēmā tiek saglabāts *partial coupling* princips, Jaunajās dalībvalstīs PVTM aprēķina mehānisms rada vienlīdzīgas maksājumu saistīšanas tiesības neatkarīgi no tā, kāds ir *top-up* līmenis. Līdz ar to 2011. un 2012.gadā Latvijas situācija maksājumu saistības ziņā būs līdzvērtīga vecajām dalībvalstīm.
- PVTM – 0% 2013.gadā. Lai piešķiršanas nosacījumi būtu vienlīdzīgi, vecajām dalībvalstīm būtu vai nu pilnībā jāatceļ saistītie maksājumi, vai jaunajām dalībvalstīm jādod iespēja VPM shēmā daļu no ES maksājumiem saistīt.

Tā kā EK iniciatīva ir VM shēmas vienkāršošana un pāreja uz atdalītās (vēsturiskās un reģionālās) likmes vienādošanu dalībvalstīs 2009.-2013.gadā, tad Latvijas pozīcija, kas varētu tikt atbalstīta no lielākās daļas jauno dalībvalstu:

- Līdz 2013.gadam *partial coupling* VM shēmā tiek atcelts,

- VM shēmas pārveidošana VPM līdzīgā shēmā, kas atbilstoši tās nosacījumiem neparedz vēsturisko pieeju un līdz ar to nozīmētu pāreju no vēsturiskām saimniecību likmēm uz visā ES vienotu platībmaksājumu likmi.

Maksājumu atdalīšana no ražošanas ir atbalstāma kontekstā ar kopējā budžeta 2014.-2020.gadam pārskatīšanu, līdz ar to Latvijai ir nepieciešams formulēt savu nostāju arī budžeta pārskatīšanai pēc 2014.gada. Latvijai būtu jāatbalsta saistīto maksājumu atcelšana visos sektoros, un tas būtu izdevīgi Latvijas lauksaimniekiem, jo vislielālo konkurences izkropļojumu ES lauksaimniecības produktu tirgū rada nevis atšķirīgas atdalīto maksājumu likmes, bet gan starp valstīm atšķirīgie ar ražošanu saistītie tiešmaksājumi. Graudu gadījumā 3 ES valstis, kuras izmanto iespēju maksimāli saistīt TM ar graudu ražošanu, dod 36 % no kopējā ES graudu tirgus apjoma.

Tabula 10 Graudu tirgus daļa atsevišķās dalībvalstīs

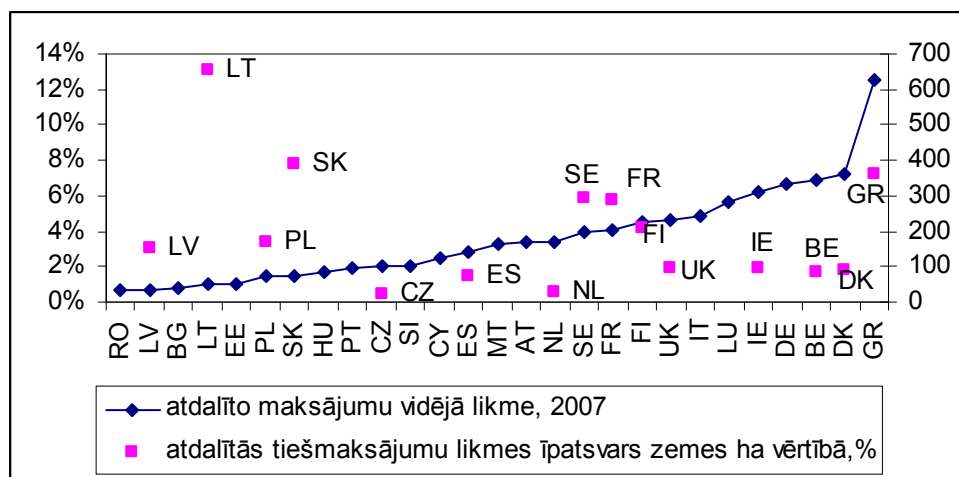
	Saistītie maksājumi EUR/t	Saistīto maksājumu īpatsvars cenā %	Daļa no graudu ES tirgus %
Francija	12.36	12	23%
Ungārija	11.95	12	5%
Polija	21.13	18	8%
Vācija	0	0	16%
Čehija	14.92	14	2%

Avots: Eurostat

Augstāka atdalīto maksājumu likme rada ražošanas izmaksu palielinājuma efektu caur zemes cenas un nomas maksas pieaugumu. Tādēļ tas, ka Latvijā ir zemāka atdalīto maksājumu likme, patiesībā rada priekšrocības salīdzinājumā ar, piemēram, Francijas zemniekiem, kuri ražošanas turpināšanai vai paplašināšanai ir spiesti maksāt lielākas naudas summas zemes īpašniekiem.

Tomēr ir jāņem vērā, ka zemes tirgus cenai dažādās valstīs ir atšķirīga ietekme uz ražošanas paplašināšanas izmaksām. Tā, piemēram, Irijā, kur atdalīto maksājumu vidējā likme 2007.gadā bija 310 EUR/ha, tās ietekme uz zemes tirgus vērtību (16,2 tūkst. EUR/ha 2004.gadā) pieaugumu būs bijusi relatīvi mazāka nekā Latvijas 32 EUR/ha likmes ietekme uz 1,04 tūkst EUR/ha zemes cenu. ES dalībvalstu atdalīto hektārmaksājumu vidējās likmes un to attiecība pret lauksaimniecības zemes tirgus vidējām cenām ir parādīts Attēls 16.

Attēls 16 Atdalīto hektārmaksājumu vidējās likmes EUR/ha un to īpatsvars zemes vērtībā

Avots: LVAEI, izmantojot R1782/2003; http://ec.europa.eu/agriculture/agrista/2006/table_en/338.pdf

Latvijas lauksaimniecības produkcijas ražotājiem būtu izdevīgi atbalstīt EK priekšlikumu par saistīto maksājumu atcelšanu visās dalībvalstīs, jo kopējā ar ražošanu saistītā naudas summa, kas valstī var ieplūst lauksaimniecības sektorā, Latvijā ir salīdzinoši neliela, jo:

- vēsturiskie references rādītāji un sektora ražošanas struktūra (lielāko daļu no aploksnes Latvijā veido laukaugu maksājumi, kuriem faktiski netiek atļauts saistīt vairāk par 25%).
- Latvijā joprojām nav beidzies pakāpeniskas maksājumu ieviešanas (*phasing-in*) posms, kas ilgs līdz 2013.gadam.

Ņemot vērā tiešmaksājumu aploksnes struktūru, **Latvija pat pie pilnīgi vienlīdzīgiem šā brīža maksājumu piešķiršanas nosacījumiem, varētu saistīt tikai 17% no valsts kopējās tiešmaksājumu aploksnes, kamēr, piem., Francija – 24%**. Gadījumā, ja tiek atcelts tikai saistīti ar ražošanu izmaksājamais laukaugu atbalsts, bet lopkopības sektoros šī iespēja saglabājas, Latvijas situācija uz kopējā tirgus fona vēl vairāk pasliktinās.

3.4.2 Piena kvotu atcelšana.

2007.gada decembra vidū Eiropas Komisija nāks klajā ar ES piena tirgus analīzes rezultātiem.

Latvijas ZM sākotnējā nostāja par piena kvotu sistēmas turpināšanu ir:

- Katrai dalībvalstij tiek piešķirts valsts kopējās piena piegādes kvotas palielinājums 30% robežās, sākot ar 2009./10. kvotas gadu. Palielinājums piešķirams pakāpeniski 6 gadu laikā līdz 2014./15.kvotas gadam. Ikgadējais palielinājums – līdz 5% (no 2006./07. kvotas gadam noteiktā kvotas apjoma),
- Vienlaikus ar kvotas ikgadēju palielinājumu, noteikt pakāpenisku ikgadēju nodevas likmes samazinājumu par pārsniegto valsts kopējo piena kvotu. Nodevas par pārsniegto piena kvotu aprēķināšanā konkrētai dalībvalstij piemērot atvieglotu dalītu pieeju atkarībā no pārsnieguma apmēra. Dalībvalstij par mazāku kvotas pārsniegumu tiek piemērota zemāka nodevas likme,
- Latvija atbalsta kvotu tirdzniecības ieviešanu tikai tādā gadījumā, ja tas notiek administrējošo institūciju un kvotu valsts rezerves līmenī un kvotas pirksanai no citām DV var izmantot valsts budžeta līdzekļus.

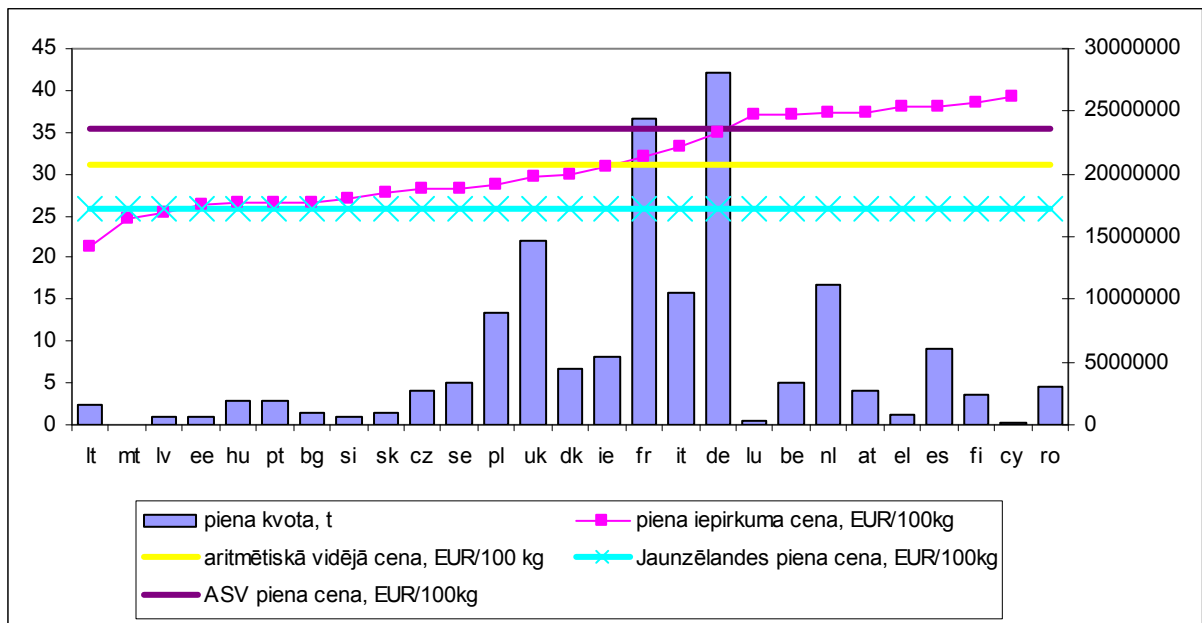
Ņemot vērā piegādes apjomu pieaugumu Latvijā 2004.-2006.gadā, kvotu sistēma Latvijā kā individuālas tirgus dalībnieces gadījumā var tikt uzskatīta par ierobežojošu faktoru. Tomēr ES darbojas kopējais tirgus, un Latvijas piena ražošanas sektora attīstības iespējas būs atkarīgas arī no pārējo valstu – tirgus dalībnieču reakcijas kvotu atcelšanas gadījumā.

ES-15 valstīs pēc 2003.gada politikas reformas ieviešanas piena cenas pakāpeniski nedaudz samazinājās, atsākot pieaugt 2007.gadā. Piena vidējā cena ES-15 2003.gada augustā bija 30,90 EUR/100 kg, bet 2007.gada augustā – 33,97 EUR/100 kg. Līdz ar to var uzskatīt, ka situācijā nozarē nav būtiski mainījusies, un ierobežotie ražošanas apjomi joprojām tiek nodrošināti, pastāvot līdzīgai cenai.

Attēls 17 var redzēt, ka valstī, kura raksturo pasaules piena tirgus līmeni un ir galvenā piena produktu ražotāja un eksportētāja - Jaunzēlandē, piena iepirkuma cena ir zemāka, nekā ES vidējā cena. Liberalizējot piena produktu tirgu, piena iepirkuma cenai ES un pasaules tirgū vajadzētu būt tendencei tuvināties. Tāpēc atkarībā no valstī pastāvošā piena iepirkuma cenas līmeņa, dažāda varētu būt ES valstu attieksme arī pret tirgus atbrīvošanu un kvotu atcelšanu ES iekšienē. Gandrīz visas ES-15 valstis, izņemot Portugāli, Zviedriju un Dāniju, šobrīd atrodas virs vidējā ES cenu līmeņa.

Attēls 17

ES un pasaules piena iepirkuma cenas 2007.gada augustā, EUR/100 kg, un piena piegādes kvotas ES dalībvalstīs

Avots: R1788/2004, DG-Agri, <http://www.mdcdatum.org.uk/MilkPrices/eumilkprices.html>

Tabula 11 ir parādīta iespējamā dalībvalstu – galveno piena ražotāju reakcija uz kvotu atcelšanu 2 gadī jumos:

- Ja piena cena saglabājas pašreizējā Eiropas vidējā līmenī,
- Ja piena cena samazinās līdz pašreizējam pasaules cenas līmenim.

Veicot novērtējumu, ir ņemti vērā valsts kvotas pārsniegumi un soda naudas par pārsniegumu. Ir ievērtēta ES-15 valstu izvēle par gadu, no kura piena maksājumi tiek iekļauti Vienotā maksājuma shēmā – tāvad ievērtēts ar piena ražošanu saistītais atbalsts. Jaunajām dalībvalstīm ir ievērtēti par piena ražošanu piešķirtie PVTM.

Novērtējumā ir iekļauta tikai valstu sagaidāmā reakcija uz iepirkuma cenas izmaiņām, nav vērtēta ražošanas iespējamās struktūras maiņas ietekme uz pārstrādei saražotā piena apjomu.

Rezultāti parāda, ka Jaunajās dalībvalstīs atbilstoši pašreizējai ražošanas struktūrai ražošanas un pārdevumu apjomu kāpinājumam būtisks stimuls ir piena iepirkuma cenas tuvošanās ES vidējam līmenim, savukārt, pilnībā liberalizējot ES piena produktu tirgu, pieprasītais kvotu palielinājums par 30% līdz 2014./2015.gadam ir formāla atļauja ražotāju „brīvībai”, jo tik liels tas varētu nebūt nepieciešams.

Vecajās dalībvalstīs kopumā ražošanas apjomi arī tirgus liberalizācijas gadījumā ir prognozējami pašreizējā apjomā. Atsevišķu dalībvalstu tirgus daļas samazināšanās varētu tikt kompensēta ar Itālijas piena ražotāju produkcijas apjomu pieaugumu.

Tabula 11 Faktiskai un sagaidāmais piena piegādes parstrādei līmenis atkarībā no piena iepirkuma cenas

	Piegāde 2006/2007	Vidējā cena 2006/2007	ES-27 vidējā cena, 08.2007	Sagaidāmais piegādes līmenis	% no 2006/2007	Pasaules cena, 08.2007.	Sagaidāmais piegādes līmenis	% no 2006/2007	a	b
lv	610302	23.46	31.2	717741	118%	25.92	598730	98%	14.493	22.54
lt	1324682	20.48	31.2	1826820	138%	25.92	1499813	113%	-105.49	61.933
ee	592988	24.28	31.2	818662	138%	25.92	537407	91%	-843.3	53.268
pl	8899613	25.48	31.2	9348024	105%	25.92	8934098	100%	6902.1	78.395
kopā 4 valstis	11427585			12711246	111%		11570048	101%		
de	27273183	27.03	31.2	27187769	100%	25.92	27265654	100%	27648	-14.751
fr	23098366	29.13	31.2	23119786	100%	25.92	23057545	100%	22752	11.788
it	10857574	32.20	31.2	11143640	103%	25.92	11396024	105%	12635	-47.8
nl	10828259	27.87	31.2	10935512	101%	25.92	9991659	92%	5358.2	178.76
uk	13839607	25.57	31.2	14944456	108%	25.92	13897010	100%	8755	198.38
kopā 5 valstis	85896989			87331162	102%		85607892	100%		

Avots: LVAEI aprēķini, izmantojot R1788/2004 un DG-Agri datu

3.4.3 Savstarpējās atbilstības prasību ieviešana

Regula 1782/2003 nosaka, ka savstarpējās atbilstības prasības ir ieviešamas trīs jomās saskaņā ar šādu laika grafiku (skat. Tabula 12):

Tabula 12 Savstarpējās atbilstības prasību ieviešanas grafiks

Prasību grupa	Prasību Nr.	Ieviešanas laiks
Sabiedrības, dzīvnieku un augu veselība	6.-8.a) 9.-15.	No 2005.gada 1.janvāra No 2006.gada 1.janvāra
Vide	1.-5.	No 2005.gada 1.janvāra
Dzīvnieku labturība	16.-18.	No 2007.gada 1.janvāra

Avots: R1782/2003 Annex III

Latvijā šīm prasībām būs jābūt ievērotām jau 2009.gadā neatkarīgi no piemērotās atbalsta shēmas, kad tiešmaksājumu finansējuma apjoms no ES budžeta būs tikai 60% no nacionālās aploknes. Savukārt Rumānijai un Bulgārijai šī prasības ir atliktas līdz VM shēmas ieviešanai, kas ir sagaidāms ne agrāk kā 2011.gadā. Līdz ar to loģiski būtu visām jaunajām dalībvalstīm atļaut šīs prasības ieviest pakāpeniski, kā arī ņemt vērā šo prasību finansiālo slogu.

Lai novērtētu prasību ieviešanas izmaksas, ir iespējams izmantot **divas metodes**:

- Novērtēt faktisko izmaksu pieaugumu dalībvalstīs, kas jau ir ieviesušas VM shēmu,
- Novērtēt nepieciešamo ieguldījumu atbilstoši prasību ieviešanas normatīvām izmaksām un attiecināt to uz lauksaimnieciskās ražošanas struktūru Latvijā.

Lai korekti izmantotu pirmo metodi, vispirms būtu jānovērtē, kāda situācija katrā dalībvalstī šajās jomās ir bijusi pirms prasību ieviešanas.

Saskaņā ar *Defra*⁷ veiktajiem aprēķiniem, tiešās izmaksas, kas rodas no savstarpējās atbilstības nosacījumu ievērošanas Anglijā atkarībā no saimniecības specializācijas un lieluma veido tikai 1,5-2,5% no saņemtās vienotā maksājuma summas (2-6 GBP/ha) (2004 Regulatory Impact Assessments). Tas norāda par ievērojamu pārkompensāciju tiešmaksājumu gadījumā, ja ņem vērā sabiedrībai sniegto labumu izmaksas savstarpējās atbilstības nosacījumu ievērošanas rezultātā. Turklāt jāpiezīmē, ka šie aprēķini balstās uz pieņēmumu, ka iepriekš savstarpējās atbilstības nosacījumi nav tikuši ievēroti, lai gan būtībā no savstarpējās atbilstības nosacījumu kopumu jauni ir tikai laba vides un lauksaimniecības stāvokļa nosacījumi, jo pārvaldības prasības pamatā bija jāievēro arī iepriekš.

Tāpēc savstarpējās atbilstības ieviešanai, nevajadzētu radīt papildus izmaksas (papildus kārtējām izmaksām, kas nepieciešamas šo prasību ievērošanai) lauksaimniekiem, kas pārvaldības prasībām atbilstošos nosacījumus ievērojuši jau iepriekš. Ja iepriekš savstarpējās atbilstības prasības nav tikušas ievērotas, atbilstība nosacījumiem saistās ar lielākām izmaksām, jo daudzas no tām ir vienreizējas ieviešanas izmaksas, kas samazinās, sistēmai pilnīgi darbojoties.

---

⁷ <http://www.defra.gov.uk>

4 Arējās vides faktoru novērtējums

4.1 Pasaules un ES graudu un eļļaugu tirgus attīstības perspektīva

Analizējot turpmāk sagaidāmās lauksaimniecības produktu pasaules tirgus tendences ir izmantotas FAPRI Outlook2007 prognozes un Eiropas Komisijas DG-Agri Outlook prognozes. Šajā scenārijā netiek ņemti vērā 2007.gadā pieņemtie politikas lēmumi.

Pasaulē dominē trīs graudu veidi – kukurūza, kvieši un mieži, un kukurūza veido nozīmīgāko pasaules graudu produkciju daļu. Lai arī saražotās produkcijas apjomā ziņā kvieši ir tikai otrā pasaules nozīmīgākā kultūra, tomēr, ņemot vērā pasaules tirgū nonākušo produkciju, tā ir dominējošā tirgojamā labība. Pasaules tirgū nonāk aptuveni 15% no izaudzētās produkcijas. ES ir lielākā kviešu ražotāja pasaulē, kaut arī īpatsvars izaudzētajā apjomā veido tikai 20%. Lauksaimniecības produkcijas un bioenerģijas ražošanas un izmantošanas politika varētu būtiski ietekmēt kviešu cenu un ES-27 situāciju šīs kultūras tirgū. Jo pastāvot stabilam cenu līmenim un pašreizējai politikai, ir sagaidāms, ka pārtikas un lopbarības kviešu patēriņš ES pieaugs (par aptuveni 3%, salīdzinot 2017./16. gada sezonu ar 2006./07.gadu), bet šis temps būs lēnāks nekā piedāvājuma pieaugums (galvenokārt, pateicoties ražības kāpumam) par 15%. Palielināsies arī pasaules graudu tirdzniecības apjomi.

Tabula 13 Pasaules un ES kviešu bilance

	03/04	06/07	07/08	16/17	16/17 / 06/07
Platība, 1000 ha	209 883	211 457	219 470	218 185	103%
Ražība, t/ha	2.64	2.79	2.90	3.11	111%
ražība ES	4.85	5.33	5.51	5.85	110%
Produkcija, 1000 t	554 595	590 753	636 178	677 830	115%
no tā ES					
1000 t	106 878	117 927	125 899	134 249	114%
%	19	20	20	20	
Krājumi gada sākumā, 1000 t	166 562	147 424	121 802	145 488	99%
no tā ES	16 643	20 968	13 595	13 773	66%
Patēriņš lopbarībai, 1000 t	96 709	105 300	109 270	114 459	109%
no tā ES	50 800	57 600	57 599	59 568	103%
Patēriņš pārtikai un pārstrādei, 1000 t	491 769	511 075	519 081	562 156	110%
no tā ES	57 100	59 000	59 862	64 491	109%
no tā:					
bioetanola ražošanai, 1000 t	0	3 408	3 649	6 963	204%
bioetanola ražošanai, % no izaudzētā	0	3	3	5	
pārtikai u.c.	57 100	55 592	56 214	57 527	103%
Krājumi gada beigās, 1000 t	132 679	121 802	129 629	146 703	120%
no tā ES	10 602	13 595	12 821	13 921	102%
Patēriņš kopā, 1000 t	721 157	738 177	757 980	823 318	112%
Tirdzniecība, 1000 t *	87 366	86 749	90 380	108 747	125%
no tā ES	5 019	8 700	9 211	10 042	115%
ES pašnodrošinājuma līmenis	0.99	1.01	1.07	1.08	107%

Avots: LVAEI, FAPRI Outlook 2007, DG-AGRI; * - nav iekļauta tirdzniecība reģionu iekšienē

Ir sagaidāms, ka pasaules lielākie kviešu ražotāji joprojām būs ES-25 valstīs un Ķīna - attiecīgi 20,0% un 17,5% no kopējas ražošanas pasaulē. Milzīgas sējplatības (ap 23 milj. ha katrā valstī) un ikgadējās augstās ražas ļaus ES un Ķīnai saglabāt līderpozīcijas kviešu ražošanā arī turpmāk. Tomēr Ķīnas iekšējais patēriņš ir vēl lielāks par ražošanu, un tāpēc, piemēram, Ķīna 2004. gadā importēja 5,6 milj. t kviešu. Atbilstoši prognozēm, Ķīna turpmāk spēs nodrošināt sevi ar kviešu nepieciešamo daudzumu un varbūt pat nedaudz eksportēt.

Vēl lielākas kviešu sējplatības ir Indijā un Krievijā - 25 milj. ha un 24 milj. ha, kas tomēr, salīdzinoši nelielas ražības dēļ, neļauj iegūt attiecīgi lielas kopražas. Un Indija augstā iekšējā patēriņa nodrošināšanai ik gadu importē kviešus lielos apjomos: 2006. gadā tie bija ~5,7milj. t, bet perspektīvā - ap 3 milj. t.

Lielākos kviešu daudzumus eksportē Ziemeļamerika - ASV un Kanāda (47% no kopēja pasaules eksporta). Savienotās Valstīs ārējā tirgū pārdod ap 40% no saražotā, bet Kanāda - līdz 64%. ASV joprojām ir lielākā kviešu eksportētājvalsts, neskatoties uz nelielo ražību - 2,6-3,0 t/ha. Kanāda ir otra lielākā, un arī šajā valstī ražība ir tikpat zema. To atsvēr salīdzinoši lielās sējplatības un salīdzinoši nelielais iekšējais patēriņš šajās valstīs. Ja ASV kviešu patēriņš ir apmēram 90 kg/cilv. gadā, tad, piemēram, Irānā - 230-240 kg/cilv. gadā.

Positīva ražošanas attīstības tendence vērojama NVS valstīs. Ja 2000. gadā Krievija bija spiesta importēt 4,6 milj. t, tad, sākot ar 2001. gadu, tā kļūst par kviešu eksportētāju. Analogiskas izmaiņas notika arī Ukrainā un citās NVS. Lielāko kviešu eksportētāju sarakstu noslēdz jaunās ES dalībvalstis Bulgārija un Rumānija, kuru kopējais ieguldījums pasaules tirdzniecībā 2016./17. gada sagaidāms 2,2 milj. t apjomā.

Nākošajā desmitgadē savu lomu kviešu eksporta tirgos krasi varētu palielināt Austrālija - gandrīz divas reizes. Piecas tradicionālās eksportētājvalstis - Argentīna, Austrālija, Kanāda, Eiropas Savienība un ASV aplūkojamā periodā saglabās dominējošas pozīcijas kviešu pasaules tirdzniecībā, tikai nedaudz mainot savas daļas. Tomēr pieaugošais eksports no Ukrainas un Krievijas rada eksportētājvalstu konkurenci. Pasaules kviešu augošās eksporta iespējas nākošajā desmitgadē nodrošinās vairāku valstu, īpaši attīstības valstu, vajadzību straujāks kāpums. Importa pieaugums koncentrēsies valstīs ar strauju iedzīvotāju skaita un ienākumu kāpumu, kur dažādu iemeslu dēļ nav iespējams palielināt graudu vietējo ražošanu. Tās ir Āfrikas valstis - īpaši Ēģipte un Nigērija, arī Brazīlija un Meksika.

Ražošanas apjomu sarukšanas dēļ 2006./07. gadā kviešu cena pasaulē paaugstinājās līdz 168 eiro/t (Amerikas liča cena). Daļēji tas notika sakarā ar sējplatību samazināšanos ASV un citās eksportētājvalstīs. Sējplatību samazināšanos lielā mērā ietekmēja valsts atbalsta politikas pārmaiņas, kas lika ražotājiem pieņemt galvenokārt tirgus situācijā balstītus lēmumus. Tuvākajos gados daļa no sējplatībām varētu atgriezties apritē (tajās pašās vai citās valstīs). Bet cena varētu pazemināties tikai par 3-4%, jo tādā veidā ražotāji būs adaptējušies tiešmaksājumu atdalīšanai no laukaugu ražošanas. Eiropas tirgum kviešu cenas FAPRI prognozē par 9-14% procentiem zemākas kā vidējās pasaules cenas. Eiropas cenas laika posmā līdz 2009./10. gadam varētu palielināties par 4% gadā, bet sekojošā četru gadu periodā gaidāms kritums par 10%, ar turpmāku cenu stabilizāciju aptuveni 140 EUR/t robežās. Eiropā būs zemākas cenas, jo ES, visticamāk spēs saglabāt savu kviešu eksportētāja statusu, bet graudi līdz pasaules tirgum ir jātransportē, kas prasa izmaksas segt ar paaugstinātu cenu gala tirgū.

Citu graudu veidu tirdzniecības pieaugums cieši saistīts ar lopkopības attīstību, it īpaši, valstīs, kuras nespēj nodrošināt sevi ar lopbarību. Galvenais lopbarības graudu veids pasaules tirgū ir kukurūza, kurai seko mieži un sorgo graudi.

Pasaulē lielākais kukurūzas ražotājs, patērētājs un eksportētājs ir ASV, bet ES saražotā kukurūza ir tikai 6% no pasaules produkcijas apjoma. Tomēr tiek pieļauts, ka spirta ražošanas pieaugums no kukurūzas graudiem (kukurūza ir galvenā izejviela šī produkta ražošanai ASV) ierobežos to eksporta iespējas. Tādēļ tiek vērtēts, ka arī ASV vietu pasaules tirgū pārņems tādas eksportētājvalstis kā Austrumeiropa, Argentīna un Brazīlija, kuras, iespējams, līdz 2015. gadam palielinās savu tirdzniecības daļu. Ķīnas kukurūzas eksports samazināsies, un tā no 2010. gada, sakarā ar lopbarības patēriņa palielināšanos, kļūs par importētājvalsti. Galvenie potenciālie lopbarības graudu pircēji ir Meksika, Ziemeļāfrika, Vidusāzija, Ķīna, Āzija un Latīņamerika. Tās ir valstis, kur lopkopības straujā attīstība prasa arvien vairāk barības. Turpretim Japāna, Koreja

un dažas citas Āzijas Dienvidaustrumu valstis, sakarā ar prognozējamo gaļas produktu importa palielināšanos, varētu pat samazināt gan lopbarības graudu, gan citu lopbarības veidu importa apjomus. Turpinot ģenētiski modificētas produkcijas izmantošanas ierobežošanas pasākumus, ES valstis varētu vēl vairāk samazināt kukurūzas importu no ASV un kompensēt trūkstošu daudzumu ar iepirkumiem no Melnās jūras reģiona valstīm (ja vien arī tās neapgūs ĢMO izmantošanu laukkopībā).

2006.gadā tika saražots 687 milj.tonnu kukurūzas, un atbilstoši FAPRI datiem līdz 2016.gadam tiek prognozēts pieaugums, sasniedzot 850 milj.tonnu. Prognoze atbilst cenu līmenim 152 USD/t, jeb paredzot cenas samazinājumu līdz 2013.gadam par 5%.

Tabula 14 Pasaules un ES kukurūzas bilance

	03/04	06/07	07/08	16/17	16/17 / 06/07
Platība, 1000 ha	141 893	146 113	153 747	156 574	107%
Ražība, t/ha	4.41	4.70	4.89	5.43	115%
ražība ES	6.61	7.85	8.21	8.52	108%
Produkcija, 1000 t	625 690	687 198	751 745	849 991	124%
no tā ES					
1000 t	39 876	43 930	47 719	49 368	112%
%	6	6	6	6	
Krājumi gada sākumā, 1000 t	125 473	124 991	86 771	110 591	88%
no tā ES	4 826	9 940	7 420	6 966	70%
Patēriņš lopbarībai	444 540	477 573	472 713	523 982	110%
no tā ES	36 014	40 500	41 825	42 217	104%
Patēriņš pārtikai un pārstrādei	203 110	247 845	277 506	323 691	131%
no tā ES	10 800	9 800	10 107	10 712	109%
no tā:					
bioetanola ražošanai, 1000 t	0	487	521	995	204%
bioetanola ražošanai, % no izaudzētā	0	1	1	2	
pārtikai u.c.	10 800	9 313	9 586	9 718	104%
Krājumi gada beigās, 1000 t	103 513	86 771	88 297	112 908	130%
no tā ES	2 938	7 420	6 813	6 987	94%
Patēriņš kopā, 1000 t	751 163	812 189	838 516	960 581	118%
Tirdzniecība *	74 148	79 954	77 080	96 953	121%
no tā ES	-5 050	-3 850	-3 606	-3 582	93%
ES pašnodrošinājuma līmenis	0.85	0.87	0.92	0.93	107%

Avots: LVAEI, FAPRI Outlook 2007, DG-AGRI; * - nav iekļauta tirdzniecība reģiona iekšienē

Kukurūzas pieprasījuma palielināšanās 2006./07. gadā paaugstināja pasaules cenas līdz pat 128 EUR/t līmenim. Apsteidzoša pieprasījuma dēļ nākošajos 2-3 gados cenas nedaudz palielināsies, līdz ražošanas un pieprasījuma apjomi līdzsvarosies. Turpmāk FAPRI prognozē, ka kukurūzas cena lēnām samazināsies - par 1-1,5% gadā.

Augsts miežu pieprasījums 2006./07. gada noteica pasaules cenu palielināšanos līdz 103 EUR/t. Tas pat varētu palielināt ražošanas apjomus 2007./08. gadā, taču zemais krājumu līmenis liecina, ka pasaule ir nepietiekami nodrošināta ar miežiem. Tādēļ šāds cenu līmenis varētu saglabāties līdz aplūkojamā perioda beigām.

Arī miežu tirdzniecības apjomi (gan lopbarībai, gan pārtikai) pasaulē, ticamākais, ka palielināsies, jo aug pieprasījums Āzijā un Ziemeļāfrikā. Miežu pieprasījuma paaugstināšanās veicinās graudu pārdošanas iespēju pieaugumu eksportētājvalstīm - Austrālijai, Kanādai, ES valstīm, kā arī Ukrainai un Krievijai.

Tabula 15 Pasaules un ES miežu bilance

	03/04	06/07	07/08	16/17	16/17/06/07
Platība, 1000 ha	60 102	57 357	57 504	57 934	101%
Ražība, t/ha	2.38	2.41	2.49	2.62	109%
ražība ES	4.08	4.20	4.26	4.39	105%
Produkcija, 1000 t	142 906	138 302	143 454	151 576	110%
no tā ES					
1000 t	54 826	54 817	55 824	57 329	105%
%	0.38	0.40	0.39	0.38	
Krājumi gada sākumā, 1000 t	27 202	28 901	21 919	26 252	91%
no tā ES	4 826	8 082	5 449	6 547	81%
Patēriņš lopbarībai	102 648	101 042	97 473	102 400	101%
no tā ES	41 020	39 500	37 049	37 128	94%
Patēriņš pārtikai un pārstrādei	44 899	44 242	44 672	48 969	111%
no tā ES	10 800	15 300	15 259	16 664	109%
no tā:					
bioetanola ražošanai, 1000 t	0	730	782	1 492	204%
bioetanola ražošanai, % no izaudzētā pārtikai u.c.	0	1	1	3	
10 800	14 570	14 477	15 172	104%	
Krājumi gada beigās, 1000 t	22 561	21 919	23 228	26 459	121%
no tā ES	4 287	5 449	5 751	6 632	122%
Patēriņš kopā, 1000 t	170 108	167 203	165 373	177 828	106%
Tirdzniecība *	14 390	13 827	15 072	17 525	127%
no tā ES	2 150	2 650	3 215	3 452	130%
ES pašnodrošinājuma līmenis	106%	100%	107%	107%	

Avots: LVAEI, FAPRI Outlook 2007, DG-AGRI; * - nav iekļauta tirdzniecība reģionu iekšienē

Lielākā daļa no ES biodīzeļa tiek ražota no rapšu eļļas.

Tabula 16 Rapšu sēklu, rapšu eļļas un spraukumu bilance

	03/04	06/07	07/08	16/17	16/17/06/07
Rapeseed					
Platība, 1000 ha	25 474	27 219	28 846	30 237	111%
of that: in the EU	4 181	5 134	5 782	6 399	125%
Yield in the EU	2.67	3.06	3.09	3.40	111%
Production	39 434	46 612	50 816	59 055	127%
of that: in the EU	11 174	15 696	17 877	21 765	139%
% of world production	0.28	0.34	0.35	0.37	
Beginning Stocks	1 784	5 329	3 434	4 755	89%
of that: in the EU	265	1 952	978	1 428	73%
Domestic Supply	41 218	51 941	54 250	63 809	123%
Crush	36 545	45 558	48 000	55 861	123%
of that: in the EU	10 456	16 120	17 665	21 921	136%
Other Use	2 647	2 833	2 685	2 904	102%
of that: in the EU	811	815	816	857	105%
Residual	273	116	116	116	100%
Ending Stocks	1 753	3 434	3 449	4 928	144%
of that: in the EU	227	978	995	1 499	153%
Domestic Use	41 218	51 941	54 250	63 809	123%
of that: in the EU					
Trade *	4 905	6 570	6 726	7 776	118%
Net trade in the EU	-55	-265	-620	-1 084	409%
Rapeseed Meal					
Production	21 824	26 963	28 615	33 252	123%
of that: in the EU	6 000	9 250	10 136	12 579	136%
Consumption	21 432	27 256	28 630	33 276	122%
of that: in the EU	6 100	9 272	10 204	12 077	130%

Ending Stocks	614	268	283	331	124%
Trade *	2 305	2 202	2 072	2 798	127%
Net trade in the EU	-59	-25	-72	500	
Rapeseed Oil					
Production	14 143	17 778	18 762	21 896	123%
of that: in the EU	4 339	6 690	7 331	9 097	136%
Consumption	14 446	17 684	18 573	21 693	123%
of that: in the EU	4 544	7 305	8 123	9 434	129%
of that:					
for biodiesel production		4 675	5 499	6 542	140%
% of production		0.70	0.75	0.72	
Ending Stocks	389	381	374	467	123%
Trade *	1 149	1 342	1 584	1 330	99%
Net trade in the EU	110	-425	-627	-143	34%

Avots: LVAEI, FAPRI Outlook 2007, DG-AGRI; * - nav iekļauta tirdzniecība reģionu iekšienē

FAPRI pasaules graudu tirgus attīstības prognozes paredz ilgtermiņa stabilu tirgus izaugsmi - gan apjomu, gan cenu līmeņa ziņā, sniedzot ražotājiem pietiekamu kompensāciju par tiešmaksājumu atsaistīšanu no ražošanas.

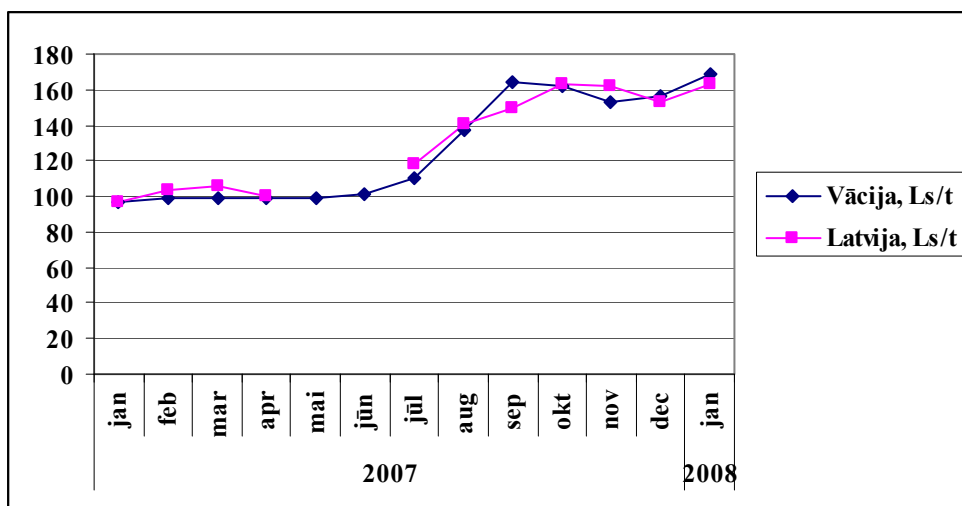
Tabula 17 ir analizēta graudu cenas pārmaiņa atkarībā no tiešmaksājumu atdalīšanas pakāpes. Analīzes rezultāti liecina, ka, ja salīdzina tikai 2004. un 2007.gada līmeņus, tad var secināt, ka to bāzes cenas daļu, kuru ražotājs vairs nesaņem no subsīdijām, pilnībā samaksā patērētājs tirgū (skat. iekrāsotās ailes). Tādā gadījumā tirgus ir pieradināts tikai pakāpeniski, jo 2005.un 2006.gadā tāds cenas kāpums nav bijis vērojams. Tomēr ticamāk, ka 2007.gada cenas pieaugums tikai daļēji ir saistīts ar atbalsta politikas maiņu, bet daļēji tomēr to ietekmējuši citi faktori – pieprasījuma un tā struktūras pārmaiņas.

Tabula 17 Graudu bāzes cenas struktūras un līmeņa pārmaiņas, mainoties tiešmaksājumu saistībai ar ražošanu

		2004	2005	2006	2007
ES-15					
Ar graudiem saistītās subsīdijas	Milj.EUR	12748	5634	1697	1579
Ar produktiem nesaistīto subsīdiju īpatsvars tiešmaksājumos		0%	54%	88%	88%
Saražoto graudu apjoms	1000 t	225814	199386	195729	193901
Atbalsts uz graudu tonnu	EUR/t	56.45	28.26	8.67	8.14
Cena (pārtikas kvieši, Vācija)	EUR/t	109.7	91.1	137.38	175.18
Bāzes cena (ar subsīdijām)	EUR/t	166.15	119.36	146.05	183.32
Latvija					
Ar graudiem saistītās subsīdijas	Milj.EUR	20	25	25	17
Ar produktiem nesaistīto subsīdiju īpatsvars tiešmaksājumos		45%	49%	46%	67%
Saražoto graudu apjoms	1000 t	1060	1314	1159	1514
Atbalsts uz graudu tonnu	EUR/t	18.93	18.79	21.84	11.54
Cena (pārtikas kvieši)	EUR/t	102.1	88.5	111.7	184.12
Bāzes cena (ar subsīdijām)	EUR/t	121.03	107.29	133.54	195.66

Avots: LVAEI, izmantojot R1782/2003, EUROSTAT EAA, LTVC

Attēls 18 Kviešu cenas dinamika Latvijā un Vācijā 2007.gadā un 2008.gada janvārī, Ls/tonnu

Avots: LVAEI, LTVC

Jebkurā gadījumā Latvijas zemnieki šajā situācijā vienotā tirgū ir bijuši ieguvēji, jo 22% punktu saistīto tiešmaksājumu samazinājums cenas kopējo līmeni Latvijā ir palielinājis līdz 196 EUR/t vidēji 2007.gadā.

5 Lauksaimnieku aptaujas rezultāti

Ievērojot to, ka anketas jautājumi par saimniecību nākotnes biznesa stratēģiju tika uzdoti gan 2006.gada jūnijā, gan arī 2007.gada oktobra aptaujā, līdzās viedokļu konstatēšanai uz konkrēto brīdi iespējama arī šo viedokļu salīdzināšana dinamikā. Abās aptaujās ir iekļautas vienas un tās pašas saimniecības (izņemot nelielu skaitu saimniecību, kuras nācās aizvietot vai pievienot, lai nodrošinātu izlases statistisko korektumu), un tas dod iespēju izsekot to vadītāju viedokļu maiņai gada laikā.

Aptaujā saimniecībām tika lūgts uzrādīt to galvenos darbības pamatvirzienus (ne vairāk kā 3), no kuriem veidojas saimniecības ienākumi, kā arī norādīt savu piederību kādai no trim grupām atbilstoši ieņēmumiem no lauksaimniecības produkcijas pārdošanas:

- Līdz 20000 latu,
- No 20000 līdz 40000 latu,
- Virs 40000 latu.

Tā kā izlase ir veidota reprezentabla attiecībā uz saimniecību ekonomisko lielumu, tad sadalījums atbilstoši pārdošanas ieņēmumiem arī ir izveidojies vienmērīgs. Pirmajā grupā ietilpst 201, jeb 49% no visām aptaujā atbildējušām 412 saimniecībām. Otrajā grupā ietilpst 95, jeb 23% , bet trešajā grupā ietilpst 116, jeb 28% no aptaujas respondentiem.

Kopējais saimniecību skaits katrā no darbības pamatvirzieniem ir aplūkojams Tabula 18. Lai gan atbildējušo saimniecību skaits gandrīz nav mainījies (415 2006.gadā pret 412 2007.gadā), 2007.gadā uzrādīts ievērojami mazāks pamatdarbības virzienu skaits nekā tas bijis 2006.gadā (894 pret 701), kas varētu liecināt par lauksaimniecības nozares virzību saimniecību šaurākas specializācijas virzienā.

Tabula 18 Galvenie aptaujāto saimniecību darbības virzieni 2006. un 2007.gadā

Saimniecības darbības pamatvirziens	Saimniecību skaits ar attiecīgo specializāciju		Saimniecību ar attiecīgo specializācijas veidu īpatsvars, %	
	2006.	2007.	2006.	2007.
Graudaugi	225	204	25%	29%
Rapši	54	56	6%	8%
Cukurbietes	18	0	2%	0%
Kartupeļi	53	37	6%	5%
Dārzeni (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	21	19	2%	3%
Ziedi (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	5	3	1%	0%
Augļi, ogas	17	13	2%	2%
Sēklu audzēšana	7	1	1%	0%
Cita veida augkopība	13	8	1%	1%
Piena ražošana	219	198	24%	28%
Liellopu audzēšana un nobarošana	128	68	14%	10%
Cūkkopība	67	42	7%	6%
Putnkopība	6	5	1%	1%
Sīklopu audzēšana	5	7	1%	1%
Cita veida lopkopība	3	8	0%	1%
Tehnikas / transporta iznomāšana	5	1	1%	0%
Pakalpojumi augkopībā (zemes apstrāde, graudu apstrāde, uzglabāšana u.c.)	19	4	2%	1%
Pakalpojumi lopkopībā (veterinārā palīdzība, apsūklošana u.c.)	2	1	0%	0%
Lauksaimniecības produkcijas pārstrāde	1	0	0%	0%

Mežsaimniecība (mežkopība, mežstādu audzēšana)	3	8	0%	1%
Mežu izstrādes	6	5	1%	1%
Tūrisma pakalpojumi	6	3	1%	0%
Citādas jomas (amatniecība, zveja, , u.c.)	11	10	1%	1%

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptauju datus

Populārākie saimniecību pamatdarbības veidi ir graudaugi un piena lopkopība, turklāt šo saimniecību īpatsvars 2007.gadā pieaudzis līdz gandrīz 60%, bet kopējais saimniecību skaits, kam viens no pamatvirzieniem ir piena lopkopībā vai graudaugu audzēšana, ir samazinājies. Salīdzinot abu aptauju rezultātus, visievērojamāk krities liellopu audzēšanas saimniecību skaits, bet no lauksaimnieciskās darbības veidiem likumsakarīgi pilnībā izzudis cukurbiešu specializācijas virziens.

Tabula 19 Pamatdarbības virzienu nozīmība aptaujāto saimniecību ienākumos 2007.gadā

Saimniecības darbības pamatvirziens	Saimniecību ar attiecīgā specializācijas veida nozīmību ienākumos īpatsvars, %				
	zem 30%	30-49%	50-69%	70-89%	90% un vairāk
Graudaugi	13%	14%	18%	24%	30%
Rapši	43%	48%	9%	0%	0%
Kartupeļi	35%	19%	19%	14%	14%
Dārzeni (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	21%	21%	21%	11%	26%
Ziedi (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	67%	0%	0%	0%	33%
Augļi, ogas	38%	15%	8%	8%	31%
Sēklu audzēšana	100%	0%	0%	0%	0%
Cita veida augkopība	50%	0%	0%	25%	25%
Piena ražošana	3%	9%	19%	17%	53%
Liellopu audzēšana un nobarošana	46%	18%	21%	6%	10%
Cūkkopība	33%	31%	14%	2%	19%
Putnkopība	40%	0%	0%	0%	60%
Sīklopu audzēšana	29%	43%	29%	0%	0%
Cita veida lopkopība	38%	0%	0%	13%	50%
Tehnikas / transporta iznomāšana	0%	0%	0%	100%	0%
Pakalpojumi augkopībā (zemes apstrāde, graudu apstrāde, uzglabāšana u.c.)	75%	0%	25%	0%	0%
Pakalpojumi lopkopībā (veterinārā palīdzība, apsēklošana u.c.)	100%	0%	0%	0%	0%
Mežsaimniecība (mežkopība, mežstādu audzēšana)	50%	0%	13%	0%	38%
Mežu izstrādes	20%	60%	0%	0%	20%
Tūrisma pakalpojumi	100%	0%	0%	0%	0%
Citādas jomas (amatniecība, zveja, u.c.)	40%	10%	20%	0%	30%

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptauju datus

Aplūkojot konkrētā saimniecības pamatdarbības veida nozīmību saimniecības ienākumu veidošanā, vidēji 30% saimniecību galvenā virziena īpatsvars veidojis 90% un vairāk, savukārt 22% saimniecību tas nav sasniedzis 30%. Nozīmīgākais darbības virziens veidojis pusi un vairāk no saimniecības ienākumiem vidēji 61% saimniecību. Konkrētu galveno darbības virzienu nozīmība ienākumu veidošanā aplūkojama Tabula 19. Jāpiezīmē, ka no atsevišķiem pamatdarbības veidiem piena lopkopībai ir vislielākais īpatsvars ienākumos, jo 53% saimniecību tas veido 90% un vairāk.

5.1 Saimniecību vadītāju perspektīvais skatījums uz savas saimniecības darbību

Tabula 20 Aptaujāto saimniecību plāni tuvākajiem 3 gadiem attiecībā uz to pašreizējiem darbības virzieniem (% no kopējā saimniecību skaita attiecīgajā specializācijā)

Saimniecības darbības pamatvirziens	Saglabāt esošos l/s pamatvirzienus		Sašaurināt l/s specializāciju		Dažādot l/s darbību		Grūti pateikt/NA	
	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.
Graudaugi	79%	88%	8%	2%	8%	3%	5%	7%
Rapši	82%	89%	7%	0%	8%	4%	3%	7%
Cukurbietes	64%	-	18%	-	18%	-	0%	-
Kartupeļi	68%	95%	12%	5%	7%	0%	13%	0%
Dārzeni (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	82%	68%	5%	0%	0%	11%	14%	21%
Ziedi (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	80%	67%	0%	0%	0%	33%	20%	0%
Augļi, ogas	82%	100%	12%	0%	0%	0%	6%	0%
Sēklu audzēšana	86%	100%	0%	0%	0%	0%	14%	0%
Cita veida augkopība	79%	100%	7%	0%	14%	0%	0%	0%
Piena ražošana	84%	92%	6%	2%	3%	2%	7%	4%
Liellopu audzēšana un nobarošana	79%	88%	5%	1%	2%	4%	13%	6%
Cūkkopība	76%	88%	7%	2%	4%	2%	13%	7%
Putnkopība	50%	100%	0%	0%	25%	0%	25%	0%
Sīklopu audzēšana	80%	100%	20%	0%	0%	0%	0%	0%
Cita veida lopkopība	67%	100%	0%	0%	0%	0%	33%	0%
Tehnikas / transporta iznomāšana	60%	100%	20%	0%	20%	0%	0%	0%
Pakalpojumi augkopībā (zemes apstrāde, graudu apstrāde, uzglabāšana u.c.)	70%	100%	4%	0%	22%	0%	4%	0%
Pakalpojumi lopkopībā (veterinārā palīdzība, apsūklošana u.c.)	100%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Lauksaimniecības produkcijas pārstrāde	100%	-	0%	-	0%	-	0%	-
Mežsaimniecība (mežkopība, mežstādu audzēšana)	100%	75%	0%	0%	0%	0%	0%	25%
Mežu izstrādes	71%	80%	0%	0%	29%	20%	0%	0%
Tūrisma pakalpojumi	100%	33%	0%	0%	0%	33%	0%	33%
Citādas jomas (amatniecība, zveja, u.c.)	77%	80%	8%	0%	15%	0%	0%	20%
Kopā	81%	91%	6%	2%	6%	2%	7%	5%

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptauju datus

Atbildēs par nākotnes plāniem attiecībā uz pašreizējiem galvenajiem darbības virzieniem, 2007.gadā 91% saimniecību atzinušas, ka plāno saglabāt esošos darbības pamatvirzienus, kas ir lielāks īpatsvars nekā 2006.gadā, kad izmaiņas saimniecības specializācijā plānoja neveikt 81%. Tikai 2% saimniecību 2007.gadā bija iecerējuši samazināt esošos specializācijas virzienus, tāpat tikai 2% domāja par darbības dažādošanu. No galvenajiem lauksaimnieciskās darbības veidiem, tikai dārzeņu specializācijas virzienā samazinājies to saimniecību skaits, kas plāno saglabāt pašreizējo darbību, savukārt augu un ogu, putnkopības un sīklopu audzēšanas virzienos 2007.gadā pilnīgi visas aptaujātās saimniecības plānoja turpināt savu darbību. No nelauksaimnieciskās darbības veidiem atzīmējamās ievērojamas izmaiņas plānos attiecībā uz lauku tūrismu, jo atšķirībā no 2006.gada, kad visas saimniecības plānoja saglabāt šo virzienu,

2007.gadā to domāja darīt vairs tikai 33% saimniecību. Lai gan jāpiezīmē, ka aptaujāto šī veida saimniecību skaits ir ļoti neliels. Tas, ka aptauja tika veikta periodā, kad lopbarības graudu cenu kāpums vēl nebija paspējis pilnībā atsaukties uz cūkkopības nozares ražošanas izmaksām, iespējams, šīs nozares attīstībā ļāva saskatīt vairāk iespēju.

Tabula 21 Aptaujāto saimniecību viedokļi, kāpēc virzieni, kuros tās plāno saglabāt vai uzsākt darbību, ir uzskatāmi par perspektīviem (% no kopējā atbilžu skaita attiecīgajā specializācijā)

Saimniecības darbības pamatvirziens	Sagaidāms, ka nākotnē būs liels pieprasījums/būs iespēja pārdot lielākus apjomus		Sagaidāms, ka nākotnē paaugstināsies gala produkta pārdošanas cenu līmenis		Nākotnē sagaidāms liels valsts atbalsts		Grūti pateikt, NA	
	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.
Graudaugi	26%	39%	30%	54%	19%	3%	24%	4%
Rapši	41%	39%	27%	58%	23%	2%	9%	1%
Cukurbietes	13%	-	25%	-	25%	-	38%	-
Kartupeļi	19%	44%	39%	45%	9%	7%	33%	4%
Dārzeņi (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	37%	33%	48%	63%	11%	0%	4%	4%
Ziedi (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	67%	33%	17%	67%	17%	0%	0%	0%
Augļi, ogas	43%	47%	24%	47%	5%	0%	29%	5%
Sēklu audzēšana	43%	50%	14%	50%	43%	0%	0%	0%
Cita veida augkopība	29%	42%	29%	33%	18%	17%	24%	8%
Piena ražošana	38%	40%	33%	52%	16%	4%	14%	3%
Liellopu audzēšana un nobarošana	39%	35%	34%	54%	13%	3%	14%	8%
Cūkkopība	24%	36%	37%	49%	14%	5%	25%	9%
Putnkopība	33%	14%	33%	57%	17%	0%	17%	29%
Sīklopu audzēšana	50%	36%	33%	55%	0%	9%	17%	0%
Cita veida lopkopība	33%	36%	17%	36%	17%	14%	33%	14%
Tehnikas / transporta iznomāšana	67%	100%	17%	0%	0%	0%	17%	0%
Pakalpojumi augkopībā (zemes apstrāde, graudu apstrāde, uzglabāšana u.c.)	29%	67%	25%	17%	13%	0%	33%	17%
Pakalpojumi lopkopībā (veterinārā palīdzība, apsēklošana u.c.)	0%	0%	0%	100%	0%	0%	100%	0%
Lauksaimniecības produkcijas pārstrāde	50%	-	50%	-	0%	-	0%	-
Mežsaimniecība (mežkopība, mežstādu audzēšana)	0%	44%	50%	44%	25%	0%	25%	11%
Mežu izstrādes	33%	20%	56%	60%	0%	0%	11%	20%
Tūrisma pakalpojumi	38%	33%	38%	67%	23%	0%	0%	0%
Citādas jomas (amatniecība, zveja, u.c.)	54%	46%	23%	31%	8%	8%	15%	15%
Kopā	33%	39%	32%	52%	16%	4%	19%	5%

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptauju datus

Lielāks saimniecību īpatsvars, kas plāno turpināt pašreizējos pamatdarbības virzienus, lielā mērā skaidrojams ar to, ka 2007.gadā lauksaimnieki skaidrāk saskatījuši konkrēto specializācijas veidu perspektīvas. Ja 2006.gadā vidēji 19% gadījumu lauksaimniekiem nebija noteikta viedokļa, kāpēc virzieni, kuros saimniecība plāno saglabāt vai uzsākt darbību ir uzskatāmi par perspektīviem, tad 2007.gadā šis īpatsvars samazinājies līdz 5%. Lauksaimnieki perspektīvas galvenokārt saista ar saražotās produkcijas cenu pieaugumu – šāds viedoklis norādīts 52% gadījumu, turklāt tas ir ievērojami vairāk nekā 2006.gadā (32%). Ņemot vērā lauksaimniecības

produktu cenu pieaugumu pasaules tirgū, sevišķi graudaugiem un pienam, un šo procesu ietekmi uz vietējo tirgu, šāda lauksaimnieku reakcija ir pilnībā saprotama. Joprojām liela daļa saimniecību saskata arī pieprasījuma pieauguma iespējas (39%), kā rezultātā būs iespējams pārdot lielākus produkcijas apjomus. Pozitīvas izmaiņas 2007.gadā saistās ar faktu, ka ievērojami samazinājies to lauksaimnieku skaits, kas perspektīvas nozarē saskata liela valsts atbalsta dēļ (4%). Perspektīvu nesaistīšana ar valsts atbalsta pieaugumu ir ne tikai likumsakarīga, ievērojot pastāvošo atbalsta politikas virzību, bet domājams, ka tas liecina arī par izmaiņām saimnieku filosofijā.

Tabula 22 Aptaujāto saimniecību novērtējums par to konkurētspēju attiecīgajā specializācijas virzienā (% no kopējo aptaujāto skaita attiecīgajā specializācijā)

Saimniecības darbības pamatvirziens	Drīzāk augsta		Ne augsta, ne zema		Drīzāk zema		Grūti atbildēt, NA	
	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.	2006.	2007.
Graudaugi	26%	25%	53%	61%	20%	13%	0%	1%
Rapši	33%	25%	56%	61%	9%	13%	2%	2%
Cukurbietes	39%	-	28%	-	28%	-	6%	-
Kartupeļi	21%	27%	53%	49%	25%	22%	2%	3%
Dārzeni (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	33%	16%	38%	79%	19%	5%	10%	0%
Ziedi (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	60%	0%	40%	67%	0%	33%	0%	0%
Augļi, ogas	24%	31%	24%	62%	47%	8%	6%	0%
Sēklu audzēšana	43%	100%	43%	0%	14%	0%	0%	0%
Cita veida augkopība	46%	38%	31%	50%	0%	13%	23%	0%
Piena ražošana	34%	22%	52%	62%	11%	16%	3%	1%
Liellopu audzēšana un nobarošana	23%	15%	54%	65%	16%	21%	7%	0%
Cūkkopība	33%	10%	48%	74%	19%	14%	0%	2%
Putnkopība	33%	20%	50%	60%	17%	20%	0%	0%
Sīklopu audzēšana	20%	29%	20%	57%	60%	14%	0%	0%
Cita veida lopkopība	0%	13%	67%	50%	33%	25%	0%	13%
Tehnikas / transporta iznomāšana	60%	0%	20%	0%	20%	100%	0%	0%
Pakalpojumi augkopībā (zemes apstrāde, graudu apstrāde, uzglabāšana u.c.)	32%	25%	63%	25%	0%	50%	5%	0%
Pakalpojumi lopkopībā (veterinārā palīdzība, apsūklošana u.c.)	50%	100%	0%	0%	0%	0%	50%	0%
Lauksaimniecības produkcijas pārstrāde	0%	-	100%	-	0%	-	0%	-
Mežsaimniecība (mežkopība, mežstādu audzēšana)	100%	38%	0%	63%	0%	0%	0%	0%
Mežu izstrādes	67%	0%	33%	60%	0%	20%	0%	20%
Tūrisma pakalpojumi	67%	33%	17%	67%	17%	0%	0%	0%
Citādas jomas (amatniecība, zveja, u.c.)	36%	40%	45%	60%	9%	0%	9%	0%
Kopā	30%	22%	50%	61%	17%	15%	3%	1%

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptauju datus

Aplūkojot saimniecību konkurētspēju, vairāk nekā puse saimniecību (61%) 2007.gadā savu konkurētspēju kādā no pamatdarbības virzieniem novērtējušas kā vidēju, savukārt 2006.gadā šāds novērtējums atbilda pusei (50%) saimniecību. Praktiski nemainīgs ir to saimniecību īpatsvars, kas uzskata, ka to konkurētspēja ir drīzāk zema (17% 2006.gadā pret 15% 2007.gadā). Savukārt samazinājies ir to saimniecību skaits, kas savu konkurētspēju novērtējušas kā drīzāk augstu, 2007.gadā tikai aptuveni katrā piektā saimniecība uzskatīja, ka atbilst šai kategorijai (2006.gadā

gandrīz katra trešā saimniecība). Ja salīdzina saimniecību skaita izmaiņas, kas saņēmušas un izmantojušas struktūrfonda finansējumu, kam vajadzētu ietekmēt vērtējumu pozitīvā virzienā, 2007.gadā šo saimniecību īpatsvars ir ļoti minimāli palielinājies, veidojot 31% no kopējā aptaujāto saimniecību skaita (2006.gadā – 30%). Konkurētspējas novērtējuma kritums visdrīzāk saistāms ar ražošanas resursu cenu pieaugumu, par ko varētu liecināt ievērojama konkurētspējas mazināšanās galvenajos lopkopības sektoros sakarā ar lopbarības izmaksu pieaugumu. Tāpat no augkopības sektoriem nozīmīgi samazinājusies konkurētspēja dārzenū un ziedu sektorā, kas varētu būt saistīts ar energoresursu cenu pieaugumu, kuru cenas 2007.gadā ievērojami pieauga.

Tabula 23 Aptaujāto saimniecību novērtējums par viņu darbības virzienu konkurētspēju dažādās ienākumu grupās 2007.gadā (% no kopējo specializēto saimniecību skaita attiecīgajā ienākumu grupā)

	Drīzāk augsta	Ne augsta, ne zema	Drīzāk zema	Grūti pateikt/ NA
Mazāk par 20 000 Ls	11%	63%	24%	2%
20 000- 40 000 Ls	29%	61%	9%	1%
Vairāk par 40 000 Ls	33%	59%	7%	1%
Kopā	22%	61%	15%	1%

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptauju datus

Saimniecību konkurētspējas novērtējums sadalījumā pa saimniecību ienākumu veidiem atspoguļots 6.tabulā. Iegūtie rezultāti apliecina, ka saimniecībās ar lielākiem ienākumiem konkurētspēja ir salīdzinoši augstāka. Ienākumu grupā virs Ls 40 000 ir ne tikai augstākais saimniecību īpatsvars, kas savu konkurētspēju novērtējuši kā drīzāk augstu (33%), bet arī % vismazāk saimniecību ar zemu konkurētspēju.

Tabula 24 Aptaujāto saimniecību novērtējums par viņu darbības virzienu konkurētspēju dažādos reģionos 2007.gadā (% no kopējo specializēto saimniecību skaita attiecīgajā reģionā)

	Drīzāk augsta	Ne augsta, ne zema	Drīzāk zema	Grūti pateikt/ NA
Pierīga	27%	56%	15%	2%
Vidzeme	21%	62%	16%	2%
Kurzeme	24%	62%	13%	1%
Zemgale	19%	68%	12%	1%
Latgale	21%	57%	22%	1%
Kopā	22%	61%	15%	1%

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptauju datus

Interesanti ir saimniecību konkurētspējas novērtējuma sadalījuma atkarībā no reģiona (skat.7.tabula) rezultāti. Latgalē, kur konkurētspējai vajadzētu būt salīdzinoši zemākai, ievērojot sadrumstaloto ražošanas struktūru un zemāku tehnoloģisko nodrošinājumu, ir lielāks saimniecību īpatsvars kā Zemgalē, kas savu konkurētspēju kādā no specializācijas virzieniem novērtējušas kā drīzāk augstu. Absolūtos rādītājos visvairāk saimniecību ar augstu konkurētspēju ir Pierīgas un Zemgales reģionos, arī relatīvos rādītājos Pierīgas reģionā vislielākais šo saimniecību īpatsvars (27%), bet Zemgalē - % vismazāk šāda veida saimniecību (19%).

5.2 Attieksme pret iespējamiem KLP attīstības scenārijiem

Analizējot rezultātus, vispirms aplūkosim, vai un kā mainās lauksaimnieku filozofija atkarībā no saimniecības apgrozījuma.

Tabula 25 Viedokļi par tiešmaksājumu piešķiršanas principu un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas

		Tiešmaksājumi lauksaimniecības atbalstam būtu jāpiešķir atkarībā no					Kopā (atbilžu skaits)
		Saimniecības vēsturiskā (2004.-2006.gada) ražošanas līmeņa	Pašreizējā ražošanas līmeņa	Saimniecībā izmantotās zemes platības	Izmaksām, kas rodas nodrošinot vides, dzīvnieku labturības un augu aizsardzības prasību ievērošanu	Grūti pateikt	
kopējie ieņēmumi no l/s produkcijas	Mazāk par 20 000 Ls	2	135	27	19	18	201
	20 000-40 000 Ls	0	65	17	6	7	95
	Vairāk par 40 000 Ls	0	82	24	7	3	116
Kopā (atbilžu skaits)		2	282	68	32	28	412

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Neatkarīgi no apgrozījuma lauksaimnieki priekšroku ir devuši tiešmaksājumu piešķiršanai atkarībā no pašreizējā ražošanas līmeņa (vidēji – 68%, skat. Tabula 25). Vidēji tikai 17% atbalsta maksājumu piešķiršanu atbilstoši saimniecībā izmantotai zemes platībai, vēl mazāk – 8% priekšroku dod maksājumiem, kas būtu proporcionāli dažādu vides un dzīvnieku labturības prasību ievērošanas izmaksām, bet viennozīmīgs noliegums ir maksājumu saistībai ar vēsturisko ražošanas līmeni.

Tabula 26 Viedokļi par zemes deklarēšanu dažādās tiešmaksājumu sistēmās un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas

		Kāda ir ražošanu nesaistītu tiešmaksājumu sistēmai Jūs dotu priekšroku?			Kopā (atbilžu skaits)
		Katru gadu deklarēt atbalstam atbilstošos hektārus	Saņemt fiksētu tiešmaksājumu likmi	Grūti pateikt	
kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas	Mazāk par 20 000 Ls	144	24	33	201
	20 000- 40 000 Ls	69	14	12	95
	Vairāk par 40 000 Ls	97	12	7	116
Kopā (atbilžu skaits)		310	50	52	412

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Izmantojot Tabula 26 datus, ir aprēķināts, ka 75% no visām saimniecībām būtu gatavas katru gadu deklarēt atbalstam atbilstošos hektārus, rēķinoties, ka valsts kopējais atbalsta apjoms paliek nemainīgs, un, jo lielāks deklarēto hektāru skaits, jo lielāks iespējamais atbalsta likmes samazinājums. Vidēji 12% ir ar mieru saņemt fiksētu tiešmaksājumu likmi, ja jāņem vērā, ka saimniecības paplašināšanās gadījumā no jauna piesaistītajām platībām var arī nebūt tiešmaksājumu saņemšanas tiesības un tās būs nopērkamas atsevišķi. Jo lielāks ir saimniecības apgrozījums, jo tai šajā jautājumā ir konkrētāks viedoklis. 16% no mazāka apgrozījuma

saimniecību grupas nav varējušas formulēt atbildi, savukārt lielākā apgrozījuma grupā to nav varējuši izdarīt tikai 6%.

Tabula 27 Viedokļi par nosacījumu, ka tiešmaksājumiem pieteiktai platībai arī 2003.gadā bija jābūt labā lauksaimniecības stāvoklī, un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas

		viedoklis par pašreiz spēkā esošo nosacījumu, ka tiešmaksājumiem pieteiktai platībai arī 2003.gadā bija jābūt labā lauksaimniecības stāvoklī			Kopā (atbilžu skaits)
		Pieejamais atbalsts būtu jāpiešķir tikai par tiem hektāriem, kas 2003.gadā un arī pašlaik atbilst nosacījumiem	Pieejamais atbalsts būtu jāpiešķir par tiem hektāriem, kas laba stāvokļa nosacījumiem atbilst katrā konkrētā gadā	Grūti pateikt	
kopējie ieņēmumi no l/s produkcijas	Mazāk par 20 000 Ls	9	175	17	201
	20 000- 40 000 Ls	5	79	11	95
	Vairāk par 40 000 Ls	7	105	4	116
Kopā (atbilžu skaits)		21	359	32	412

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

87% no visiem respondentiem noraida nepieciešamību pēc pašlaik spēkā esošās prasības, ka atbalstam atbilstoša ir vienīgi tā zemes platība, kas arī 2003.gadā bija labā lauksaimniecības stāvoklī, un tikai 5% respondentu atbalsta šādas prasības nepieciešamību.

Tabula 28 Respondenti, kas izmantojuši dažādus valsts atbalsta veidus un to īpatsvars aptaujā iekļauto saimniecību kopskaitā (%)

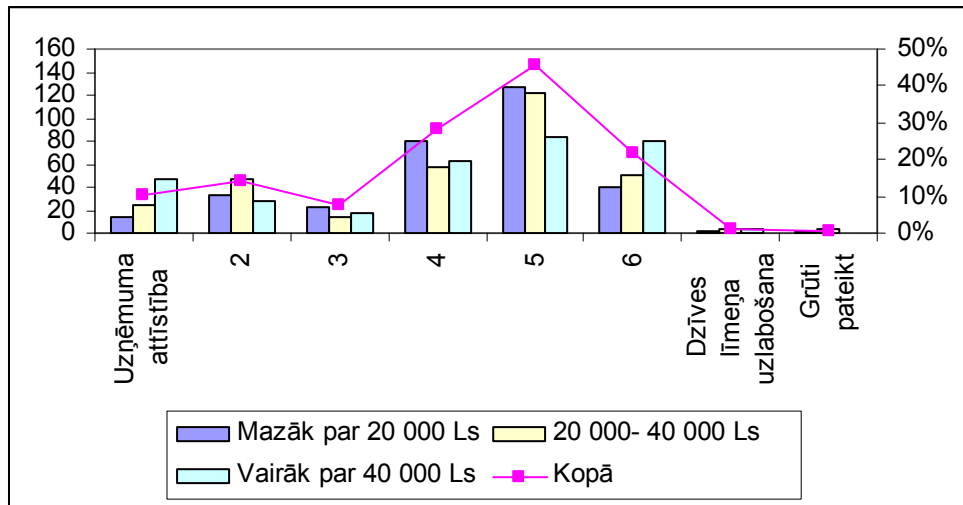
	Platībmaksājumi		Lopkopības maksājumi		Struktūrfondu finansējums (biznesa plānam)		Citas vispārējās subsīdijas (zemes ielabošanai, izglītībai, u.c.)		Nav saņēmis		Grūti pateikt	
	skaits	%	skaits	%	skaits	%	skaits	%	skaits	%	skaits	%
Jā	19	5	256	62	281	68	123	30	406	99	411	100
Nē	393	95	156	38	131	32	289	70	6	1	1	0
Kopā	412	100	412	100	412	100	412	100	412	100	412	100

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Būtiski, ka 32% no visiem aptaujas dalībniekiem ir izmantojuši struktūrfondu finansējumu, kas liecina par vērā ņemamu biznesa aktivitāti, jo šo finansējumu var saņemt tikai pēc biznesa plāna izstrādes, kam nepieciešama lielāka iniciatīva nekā tiešmaksājumu saņemšanai. Likumsakarīgi, ka tikai 22% saimniecību ar apgrozījumu līdz 20000 latiem ir izmantojušas struktūrfondu atbalstu. Tajā pašā laikā to ir saņēmuši 53% no saimniecībām ar apgrozījumu virs 40000 latiem.

Respondenti atzīst, ka lielākā daļa saimniecību gūtie ienākumi ir izlietoti drīzāk lauksaimniecībā nodarbināto dzīves līmeņa uzlabošanai nekā ieguldījumiem uzņēmumu attīstībā (skat. Attēls 19). Nozīmīgas atšķirības starp saimniecībām ar dažādu apgrozījuma līmeni ienākumu izlietojumā nepastāv.

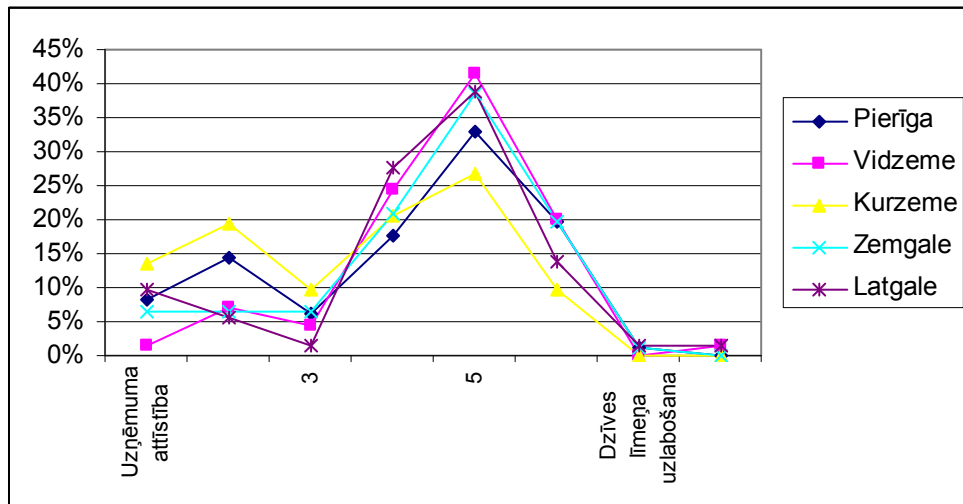
Attēls 19 Novērtējums 7 punktu skalā, cik lielā mērā iepriekšējo 12 mēnešu laikā gūtie ienākumi ir izlietoti saimniecību attīstībai vai zemnieku dzīves līmeņa uzlabošanai (saimniecību skaits) kopumā kā arī atkarībā no saimniecību ieņēmumiem (% no ieņēmumu grupas saimniecībām)

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Novērtējot, vai pastāv atšķirības saimniecību ienākumu izlietojuma struktūrā dažādos Latvijas reģionos, var secināt ka tā raksturs, tāpat kā dažādās apgrozījuma grupās, ir līdzīgs (skat. Attēls 20). Respondentu vērtējumā vislielākā mērā iepriekšējo 12 mēnešu (no 2006.gada novembra līdz 2007.gada novembrim) ienākumi uzņēmumu attīstībā ir ieguldīti Kurzemē, savukārt visvairāk par dzīves līmeņa uzlabošanu ir domāts Vidzemē.

Attēls 20 Novērtējums 7 punktu skalā, cik lielā mērā iepriekšējo 12 mēnešu laikā gūtie ienākumi ir izlietoti saimniecību attīstībai vai zemnieku dzīves līmeņa uzlabošanai (saimniecību skaits) dažādos Latvijas reģionos.

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Ievērojot, ka ar ražošanu nesaistītie tiešmaksājumi gan ietekmē lauksaimniecības zemes cenu un nomas maksas pieaugumu, tomēr 62% no aptaujas dalībniekiem vēlas saņemt visā Eiropā uz 1ha vienādu maksimāli augstu tiešmaksājumu likmi (skat. Tabula 29). Tikai 22% no respondentiem atzīst, ka likme nedrīkstētu sasniegt zāles applāušanas izmaksas. Bet naudas novirzīšanu no atdalītajiem tiešmaksājumiem uz citiem mērķiem atzīst tikai 2% no zemniekiem.

Tabula 29 Viedokļi par ar ražošanu nesaistīto tiešmaksājumu likmju noteikšanu un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas

		Ņemot vērā, ka, jo augstāka nesaistīto tiešmaksājumu likme, jo lielāka būs zemes cena un zemes nomas maksa, nepieciešams izvēlēties				Kopā (atbilžu skaits)
		Pēc iespējas augstāku un visā ES uz 1 ha vienādu tiešmaksājumu likmi	Visā ES uz 1 ha vienādu likmi, kas ir zemāka par zāles pļaušanas izmaksām, atlikušo finansējumu novirzot citiem mērķiem	Visā ES nesaņemt ar ražošanu nesaistītus tiešmaksājumus, naudu novirzot citiem mērķiem	Grūti pateikt	
kopējie ieņēmumi no l/s produkcijas	Mazāk par 20 000 Ls	126	37	3	35	201
	20 000- 40 000 Ls	57	27	1	10	95
	Vairāk par 40 000 Ls	71	27	4	14	116
Kopā (atbilžu skaits)		254	91	8	59	412

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Šie viedokļi nesakrīt ar atbildēm uz jautājumu, kas būtu jāņem vērā, nosakot nesaistīto platībmaksājumu likmi. Respondenti nav papildinājuši sarakstu ar ievērtējamajiem kritērijiem, bet 78% ir atzinuši, ka tās ir izmaksas par zemes uzturēšanu labā lauksaimniecības stāvoklī (skat. Tabula 30), kas faktiski sakrīt ar zāles pļaušanas izmaksām.

Tabula 30 Viedokļi par to, kas būtu jāņem vērā ar ražošanu nesaistīto platībmaksājumu likmi, un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas

		Kas būtu jāņem vērā, nosakot nesaistīto platībmaksājumu likmi?				Kopā (atbilžu skaits)
		izmaksas, kas rodas nodrošinot vides, dzīvnieku labturības un augu aizsardzības prasību ievērošanu katrā sektorā	izmaksas zemes uzturēšanai labā l/s stāvoklī	kādi citi kritēriji	Grūti pateikt	
kopējie ieņēmumi no l/s produkcijas	Mazāk par 20 000 Ls	31	155	0	15	201
	20 000- 40 000 Ls	9	79	1	6	95
	Vairāk par 40 000 Ls	18	86	0	12	116
Kopā (atbilžu skaits)		58	320	1	33	412

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Atkarībā no saimniecību ieņēmumiem, mainās respondentu viedoklis par to, kādai vajadzētu būt minimālai platībai, par kuru tiek piešķirti tiešmaksājumi. To zemnieku, kuru apgrozījums nepārsniedz 20 tūkst. latu vairākums atbalsta vai nu 0,3 vai 1 hektāra robežas noteikšanu (76%). 74% no vidēja apgrozījuma saimniecībām atbalsta 1 vai 5 hektāru sliedžu noteikšanu. Savukārt vairākums no 40 tūkst. latu apgrozījuma saimniecībām, jeb 51%, atbalsta 5 ha minimālo platību.

Tabula 31 Viedokļi par to, kādai vajadzētu būt minimālai platībai, par kuru tiek piešķirti tiešmaksājumi, un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas

		Kādai vajadzētu būt minimālai platībai, par kuru tiek piešķirti tiešmaksājumi?					Kopā (atbilžu skaits)
		0,3 hektāri, kā tas ir 15 Eiropas Savienības valstīs	1 ha, kā tas pašlaik ir Latvijā	5 ha, kas ir minimālā platība augkopības produkcijas ražošanai tirgum	Cita platība	Grūti pateikt	
kopējie ieņēmumi no l/s produkcijas	Mazāk par 20 000 Ls	63	90	44	0	4	201
	20 000- 40 000 Ls	23	35	35	1	1	95
	Vairāk par 40 000 Ls	15	39	59	0	3	116
Kopā (atbilžu skaits)		101	164	138	1	8	412

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Priekšroka tiek dota vietējas nozīmes lauku ceļu kvalitātes uzlabošanai. Vidzemē, Latgalē un Zemgalē šī viedokļa atbalsts ir vislielākais.

Tabula 32 Viedokļi par to, kādiem mērķiem būtu novirzāms iespējamas tiešmaksājumu samazināšanas rezultātā atbrīvojamais finansējums, un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas

		Investīciju atbalsts lauksaimniecības produkcijas ražošanai tirgum	Investīciju atbalsts citiem uzņēmējdarbības veidiem	Agrovides pasākumu hektār-maksājumi	Vietējas nozīmes lauku ceļu kvalitātes uzlabošanai	Grūti pateikt / NA
kopējie ieņēmumi no l/s produkcijas	Mazāk par 20 000 Ls	78	8	120	135	5
	20 000- 40 000 Ls	34	5	61	71	4
	Vairāk par 40 000 Ls	64	7	67	82	3
Kopā (skaits)		176	20	248	288	12

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Tabula 33 Atbalsts iespējamas tiešmaksājumu samazināšanas rezultātā atbrīvotā finansējuma novirzīšanu vietējas nozīmes lauku ceļu kvalitātes uzlabošanai Latvijas reģionos

Kurzeme	Pierīga	Vidzeme	Latgale	Zemgale	
62%	64%	74%	75%	76%	70%

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Vairākuma viedoklis ir atstāt atmatas jautājuma izlemšanu atbilstoši vides stāvoklim katras dalībvalsts pārziņā.

Tabula 34 Viedokļi par zemes obligātās atmatas nosacījumu izmaiņu un saimniecību kopējie ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas

		kurš no četrus iespējamās zemes obligātās atmatas nosacījumu izmaiņu variantus būtu vispieņemamākais?					Kopā (skaits)
		Saglabāt pašreizējo ES obligātās atmatas likmi (10%), neizmantojot zemi l/s produkcijas ražošanai	Saglabāt pašreizējo ES obligātās atmatas likmi (10%), bet ļaut izmantot zemi nepārtikas produktu ražošanai	Atcelt obligātās atmatas prasības, nenosakot nekādas zemes izmantošanas nosacījumus	Atstāt atmatas jautājuma izlemšanu atbilstoši vides stāvoklim katras dalībvalsts pārziņā	Grūti pateikt	
kopējie ieņēmumi no l/s produkcijas	Mazāk par 20 000 Ls	12	19	8	116	46	201
	20 000-40 000 Ls	7	2	3	64	19	95
	Vairāk par 40 000 Ls	6	4	14	76	16	116
Kopā (skaits)		25	25	25	256	81	412

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

Aptuveni puse no aptaujātiem piena ražotājiem atbalsta piena kvotas atcelšanu pēc iespējas ātrāk, bet vēl aptuveni 30% atbalsta to atcelšanu pakāpeniski tuvāko gadu laikā.

Tabula 35 attieksme pret piena pārdošanas kvotu atcelšanu piena ražošanas saimniecībās atkarībā no piena produkcijas īpatsvars saimniecību ieņēmumos

		Piena produkcijas īpatsvars saimniecību ieņēmumos											Total
		10	20	30	40	50	60	70	75	80	90	100	
Vai Jūs atbalstāt piena pārdošanas kvotas atcelšanu ES?	Jā, pēc iespējas ātrāk	1	0	6	3	12	5	8	1	6	2	53	97
	Jā, pakāpeniski tuvāko gadu laikā	1	1	3	1	8	2	4	0	7	4	28	59
	Nē	0	1	1	2	0	1	1	0	1	0	8	15
	Grūti pateikt/ NA	0	1	1	1	4	5	5	0	1	0	9	27
Total		2	3	11	7	24	13	18	1	15	6	98	198

Avots: LVAEI, izmantojot SKDS aptaujas datus

5.3 Lauksaimnieku viedokļu salīdzinājums Baltijas valstīs

Lauksaimnieku viedokļi par tiešmaksājumu piešķiršanas principu starp Baltijas valstīm atšķiras. Latvijā izteikta priekšroka dota tiešmaksājumu piešķiršanai atkarībā no pašreizējā ražošanas līmeņa (68%), bet Lietuvā izteikti lielākā daļa lauksaimnieku (70%) atbalsta maksājumu piešķiršanu atkarībā no saimniecībā izmantotās zemes platību. Igaunijas lauksaimnieku viedokļi dalās starp šiem abiem principiem - maksājumu piešķiršanu atkarībā no pašreizējā ražošanas līmeņa atbalstījuši 41%, bet maksājumu piešķiršanu atkarībā no saimniecībā izmantotās zemes platības - 31%, tāpat šajā valstī salīdzinoši lielai daļai pagaidām nav noteikta viedokļa šajā jautājumā (20%).

Salīdzinoši neskaidrs jautājums šobrīd lauksaimniekiem visās trīs Baltijas valstīs ir par saimniecībai izdevīgāko ar ražošanu nesaistīto tiešmaksājumu sistēmu. Igaunijā lielākā daļa (43%) nav varējuši dot atbildi uz šo jautājumu, tāpat arī Lietuvā (20%) un Latvijā (13%) salīdzinoši daudz saimniecību šobrīd nevarēja norādīt konkrētu viedokli. No uzrādītajiem viedokļiem populārākais visās Baltijas valstīs bijis katru gadu deklarēt atbalstam atbilstošos zemes hektārus. Latvijā šo sistēmu atbalsta izteikti liels vairākums (75%), Lietuvā aptuveni puse saimniecību (51%), bet Igaunijā - tikai 39%.

Lielākā daļa lauksaimnieku visās trīs Baltijas valstīs atbalsta pašreizējā spēkā esošā nosacījuma, ka uz tiešmaksājumiem deklarētajai platībai bija jābūt labā lauksaimniecības stāvoklī uz 2003.gada 30.jūniju, atcelšanu. Latvijā 87%, Lietuvā 93%, bet Igaunijā 64% saimniecību norādījušas, ka pieejamais atbalsts būtu jāpiešķir par tiem hektāriem, kas laba stāvokļa nosacījumiem atbilst katrā konkrētā gadā.

Neskatoties uz to, ka jo augstāka nesaistīto tiešmaksājumu likme, jo lielāka būs zemes cena un zemes nomas maksa, visās Baltijas valstīs lauksaimnieki priekšroku tomēr dod augstākai tiešmaksājumu likmei, kas uz 1ha zemes ir vienāda visās ES valstīs. Šādu pieeju atbalstījuši 62% saimniecību Latvijā, 87% Lietuvā un 61% Igaunijā. Baltijas valstu starpā Latvijā bijis visvairāk saimniecību (22%), kuras vēlas vienādu likmi uz 1ha zemes visās ES, kas ir zemāka par zāles pļaušanas izmaksām, atlikušo finansējumu novirzot citiem mērķiem.

Viedokļi par to, kādai vajadzētu būt minimālai platībai, par kuru tiek piešķirti tiešmaksājumi, Baltijas valstīs nedaudz atšķiras. Lielākā daļa uzskata, ka šai platībai jāatbilst 1 ha, kā tas ir pašlaik visās Baltijas valstīs (Latvijā – 40%, Lietuvā – 74%, Igaunijā – 45%). Taču Latvijā arī liela daļā lauksaimnieku uzskata (33%), ka minimālo platību vajadzētu palielināt līdz 5ha, kas ir minimālā platība augkopības produkcijas ražošanai tirgum, savukārt Igaunijā 38% domā, ka minimālo platību jāsamazina līdz 0,3ha, kā tas ir vecajās dalībvalstīs.

Visās trīs Baltijas valstīs lielākā daļa lauksaimnieku uzskata, ka, nosakot nesaistīto platībmaksājumu likmi, vērā jāņem izmaksas zemes uzturēšanai labā lauksaimniecības stāvoklī (Latvijā – 78%, Lietuvā – 61% un Igaunijā – 56%). Tajā pašā laikā Igaunijā salīdzinoši daudz saimniecību (42%) domā, ka vērā jāņem izmaksas, kas rodas nodrošinot vides, dzīvnieku labturības un augu aizsardzības prasību ievērošanu katrā sektorā. Lietuvā šo principu atbalsta 34% saimniecību, bet Latvijā – tikai 14%.

Viedokļi par to, kādiem mērķiem būtu novirzāms iespējamais tiešmaksājumu samazināšanas rezultātā atbrīvojies finansējums, ir līdzīgāki Latvijā un Lietuvā. Abās valstīs lauksaimnieku skatījumā ir vairākas prioritātes: vietējas nozīmes lauku ceļu kvalitātes uzlabošana (Latvijā – 39%, Lietuvā – 35%), Agrovides pasākumi (Latvijā – 33%, Lietuvā – 24%), kā arī investīciju atbalsts lauksaimniecības produkcijas ražošanai tirgum (Latvijā – 24%, Lietuvā – 33%). Igaunijā gandrīz puse saimniecību uzskata (49%), ka papildus finansējums būtu jānovirza investīciju atbalstam lauksaimniecības produkcijas ražošanai, 26% - Agrovides pasākumiem, bet 15% domā, ka nepieciešams investīciju atbalsts citiem uzņēmējdarbības veidiem.

Lietuvā un Igaunijā lielākā daļa lauksaimnieku uzskata (attiecīgi 65% un 45%), ka ir jāatceļ obligātās atmatas prasības, nenosakot nekādus zemes izmantošanas nosacījumus. Savukārt Latvijā vairākuma viedoklis (62%) ir atstāt atmatas jautājuma izlemšanu atbilstoši vides stāvoklim katras dalībvalsts pārziņā.

Aptaujātie piena ražotāji visās Baltijas valstīs atbalsta piena kvotas atcelšanu (Latvijā – 79%, Lietuvā – 81%, Igaunijā – 88%). Gan Latvijā, gan arī Lietuvā gandrīz puse piena ražotāju atbalstījuši piena kvotas atcelšanu pēc iespējas ātrāk.

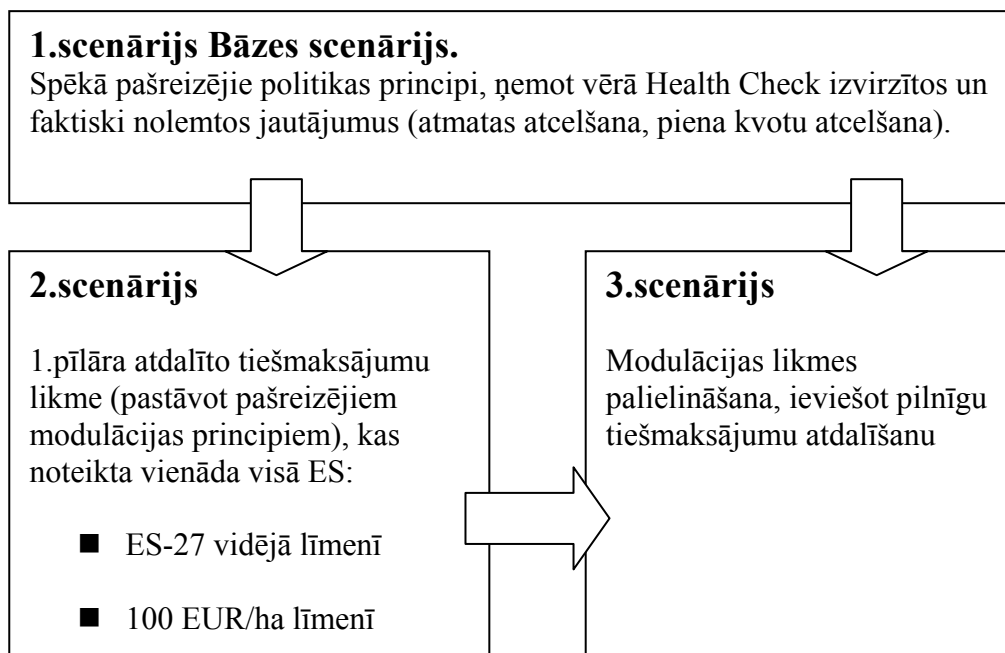
6 Politikas attīstības scenāriji

Ar analītiski konstruktīvās metodes palīdzību turpmākai kvantitatīvai analīzei ir formulēti 3 politikas scenāriji:

1. bāzes scenārijs (pastāvot pašreizējiem modulācijas principiem)
2. visā Eiropā vienāda 1.pīlāra atdalīto tiešmaksājumu likme (pastāvot pašreizējiem modulācijas principiem), kas noteikta
  - a. ES-27 vidējā līmenī
  - b. 100 EUR/ha līmenī
3. Modulācijas likmes palielināšana, ieviešot pilnīgu tiešmaksājumu atdalīšanu.

Attēls 21 Kvantitatīvi analizējamie scenāriji

Avots: LVAEI

Secinājumi un rekomendācijas

---

1. Balstoties uz pētījumā veikto ES KLP ‘Veselības pārbaudei’ izvirzīto jautājumu perspektīvo novērtējumu, **Latvijas pozīcijas dokumentā tiek rekomendēts izvirzīt šādas prioritātes:**
  - a. VPM shēmas turpināšana pēc 2010.gada, piemērojot visās valstīs vienādus tiešmaksājumu piešķiršanas nosacījumus,
  - b. Maksājumu atdalīšana no ražošanas, vienlaicīgi izstrādājot jaunus principus un kritērijus 1.pīlāra finansējuma pārdalei starp dalībvalstīm un 2.pīlāru.
2. **1.pīlāra tiešmaksājumu sadalījums** starp dalībvalstīm ir nevienmērīgs. 1.pīlāra maksājumu likme uz 1 ha faktiski izmantotās LIZ Latvijai ir viszemākā, Igaunijai un Lietuvai ir attiecīgi 25. un 23. rezultāts. 1.pīlāra atdalīto tiešmaksājumu izlīdzināšana starp valstīm teorētiski ir iespējama 2 veidos:
  - a. nosakot atdalīto maksājumu likmi ES vidējā līmenī
  - b. nosakot atdalīto maksājumu likmi līmenī, kas ir pamatots noteiktu mērķu sasniegšanai vai konkrētu izmaksu segšanai.
3. Atbalsta maksājums nedrīkstētu pārsniegt izmaksas, kas rodas izpildot minimālās prasības tā saņemšanai. Latvijai būtu izdevīgi noteikt, ka vienīgais kritērijs tiešmaksājumu piešķiršanai ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme, kuras uzturēšanai labā lauksaimniecības stāvoklī visām valstīm tiek piešķirts viena veida un vienāds atbalsts. Tā kā šajā gadījumā 1. pīlārā atbrīvotos ievērojama aploksnes resursu daļa, kuras pārdalei un piešķiršanai pagaidām nav nekāda mehānisma, nākamais etaps būtu debašu uzsākšana par šo finanšu resursu sadalījumu atkarībā no citiem objektīviem kritērijiem, iekļaujot to budžeta pārskatīšanai pēc 2014.gada.
4. Savstarpējās atbilstības sistēmas nosacījumu pārskatīšanā būtu jāņem vērā, ka izmaksām tās uzsvērtos nosacījumu ieviešanai būtu jābūt samērojamām ar tiešmaksājumu apjomu. Tā kā šīs prasības ir iekļautas citos normatīvos dokumentos un ir jāievēro pašas par sevi, būtu lietderīgi piedāvāt savstarpējās atbilstības sistēmu balstīt tikai uz zemes uzturēšanu labā lauksaimniecības stāvoklī, tādā veidā izvairoties no sarežģīti pamatojamas un skaidrojamas dažādās valstīs atšķirīgu izmaksu noteikšanas citu prasību ievērošanai. Pretējā gadījumā netiek panākta sistēmas vienkāršošana, tiek mudināts pēc iespējas minimizēt saimniecisko darbību, kā arī joprojām saglabājas iespēja noteikt atbalstu, kas nav saistīts ar pašreizējo ražošanas līmeni.
5. Tā kā maksājumu atdalīšana no ražošanas ir atbalstāma kontekstā ar kopējā budžeta 2014.-2020.gadam pārskatīšanu, līdz ar to Latvijai ir nepieciešams formulēt savu nostāju arī budžeta pārskatīšanai pēc 2014.gada.
6. Attiecībā uz EK iniciatīvu par VM shēmas vienkāršošanu un pāreju uz atdalītās (vēsturiskās vai reģionālās) likmes vienādošanu dalībvalstīs 2009.-2013.gadā, Latvijai tiek rekomendēta pozīcija, kas varētu tikt atbalstīta no lielākās daļas jauno dalībvalstu:
  - a. Līdz 2013.gadam VM shēmā atcelt iespēju daļēji saistīt tiešmaksājumus ar ražošanu,
  - b. VM shēmas pārveidošana VPM līdzīgā shēmā, kas atbilstoši tās nosacījumiem neparedz vēsturisko pieeju un līdz ar to nozīmētu pāreju no vēsturiskām saimniecību likmēm uz visā ES vienotu platībmaksājumu likmi.
7. Maksājumu piešķiršana, balstoties uz vēsturiskiem ražošanas rādītājiem raksturo atbalsta nekonsekvenci un neatbilstību pašreizējai situācijai gan vecajās, gan jaunajās dalībvalstīs. Turklāt Latvija ir vienīgā dalībvalsts, kuras laukaugu platība būtiski pārsniedz piešķirto

references rādītāju. Arī ņemot vērā abus laukaugu references raksturlielumus – ražību un platību, Latvija savu kopējo references līmeni pārsniedz par 18%.

8. Latvijas lauksaimniecības produkcijas ražotājiem būtu izdevīgi atbalstīt EK priekšlikumu par saistīto maksājumu atcelšanu visās dalībvalstīs, jo kopējā ar ražošanu saistītā naudas summa, kas valstī var ieplūst lauksaimniecības sektorā, Latvijā ir salīdzinoši neliela:
  - a. vēsturiskie references rādītāji un sektora ražošanas struktūra (lielāko daļu no aploksnes Latvijā veido laukaugu maksājumi, kuriem faktiski netiek atļauts saistīt vairāk par 25%).
  - b. Latvijā joprojām nav beidzies pakāpeniskas maksājumu ieviešanas (phasing-in) posms, kas ilgs līdz 2013.gadam.
9. Ņemot vērā tiešmaksājumu aploksnes struktūru, Latvija pat pie pilnīgi vienlīdzīgiem šā brīža maksājumu piešķiršanas nosacījumiem, varētu saistīt tikai 17% no valsts kopējās tiešmaksājumu aploksnes, kamēr, piem., Francija – 24%. Gadījumā, ja tiek atcelts tikai saistīti ar ražošanu izmaksājamais laukaugu atbalsts, bet lopkopības sektoros šī iespēja saglabājas, Latvijas situācija uz kopējā tirgus fona vēl vairāk pasliktinās.
10. Augstāka atdalīto maksājumu likme rada ražošanas izmaksu palielinājuma efektu caur zemes cenas un nomas maksas pieaugumu. Tomēr ir jāņem vērā, ka zemes tirgus cenai dažādās valstīs ir atšķirīga ietekme uz ražošanas paplašināšanas izmaksām. Tā, piemēram, Irijā, kur atdalīto maksājumu vidējā likme 2007.gadā bija 310 EUR/ha, tās ietekme uz zemes tirgus vērtību (16,2 tūkst. EUR/ha 2004.gadā) pieaugumu ir relatīvi mazāka nekā Latvijas 32 EUR/ha likmes ietekme uz 1,04 tūkst EUR/ha zemes cenu.
11. **2.pīlāra finansējumam** neatkarīgi no valstu programmu finansējuma apmēra no ELFLA budžeta, valstīm ir dažādas iespējas papildināt to ar līdzfinansējumu no nacionālā budžeta, kas rada neproporcionālu ES ieguldījuma un līdzfinansējuma samēru dažādu valstu lauku attīstības programmās un, līdz ar to, starp valstīm nevienlīdzīgu atbalsta līmeni.
12. Svarīga ir valstu vienošanās par izpratni, vai lauku politika uzskatāma par kopēju Eiropas politiku, vai arī tā būtu atstājama katras valsts pārziņā kā nacionālā politika. Tā kā lauku attīstība ir būtisks nosacījums kohēzijas politikas mērķu īstenošanai, tad, no Latvijas viedokļa to arī turpmāk vajadzētu uzskatīt par ES vienotu interesi. Turklāt valstu nacionālo budžetu iespējas ir dažādas, līdz ar to lauksaimniecības un lauku attīstības veicināšanai tiks novirzītas atšķirīgas summas, kas radītu tirgus izkropļojumus.
13. Novirzot finansējumu 2.pīlāram, ar šo atbalstu būtu jāveido nostāja, ka lauku attīstība netiek saistīta tikai ar lauksaimniecību, un atbalsts sasniegs lauku teritoriju arī bez obligātas saistības ar lauksaimnieciskām aktivitātēm. Atdalīto tiešmaksājumu saņemšanas nosacījumi nosaka, ka šie maksājumi pēc būtības neatšķiras no MLA un Agrovīdes maksājumiem. Savukārt, lai arī atbilstoši politikas vispārīgajam uzstādījumam MLA un Agrovīdes pasākumi nav saistīti ar lauksaimniecības ražošanas funkcijas veikšanu, tomēr lielā daļā pasākumu maksājumu saņemšana ir sasaistīta ar nepieciešamību nodarboties ar lauksaimniecisko ražošanu.
14. Ņemot vērā piegādes apjomu pieaugumu Latvijā 2004.-2006.gadā, **piena piegādes kvotu sistēma** Latvijas kā individuālas tirgus dalībnieces gadījumā var tikt uzskatīta par ierobežojošu faktoru. Tomēr ES darbojas kopējais tirgus, un Latvijas piena ražošanas sektora attīstības iespējas būs atkarīgas arī no pārējo valstu – tirgus dalībnieču reakcijas kvotu atcelšanas gadījumā.
15. Jaunajās dalībvalstīs atbilstoši pašreizējai ražošanas struktūrai ražošanas un pārdevumu apjomu kāpinājumam būtisks stimuls ir piena iepirkuma cenas tuvošanās ES vidējam līmenim, savukārt, pilnībā liberalizējot ES piena produktu tirgu, sākotnēji pieprasītais kvotu

palielinājums par 30% līdz 2014./2015.gadam ir formāla atļauja ražotāju „brīvībai”, jo tik liels tas varētu nebūt nepieciešams. Vecajās dalībvalstīs kopumā ražošanas apjomi arī tirgus liberalizācijas gadījumā ir prognozējami pašreizējā apjomā. Atsevišķu dalībvalstu tirgus daļas samazināšanās varētu tikt kompensēta ar Itālijas piena ražotāju produkcijas apjomu pieaugumu.

16. Viena no **ārējiem faktoriem - pasaules graudu tirgus** attīstības prognozes paredz ilgtermiņa stabili tirgus izaugsmi - gan apjomu, gan cenu līmeņa ziņā, sniedzot ražotājiem pietiekamu kompensāciju par tiešmaksājumu atsaistīšanu no ražošanas. Graudu cenas pārmaiņas analīze atkarībā no tiešmaksājumu atdalīšanas pakāpes liecina, ka, ja salīdzina 2004. un 2007.gada līmeņus, tad var secināt, ka to bāzes cenas daļu, kuru ražotājs vairs nesaņem no subsīdijām, šobrīd pilnībā samaksā patērētājs tirgū. Tomēr 2007.gada cenas pieaugums tikai daļēji ir saistīts ar atbalsta politikas maiņu. Daļēji tomēr to ietekmējuši citi faktori – pieprasījuma un tā struktūras pārmaiņas. Latvijas zemnieki šajā situācijā vienotā tirgū ir bijuši ieguvēji, jo 2004.-2007.gada saistīto tiešmaksājumu samazinājums par 22% punktiem pārtikas kviešu cenas vidējo līmeni Latvijā 2007.gadā ir palielinājis līdz 196 EUR/t.

Pielikumi

Pielikums 1 Lauksaimnieku aptaujas anketa

ID Nr.: _____

Aptaujas anketa

D1. Nosauciet (ne vairāk kā 3) jūsu saimniecības galvenos darbības virzienus (nozares) - produkcijas vai pakalpojumu veidus, no kuriem veidojas jūsu saimniecības ienākumi?

Parādīt respondentam sarakstu

atzīmētajiem darbības virzieniem norādīt, cik % tas dod saimniecības ienākumos!

laukkopība

graudaugi	1	
rapši	2	
cukurbietes	3	
kartupeļi	4	
dārzeņi (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	5	
Ziedi (ieskaitot siltumnīcu produkciju)	6	
augļi, ogas	7	
sēklu audzēšana	8	
cita veida augkopība	9	

lopkopība

piena ražošana	10	
liellopu audzēšana un nobarošana	11	
cūkkopība	12	
putnkopība	13	
sīklopu audzēšana	14	
cita veida lopkopība	15	

maksas pakalpojumi citām lauku saimniecībām

tehnikas / transporta iznomāšana	16	
pakalpojumi augkopībā (zemes apstrāde, graudu apstrāde, uzglabāšana u.c.)	17	
pakalpojumi lopkopībā (veterinārā palīdzība, apsēklošana, u.c.)	18	

citas nelauksaimnieciskās nodarbes

lauksaimniecības produkcijas pārstrāde	19	
mežsaimniecība (mežkopība, mežstādu audzēšana)	20	
mežu izstrādes	21	
tūrisma pakalpojumi	22	
enerģijas ražošana	23	
citādas jomas (amatniecība, zveja, , u.c.)	24	

D2. Jūsu kopēji ieņēmumi no lauksaimniecības produkcijas?

zem 20000 Ls	1
20000- 40000 Ls	2
Virs 40000 Ls	3

D3. kopējā izmantotā lauksaimniecības zemes platība jūsu saimniecībā ir

_____ ha

D4. jūsu saimniecībā nodarbinātie cilvēki (skaits)

Algotais darbaspēks _____

Nealgotais (ģimenes) darbaspēks _____

D5. Kāda veida valsts atbalstu Jūs līdz šim esat saņēmis un izmantojis?

Platībmaksājumi	1
Lopkopības maksājumi	2
Struktūrfondu finansējums (biznesa plānam)	3
Citas vispārējās subsīdijas (zemes ielabošanai, izglītībai, u.c.)	4
Nav saņēmis	5
Grūti pateikt/ NA	6

D6. Lūdzu, novērtējiet 7 punktu skalā, cik lielā mērā iepriekšējo 12 mēnešu laikā gūtie ienākumi ir izlietoti Jūsu saimniecības attīstībai vai Jūsu dzīves līmeņa uzlabošanai (piemēram, dažādu patēriņa preču un pakalpojumu iegādei)?

1	2	3	4	5	6	7	8
Uzņēmuma attīstība						dzīves līmeņa uzlabošana	Grūti pateikt/ NA

I.daļa Saimniecību vadītāju perspektīvais skatījums uz savas saimniecības darbību**Vēlamies izprast saimniecību nākotnes biznesa stratēģiju****A1. Domājot par Jūsu vadītās saimniecības lauksaimniecisko specializāciju, vai tuvāko 3 gadu laikā saimniecība plāno...***Var būt vairākas atbildes*

Saglabāt esošos lauksaimnieciskās darbības pamatvirzienus	1		--> A2
Sašaurināt lauksaimniecisko specializāciju	2	A1.2 Kurā/-os no virzieniem? <i>atzīmēt kodus no D1</i> ...../...../.....	--> A2
Dažādot lauksaimniecisko darbību (t.i. ir līdztekus jau esošajiem darbības virzieniem sākt darboties jaunā, ar lauksaimniecības produkcijas ražošanu saistītā virzienā)	3	A1.3 Kurā/-os? <i>atzīmēt kodus no D1</i> ...../...../.....	--> A2
Izbeigt lauksaimniecisko darbību	4		--> H1
Grūti pateikt/ NA	8		--> A2

Gadījumā, ja saimniecība plāno sākt darbību vairākos jaunos virzienos, pēc viņu vērtējuma vissvarīgāko no tiem ierakstiet kā pirmo.

H1. Vai pēc savas lauksaimnieciskās darbības izbeigšanas Jūs plānojat palikt dzīvot un strādāt laukos, vai arī pārcelties uz pilsētu?

Plāno palikt dzīvot laukos un pievērsties nelauksaimniecībai	1	--> A4 un tad beigt interviju
Plāno palikt dzīvot laukos un nestrādāt (pensija utml.)	2	--> beigt interviju
Plāno pārcelties uz pilsētu	3	--> beigt interviju
Grūti pateikt/ NA	8	--> beigt interviju

A2. Runājot par darbību ar lauksaimniecību nesaistītajos sektoros, vai tuvāko 3 gadu laikā Jūs plānojat..

<i>Atbilžu varianti, respondentiem, kuri strādā vai plāno sākt strādāt ar lauksaimniecību nesaistītos sektoros</i>	Uzsākt šādu darbību	1
	Palielināt darbības apjomus esošajā virzienā (-os)	2
	Samazināt darbības apjomus, bet pilnībā neatteikties no darbības	3
	Mainīt nelauksaimnieciskās darbības virzienu/ -us	4
	Pavisam atteikties no darbības	5
	Turpināt darbību esošajos virzienos un tur neko nemainīt	6
	Neuzsākt darbību	7
	Grūti pateikt/ NA	8

Vēlamies arī iegūt saimniecības rīcībā esošo un potenciāli piesaistāmo resursu un to izmantošanas produktivitātes vērtējumu

Uzdot visiem respondentiem

A3. Domājot par Jūsu plāniem tuvāko 3 gadu laikā - vai šo plānu īstenošanai Jums pieejamā zemes platība būs ...

Jāpalielina	1	-> A4
Nebūs jāmaina (pietiks ar esošo)	2	-> A5
Var tikt arī samazināta	3	-> A5
Grūti pateikt/ NA	8	-> A5

A4. Ņemot vērā gan zemes pieejamību, gan jūsu finansiālās iespējas un citus faktorus, kā Jūs vērtējat varbūtību tuvāko 3 gadu laikā iegūt īpašumā vai lietošanā visu Jums nepieciešamo papildus zemes platību?

Vērtējumu dodiet 7 punktu skalā, kur vērtējums 1 nozīmē, ka varbūtība ir ļoti maza/ nekāda, bet 7 - ka ļoti liela/ Jūs esat drošs, ka iegūsi nepieciešamo zemi.

1	2	3	4	5	6	7	8
Varbūtība ir maza						Varbūtība ir liela	Grūti pateikt/ NA

A5. Domājot par Jūsu plāniem tuvāko 3 gadu laikā, vai šo plānu īstenošanai Jums darbinieku skaits būs ...

Jāpalielina	1	-> A6
Nebūs jāmaina (pietiks ar esošajiem)	2	-> A7
Jāsamazina	3	-> A7
Grūti pateikt/ NA	8	-> A7

A6. Kā Jūs vērtējat varbūtību tuvāko 3 gadu laikā savu saimniecību nodrošināt ar nepieciešamajiem papildus darbiniekiem, ņemot vērā darbaspēka pieejamību un Jūsu spējas tos atalgot atbilstoši kvalifikācijai?

Vērtējumu dodiet 7 punktu skalā, kur vērtējums 1 nozīmē, ka varbūtība ir ļoti maza/ nekāda, bet 7 - ka ļoti liela/ Jūs esat drošs, ka sevi pilnībā nodrošināsiet.

1	2	3	4	5	6	7	8
Varbūtība ir maza						Varbūtība ir liela	Grūti pateikt/ NA

A7. Kā Jūs kopumā novērtētu savas saimniecības konkurētspēju? Vai Jūsprāt tā ir...

Jautāt par visām jomām, kuras ir atzīmētas jautājumā D1

	Atzīmēt jautājumā D1 atzīmētos darbības veidu kodus		
	.....	.....	.....
Ļoti augsta	1	1	1
Drīzāk augsta	2	2	2
Ne augsta, ne zema	3	3	3
Drīzāk zema	4	4	4
Ļoti zema	5	5	5
Grūti pateikt/ NA	8	8	8

A8. Kas Jums visvairāk pietrūkst, lai Jūsu saimniecības konkurētspēja būtu augstāka?

Atzīmēt līdz 3 atbilžu variantiem

Zemes resursi	1
Ēkas un būves	2
Tehnika, iekārtas un aprīkojums	3
Ģenētiskais materiāls (arī jauni dzīvnieki)	4
Zināšanas	5
darbaspēks	6
Kaut kas cits iepriekš neminēts	7
Grūti pateikt/ NA	8

A8. Kādas būs Jūsu investīciju prioritātes tuvāko 3 gadu laikā, katrā no Jūsu galvenajiem lauksaimnieciskās darbības virzieniem? Lūdzu, nosauciet tās dilstošā secībā kā pirmo nosaucot vissvarīgāko, otro – nākamo svarīgāko, bet trešo salīdzinoši vismazsvarīgāko.

Jautāt par visām jomām, kuras ir atzīmētas jautājumā D1 (izņemot A1.2.) un kodu, kurš atzīmēts jautājumā A1.3 Atzīmēt ranžējumus, katrai no jomām: kodu 1 atzīmēt vissvarīgākajai prioritātei, kodu 3 – vismazsvarīgākajai!

	Atzīmēt jautājumā D1 atzīmētos darbības veidu kodus			Atzīmēt jautājumā A1.3 pirmo atzīmēto darbības veida kodu
	.....	.....	.....	
Ražošanas apjomu pieaugumu	1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3
Gala produkta pašizmaksas samazināšanu	1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3
Gala produkta kvalitātes paaugstināšanu	1 2 3	1 2 3	1 2 3	1 2 3
Investīcijas nav vajadzīgas	7	7	7	7
Grūti pateikt/ NA	8	8	8	8

Ārējo faktoru ietekme uz saimnieciskās darbības stratēģijas izvēli un iespējamo maiņu

A9. Kāpēc Jūs uzskatāt par perspektīvu nozari...

Jautāt par tām jomām, kuras ir atzīmētas A8

Var būt vairākas atbildes

	Atzīmēt darbības veidu kodus			
	.....	.....	.....	.....
Sagaidāms, ka nākotnē būs liels pieprasījums/ būs iespēja pārdot lielākus apjomus	1	1	1	1
Sagaidāms, ka nākotnē paaugstināsies gala produkta pārdošanas cenu līmenis	2	2	2	2
Nākotnē sagaidāms liels valsts atbalsts	3	3	3	3
Grūti pateikt/ NA	8	8	8	8

II daļa. Iespējamie ES Kopējās lauksaimniecības politikas attīstības scenāriji

Tagad daži jautājumi par to kā, Jūsaprāt, būtu jāveido lauksaimniecības atbalsta politika tuvāko gadu laikā

B1. Vai, Jūsaprāt, tiešmaksājumi lauksaimniecības atbalstam būtu jāpiešķir atkarībā no...

Tikai viena atbilde

saimniecības vēsturiskā (piem., 2004.-2006.gada) ražošanas līmeņa	1
pašreizējā ražošanas līmeņa	2
saimniecībā izmantotās zemes platības	3
izmaksām, kas rodas nodrošinot vides, dzīvnieku labturības un augu aizsardzības prasību ievērošanu	4
Grūti pateikt/ NA	8

B2. Runājot par no ražošanas atdalīto tiešmaksājumu sistēmu, kurai no sekojošajām pieejām Jūs dotu priekšroku? Tikai viena atbilde

Katru gadu deklarēt atbalstam atbilstošos zemes hektārus (valsts kopējais atbalsta apjoms paliek nemainīgs, tādēļ, jo lielāks deklarēto hektāru skaits, jo lielāks iespējamais atbalsta likmes samazinājums)	1
saņemt fiksētu tiešmaksājumu likmi, ņemot vērā, ka saimniecības paplašināšanās gadījumā no jauna piesaistītajām platībām var arī nebūt tiešmaksājumu saņemšanas tiesības un tās būs nopērkamas atsevišķi	2
Grūti pateikt/ NA	8

B3. Kāds ir jūsu viedoklis par pašreiz spēkā esošo nosacījumu, ka tiešmaksājumiem pieteiktai platībai arī 2003.gadā bija jābūt labā lauksaimniecības stāvoklī? Vai Jūsaprāt...

Pieejamais atbalsts būtu jāpiešķir tikai par tiem hektāriem, kas arī 2003.gadā atbilda šiem nosacījumiem un ka arī pašlaik tam atbilst	1
Pieejamais atbalsts būtu jāpiešķir par tiem hektāriem, kas laba stāvokļa nosacījumiem atbilst katrā konkrētajā gadā	2
Grūti pateikt/ NA	8

B4. Eiropas Savienībā pašlaik ir atšķirīgas ar ražošanu nesaistīto tiešmaksājumu likmes. Francijā – vidēji 205 EUR uz hektāru, Vācijā – vidēji 333 EUR/ha, Latvijā – 32 EUR/ha¹. Ņemot vērā, ka, jo augstāka nesaistīto tiešmaksājumu likme, jo lielāka būs zemes cena un zemes nomas maksa, kam jūs dotu priekšroku? Tikai viena atbilde

Pēc iespējas augstākai un visā Eiropas Savienībā uz 1 hektāru vienāda tiešmaksājumu likmei	1
Visā Eiropas Savienībā uz 1 hektāru vienāda likmei, kas ir nedaudz zemāka par zāles nopļaušanas izmaksām, atlikušo finansējumu novirzot citiem mērķiem	2
Visā Eiropas Savienībā nesajemt ar ražošanu nesaistītus tiešmaksājumus vispār, novirzot finansējumu citiem mērķiem	3
Grūti pateikt/ NA	8

B5. Kādai, Jūsaprāt, vajadzētu būt minimālai platībai, par kuru tiek piešķirti tiešmaksājumi? Tikai viena atbilde

0,3 hektāri, kā tas ir 15 Eiropas Savienības valstīs	1
1 ha, kā tas pašlaik ir Latvijā	2
5 ha, kas ir minimālā platība augkopības produkcijas ražošanai tirgum	3
Cita platība	4
Grūti pateikt/ NA	8

B6. Kas, Jūsaprāt, būtu jāņem vērā, nosakot nesaistīto platībmaksājumu likmes līmeni? 1.atbilde

izmaksas, kas rodas nodrošinot vides, dzīvnieku labturības un augu aizsardzības prasību ievērošanu katrā sektorā	1
izmaksas zemes uzturēšanai labā lauksaimniecības stāvoklī	2
kādi citi kritēriji (atzīmēt atbildi)	3
Grūti pateikt/ NA	8

B7. Gadījumā, ja tiktu samazināta finansējuma daļa, kas novirzāma tiešmaksājumiem, kur šos atbrīvotos naudas resursus novirzīt?

Investīciju atbalsts lauksaimniecības produkcijas ražošanai tirgum	1
Investīciju atbalsts citiem uzņēmējdarbības veidiem	2
Agrovīdes pasākumu hektārmaksājumi	3
Vietējas nozīmes lauku ceļu kvalitātes uzlabošanai	4
Citi pasākumi (atzīmēt kādi)	5
Grūti pateikt/ NA	8

B8. Kura atbilde vislabāk raksturo jūsu attieksmi pret zemes obligātās atmatas nosacījumu? 1.atbilde

Saglabāt pašreizējo ES obligātās atmatas likmi (10%), neizmantojot zemi produkcijas ražošanai	_ _ _ _
Saglabāt pašreizējo ES obligātās atmatas likmi (10%), bet ļaut izmantot zemi nepārtikas produktu ražošanai	_ _ _ _
Atcelt obligātās atmatas prasības, nenosakot nekādus zemes izmantošanas nosacījumus	_ _ _ _
Atstāt atmatas jautājuma izlemšanu atbilstoši vides stāvoklim katras dalībvalsts pārziņā	_ _ _ _
Grūti pateikt/ NA	8

¹ LVAEI aprēķini, izmantojot EUROSTAT un DG-Agri datus par 2006.gadu.

B9. Vai Jūs atbalstāt piena pārdošanas kvotas atcelšanu ES?

Jā, pēc iespējas ātrāk	1
Jā, pakāpeniski tuvāko gadu laikā	2
Nē	3
Grūti pateikt/ NA	8

B10. Kāds ir Jūsu viedoklis par pašreizējo enerģijas augu atbalsta sistēmu? Vai Jūsprāt tās ietekmē...

ražošanā tiek iesaistītas līdz šim neapgūtas LIZ platības	1
tiek izmantotas platības, kas līdz šim izmantotas pārtikas ražošanai	2
sistēma neveicina enerģijas augu ražošanu	3
Nav viedokļa/ Grūti pateikt/ NA	8

PALDIES PAR INTERVIJAI ATVĒLĒTO LAIKU!